

САМОВИЗНАЧЕННЯ

Ні розпачу, ані журби!
Лише вуста, зімкнуті тісно.
Та в час звитяги й боротьби
Я — пісня!
Чуєте? — Я пісня!

На сто немислимих октав,
На сто нечуваних регістрів
Творець мене розрахував:
Я — пісня
у стріли на вістрі.

Я пісня, буйна, як гроза,
Як рик розбудженого лева.
Я — пісня, чиста, як сльоза
І дзвін конвалій кришталевих.

Я — голос луків і дібров,
Злотистий заспів колосковий.
Я — гнівний клекіт корогов,
І материнська колискова.

Я спів любові й боротьби
Для бою, праці й до походу,
Я — спів доби і спів судьби
Мого прадревнього народу.

Галина Могильницька

Міністерство освіти і науки України
Департамент освіти і науки Одеської обласної державної адміністрації
Комунальний заклад вищої освіти
«Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

ГАЛИНА МОГИЛЬНИЦЬКА:
творчо-педагогічний спадок у свідченнях сучасників

Збірка-посвята

Одеса — 2026

УДК 37.013:37.091.27-043.4: 37.016:808.1-029:8(08) (477.74)
Г16

Г16 **Галина Могильницька: творчо-педагогічний спадок у свідченнях сучасників** : збірка-посвята / Авт. колект. КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»; відп. за вип. О. В. Кузнєцова. — Одеса, 2026. — 116 с. : іл.

Видання присвячене життю, творчості та громадській діяльності Галини Могильницької — видатної української педагогині, поетеси й культурної діячки, чия постать стала символом служіння українському слову та національній ідентичності. У збірці висвітлено її життєвий шлях, педагогічний і літературний доробок, а також роль у формуванні освітнього й культурного простору Півдня України. Окрему увагу приділено заходам із увічнення пам'яті Галини Могильницької, ініційованим Одеською академією неперервної освіти, зокрема, культурологічним студіям, літературно-педагогічним читанням і конкурсу «ТАЛАНТ і СЛОВО». Матеріали видання відображають сучасне осмислення спадщини Галини Могильницької науковцями, педагогами та молоддю. До збірки також увійшли додатки з документами, виступами та відгуками учасників заходів. Видання адресоване освітянам, науковцям, студентам і всім, хто цікавиться українською культурою, літературою та освітою.

УДК 37.013:37.091.27-043.4: 37.016:808.1-029:8(08) (477.74)

Зміст

Передмова 6

Галина Могильницька: творчість, служіння, пам'ять 8

Життєвий шлях Галини Могильницької (1937–2021) 8

Заходи Одеської академії неперервної освіти з меморіалізації Галини Могильницької 18

Культурологічна студія «Літературно-педагогічна спадщина Г. А. Могильницької» (2023) 18

Літературно-педагогічні читання пам'яті Галини Могильницької (2024) 24

Конкурс учнівських та студентських робіт пам'яті Галини Могильницької «ТАЛАНТ і СЛОВО» (2025) 29

Відгуки переможців та їх керівників про конкурс учнівських і студентських робіт пам'яті Галини Могильницької «ТАЛАНТ і СЛОВО» 40

Літературно-педагогічні читання пам'яті Галини Могильницької (2026) 44

ДОДАТКИ

Додаток А. Положення про конкурс учнівських та студентських робіт пам'яті Галини Могильницької «Талант і слово» 48

Додаток Б. Положення про заохочувальну відзнаку імені Галини Могильницької 55

Додаток В. Виступи науковців, освітян, культурних та громадських діячів на заходах з меморіалізації Галини Могильницької (2023-2026) 59

Галина Могильницька: доля, що творить майбутнє 116

ПЕРЕДМОВА

Галина Могильницька (1937-2021 рр.) — легендарна жінка, яка упродовж багатьох десятиліть залишається символом незламності українського духу, український педагог-словесник — беззаперечний авторитет для вчителів української мови та літератури Одещини. Непересічна поетка, яка написала один із найпотужніших творів доби Незалежності — ліро-епічну історичну поему «Роґніда», літературознавець, публіцист, пасіонарний державотворець.

Упродовж 20 років Галина Могильницька працювала викладачем та методистом в Одеській академії неперервної освіти (раніше — Одеський обласний інституту удосконалення вчителів). За ці роки вона стала для вчителів-філологів Одещини справжнім символом відданості педагогічній праці, літературній творчості, українському слову. Її методичні праці стали опорою для вчителів української мови і літератури у найважливіший період становлення національної освіти у Незалежній Україні. Творчий спадок Галини Анатоліївни є безцінним і самодостатнім у просторі української культури, важливість його вивчення у закладах освіти сучасної України зростає і набуває особливої значущості в умовах боротьби проти споконвічного російського ворога.

Вшановуючи пам'ять Галини Могильницької, згадуючи її життєвий і творчий шлях, сповнений справжнього служіння справі духовного відродження України, сучасники продовжують живий ланцюжок втілення її ідей та високих сенсів діяльності. Одеська академія неперервної освіти започаткувала ушанування Галини Могильницької, із вдячності за роки спільної праці, із шани до цієї видатної жінки, педагога, письменниці, громадської діячки, із визнання її вагомого внеску у розвиток української освіти і культури.

У 2023 році в Одеській академії неперервної освіти започатковано заходи, присвячені вшануванню творчого спадку Галини Могильницької. За кілька років такої роботи вдалось не тільки провести оригінальні заходи, сповнені глибоким ідейним і науковим змістом, а й створити неперечісний соціокультурний простір, де об'єднались сподвижники і послідовники Галини Анатоліївни, шанувальники її літературного і педагогічного таланту. Ці зустрічі — свідчення живої пам'яті, усвідомленої ідентичності та міцного зв'язку поколінь українців. Саме через слово, історію та культурний досвід, у творенні якого склалася доля Галини Анатоліївни, формується національне самоусвідомлення, зміцнюється відчуття належності до спільноти, відкривається глибина духовного світу українців.

Це видання постало як продовження вшанування творчого спадку Галини Могильницької, ініційованого Одеською академією неперервної освіти. Його мета — не лише зберегти й популяризувати літературну та педагогічну спадщину Галини Могильницької, а й надати нового імпульсу розвитку освітніх і культурних практик, що поєднують навчання з дослідженням рідного краю. Збірка-присвята Галині Могильницькій — це також визнання тих, хто щоденною працею відкриває учнівській молоді багатство українського слова, підтримує інтерес до літератури рідного краю та формує культурну свідомість майбутніх поколінь. Ім'я Галини Анатоліївни стало проминем, що висвітлив плеяду видатних сучасників — педагогів, науковців, дослідників, методистів і здобувачів освіти, які спільно творять сучасний освітній простір України.

Запрошуємо читача до осмислення української освіти через постать Галини Могильницької, до щирого діалогу та знайомства. У пам'яті та вдячності народжуються ідеї та сенси, що є справжніми рушійними силами розвитку України, де минуле знаходиться у живому зв'язку з майбутнім.

Любов Задорожна, *кандидат філософських наук, ректор Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»*

ГАЛИНА МОГИЛЬНИЦЬКА: ТВОРЧІСТЬ, СЛУЖІННЯ, ПАМ'ЯТЬ

Життєвий шлях Галини Могильницької (1937–2021)

Галина Анатоліївна Могильницька — постать, яка залишила значний слід у сфері освіти та літератури. Праці з педагогіки, літературний доробок у розвиток освіти Одещини викладачки, поетеси, письменниці є надзвичайно важливими та цінними.

Галина Могильницька була знаною педагогинею-словесницею, літературознавицею, письменницею, громадською діячкою і людиною виразного державницького мислення. Її літературна та публіцистична спадщина має вагоме значення для осмислення української національної ідентичності, виховання історичної пам'яті й утвердження культурної тяглості України. У її творах поєднуються глибокий гуманізм, моральна вимогливість, любов до рідної землі, повага до українського слова та відповідальність перед майбутніми поколіннями. Саме тому творчість Галини Могильницької не лише зберігає літературну й педагогічну цінність, а й залишається джерелом духовної сили та натхнення для сучасного читача

Галина Могильницька народилася 8 травня 1937 року в Одесі, в родині вчителів-математиків. Її дитинство формувалося в атмосфері поваги до знань, книги, інтелектуальної праці й людської порядності. У родинній пам'яті зберігалися й драматичні сторінки української історії — серед близьких були розкуркулені та репресовані.

Водночас важливою частиною її внутрішнього світу з ранніх років стала Кривоозерщина на Миколаївщині — край, де жила родина батька. Саме звідти в її дитячу свідомість увійшли українські пісні, народні повір'я, бувальщини, обряди, живе відчуття мови й традиції. Це був той глибинний народний ґрунт, який згодом озветься в її поезії, педагогічній праці, публіцистиці та громадянській позиції.

Хоча в учительській родині про релігію відкрито майже не говорили, у Галини з дитинства складалися особливі, дуже особисті

стосунки з вірою. Вона входила в її життя не через формальні настанови, а через інтуїтивне відчуття морального закону, відповідальності людини перед Богом, людьми і власною совістю.

Любов до поетичного слова їй передала мати, а перші навички віршування — старший брат. Так у її дитинстві поєдналися кілька джерел, які визначать усе подальше життя: українська народна традиція, моральна вимогливість, родинна пам'ять, культура книги і раннє відчуття слова як духовної сили.

Маленька Галочка з батьками — Анатолієм Олександровичем та Асею Іванівною Могильницькими та братиком Вадимом, 1940 рік

Після закінчення 9-го класу у 1954 році Галина вступила до Одеського фінансово-кредитного технікуму, але за відвідування церкви на третьому курсі була виключена з комсомолу й відповідно з технікуму. Молода дівчина влаштувалася робітницею на один із заводів міста, згодом одружилася з молодим літератором Михайлом Фінновим, тимчасово виїхала з чоловіком до Новосибірська, а вже у 1962 році повернулася з сином Анатолієм до Кривого Озера.

У 1963 році Галина Могильницька поступила на російське відділення філологічного факультету Одеського університету, плануючи займатись творчістю Достоєвського. Водночас коло спілкування обрала з молодих людей, які підтримували й поширювали українську культуру, цікавились історією. До цього кола входили Олекса Різників, Олег Олійників, Марія Овдієнко, Володимир Барсуківський, Григорій Горст, Анатолій Качан, Анатолій Колісніченко, Олекса Шеренговий, Микола Палієнко, Василь Барладяну та багато інших творчих людей. Особливу повагу мав Святослав Караванський, який після 16-річного ув'язнення повернувся до Одеси та вступив до університету. Молоді люди збиралися у літературній студії, читали вірші й критичні статті, поширювали в Одесі українське слово, створили український хор, виконували українські пісні та колядки, покла-

Українські вечорниці, Одеса, 1965 рік

дали квіти до пам'ятника Тарасу Шевченку 9 березня і 22 травня — що тоді сприймалося владою як вияв українського націоналізму й небажана форма громадської активності. З того часу зав'язались теплі дружні стосунки Галини Могильницької з Ніною Строкатою — дружиною С. Караванського, які вони пронесли через роки. Ніна Строката-Караванська доручала Галині ризиковані справи, довіряла їй своє житло, де й застав її перший обшук. Спільно вони опікувалися долею інших політв'язнів, за що Галину Анатоліївну часто викликали на «виховні розмови» та допити. У листопаді 1965 року С. Караванського було заарештовано і без суду відправлено у Мордовію добувати свій 25-літній термін, і це горе ще більш згуртувало цих жінок.

У кінці 1965 року Галина Могильницька у домі Караванських познайомилася з Василем Стусом, а під час його наступного приїзду влаштувала його виступ на вечорі студентів філологічного факультету.

У 1967 році вона завершила університетські студії, захистивши дипломну роботу, присвячену дослідженню журналу «Украинская жизнь», у якій чи не вперше за десятки років йшла мова про Симона Петлюру не як про ворога народу, а як про редактора цього журналу.

Цього ж року Галина Могильницька вийшла заміж за Олексу Різникова — майбутнього відомого українського письменника, мовознавця, громадського діяча й політв'язня радянського режиму. Вона отримала призначення до Балтського педагогічного училища, де викладала українську літературу. Так розпочався важливий етап її педагогічної дороги — праці зі словом, молоддю і майбутніми вчителями.

Та наприкінці 1969-1970 року педагогічна рада училища звільнила викладачку з роботи, звинувативши у «вихолощенні комуністичної ідейності з курсу української літератури та пропаганді творчості націоналістичних поетів» — Ліни Костенко, Василя Симоненка, Івана Драча, Миколи Вінграновського, яких тоді в програмі не було.

Молода жінка залишилася одна з двома дітьми, без роботи, без житла, бо зі старого господиня запропонувала їй вибратись через

численні обшуки, під час яких у Галини Анатоліївни незмінно шукали нібито валюту й золото «принадлежащие О. Резникову», який на той час уже близько року жив у Одесі й мав другу дружину. Обшуки тривали й у новому помешканні, тому вона змушена була виїхати в Криве Озеро Миколаївської області, де мешкала її мати. Там їй не одразу й не без труднощів вдалося влаштуватися на роботу: вчителькою, методисткою, згодом — інспекторкою шкіл. Водночас, щоб утримувати двох дітей, мусила ночами підробляти шиттям. Це був один із найважчих періодів її життя — час випробувань, матеріальної скрути й постійного тиску, але, водночас, і час внутрішнього загартування.

Переслідування з боку влади посилилися після арешту 11 жовтня 1971 року Олекси Різникова та 6 грудня 1971 року Ніни Строкатої-Караванської. Однак Галина Могильницька разом із Ганною Михайленко та Марією Овдієнко брали участь у підготовці матеріалів для їхнього захисту. На суді у травні 1972 року Галина виступала як свідок захисту. Водночас вона не переривала зв'язків з українським дисидентським середовищем — спілкувалася з В'ячеславом Чорноволом, який у Львові ініціював створення Громадського комітету захисту Ніни Строкатої (співзасновники — Ірина Стасів-Калинець, Василь Лісовий та інші), Оленою Антонів, Іваном Дзюбою, Євгеном Сверстюком, Оксаною Мешко, яка довіряла їй відповідальні й ризиковані доручення.

Іван Світличний високо оцінював її поезії та давав фахові поради, у 1966 році він сприяв публікації одного з її віршів в «Українському календарі» у Польщі. Через неї згодом передавалася підтримка Ганні Михайленко, Валентині Попелюк — дружині Василя Стуса, Левкові Лук'яненку та іншим. Саме в цьому колі формувалася її громадянська стійкість, відчуття відповідальності й розуміння слова як форми спротиву.

У 1979 році, коли тяжка хвороба прикувала матір Галини Анатоліївни до ліжка, вона перейшла на постійну роботу до Кривоозерської школи № 1. Викладала історію, українську та російську мови й літератури, вела шкільний театр, фольклорний колектив «Джерельце», готувала учнів до участі в конкурсах та олімпіадах. Організовувала поїздки й екскурсії, зокрема у 1991 році до Литви, де школярі відвідали штаб-квартиру «страшного» «Саюдіса» — громадсько-політичного руху, що наприкінці 1980-тих років визначив процес відновлення

незалежності Литви та до Івано-Франківщини з програмою «Український Великдень», де справили сильне враження своїми виступами, знанням української культури та національним вихованням.

Ще з 1970-х років, прагнучи зацікавити учнів і допомогти їм глибше засвоювати матеріал, вона почала застосовувати нестандартні форми навчання: уроки-блоки, лінгвістичні казки, уявні подорожі, лекції-концерти та інші творчі методи. Попри очевидні результати, її педагогічне новаторство довго не отримувала належного офіційного визнання. Сьогодні такі підходи сприймаються як ознака педагогічної майстерності, але в радянській школі їх нерідко трактували як відхилення від програми й навіть як порушення «принципу науковості». Тому після атестації 1986 року вона, маючи вже двадцятирічний стаж, залишалася єдиною вчителькою з найнижчою категорією — «спеціаліст». Лише після перемоги у Всеукраїнському конкурсі «Нестандартний урок» її професійний рівень було визнано офіційно і вона отримала звання вчителя-методиста.

З вересня 1994 року Галина Анатоліївна повернулась до Одеси. Працювала в Одеській ЗОШ № 117 й головним спеціалістом відділу по роботі з партіями та громадськими організаціями Одеського міськвиконкому, активно займалась громадською діяльністю.

З 1998 року вона — старший викладач кафедри методики викладання гуманітарних дисциплін Науково-методичного центру української мови та літератури, українознавства). Саме тут, в Одеській академії неперервної освіти, яка на той час існувала як Одеський обласний інститут удосконалення учителів — найповніше розкрилися її педагогічний досвід, методична майстерність і принципова позиція щодо викладання української літератури.

Вона прийшла в систему післядипломної педагогічної освіти не лише як фахівчиня-словесниця, а як учитель-практик із великим досвідом, власною методикою, живим відчуттям школи й глибоким розумінням ролі української літератури у формуванні особистості.

Теми її досліджень того часу — «Книга буття українського народу», «Українська література кінця XIX — перших трьох десятиліть XX століття в контексті загальноєвропейського літературного розвитку», «Проблема адекватного прочитання української класики» тощо.

Глибоким проникненням в художню канву літературних творів та знанням життєвого контексту їх написання позначені роботи викладача, присвячені проблемі адекватного прочитання україн-

ської класики. Галина Анатоліївна завжди підкреслює: «Не «нового» чи «старого», а саме а-де-кват-но-го! Навіть і в тих випадках, коли думки й ідеї, висловлені письменником, не співпадають із загальновизнаними… Молодь не повинна «споживати» тільки «правильні» думки, що засвоюються легко, як манна каша. Вона має навчитися орієнтуватись в розмаїтті думок та ідей, вибирати з них прийнятні й обґрунтовувати свій вибір», — твердила пані Галина.

Новизною підходів, суголосністю з вимогами реформування освіти в Україні позначений і посібник для самонавчання та саморозвитку з фонетики, графіки, орфоепії та орфографії «Звук до звука — вийде слово. Ой цікава рідна мова!» («Друкарський дім», 2009) і ґрунтовні навчально-методичні посібники «Таке просте складне речення: практикум із синтаксису складного речення для шкіл і класів з поглибленим вивченням української мови, студентів філологічних факультетів, учителів середніх навчальних закладів» («Друкарський дім», 2006), «Усе про просте речення: навчально-методичний посібник» («Академія», 2013) та ряд інших.

На кафедрі у серії «На допомогу учителю-словеснику» підготовлені та опубліковані праці:

- Могильницька Г. А. Українська драма кінця XIX — початку XX століття в контексті розвитку європейської модерністичної драматургії / На допомогу учителю-словеснику. Одеса: Друкарський дім, 2005. — 40 с.
- Могильницька Г. А. …Свята земелько, божа ти донечко!.. До проблеми адекватного прочитання української класики / На допомогу учителю-словеснику: методичні рекомендації. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2005. — 32 с.
- Могильницька Г. А. Дозвольмо Возному любити Наталку! До проблеми адекватного прочитання української класики / На допомогу учителю-словеснику: методичні рекомендації. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2005. — 36 с.
- Могильницька Г. А. Люди на бездоріжжі (комедія про трагедію). До проблеми адекватного прочитання української класики / На допомогу учителю-словеснику: методичні рекомендації. Одеса: Друкарський дім, 2008.– 32 с.
- Могильницька Г. А. Літописець українського простору трагічної доби. До 100-річного ювілею Уласа Самчука. — Одеса: Друкарський дім, 2005. — 28 с.

– Могильницька Г. А. Україна — красен цвіт. Збірник сценаріїв шкільних, народознавчих і громадських свят. — Одеса: Друкарський дім, 2005. — 240 с.
– Могильницька Г. А. Начерки до розв'язання складних проблем шкільного синтаксису. На допомогу учителеві- філологу. — Одеса : Сімекс-принт, 2013. — 88 с.

Г. Могильницька (перша зліва) під час закриття 1-го з'їзду Народного Руху України. Київ, 1989 рік

Під її загальною редакцією було укладено посібник «Література рідного краю» («Удача», 2008), де поруч з відомими творами письменників Одещини приділена увага і новим творам та письменницьким іменам.

Підсумковою працею проведення інтелектуальних змагань серед учнівської молоді Одещини стала розробка у співавторстві зі Світланою Свінтковською видання «Збірник завдань з української мови та літератури для інтелектуальних змагань старшокласників» з орієнтованими відповідями та коментарями (2008).

Загалом за роки роботи в Одеській академії неперервної освіти Галиною Могильницькою опубліковано понад 30 праць з викладання літератури, навчання та виховання молоді.

Галина Могильницька належала до активного українського середовища, яке протистояло комуністичному режимові, обстоювало право на національну пам'ять, українське слово, духовну свободу й державну незалежність.

Вона вступила до лав Народного Руху України в 1989 році, була делегатом першого з'їзду РУХу. Вона балотувалася до Верховної Ради України від РУХу у 1994 році по 290-му виборчому округу та у 2002 по багатомандатному загальнодержавному виборчому округу.

У 1991 році здійснила візит до США, де провела низку зустрічей із українською діаспорою, викладала на курсах підвищення кваліфікації учителів шкіл українознавства в діаспорі. За кілька хвилин після її виступу на з'їзді «Золотого Хреста» в оселі ім. Олега Ольжича була проголошена незалежність України.

Її політична й громадська позиція ніколи не була ситуативною: вона виростала з глибокого переконання, що незалежність потребує не лише проголошення, а щоденної праці — культурної, освітньої, просвітницької, політичної. Після загибелі В'ячеслава Чорновола, з яким Галина Анатоліївна товаришувала ще з 1965 року, очолила Чорноволівське крило розколеного Руху в Одесі та відновила Одеську крайову організацію НРУ. У грудні 2001 року була виключена з партії через незгоду з політикою Проводу щодо участі у парламентських виборах і принципами формування виборчих списків. Однак, час показав правильність її дій, і згодом членство в НРУ було відновлено.

Вона була серед тих, хто стояв біля витоків руху за створення Української Помісної Православної Церкви, розуміючи церковну незалежність як невід'ємну складову українського державотворення. Її прозові науково-популярні твори на історико-релігійну тематику — «Літос, або «Камінь із пращі правди на розбиття митрополичого блудословія» («Українська ідея», 2006), «Хроніки великого ошуканства» («Українська ідея», 2007), «Міфотворчість як обґрунтування історичного мародерства» («Українська ідея», 2010), «Учителі брехні під маскою «захисників православ'я» («Українськіа ідея, 2016) здобули широке визнання. В них авторка обґрунтовує необхідність глибинного вивчення власної історії, аргументовано твердить, що «Російська Церква в Україні не має жодного квадратного сантиметра канонічних територій!» та закликає до творення єдиної Помісної Української Православної Церкви.

Книги витримали по кілька перевидань українською й російською мовами в Україні та англійською мовою за кордоном загальним тиражем понад 900 тисяч примірників, для чого очільником громади УПЦ КП в Міннеаполісі (США), керівником Асоціації українських інженерів шляхів сполучення у США

Олександр Полець, Галина Могильницька та Марія Овдієнко біля дуба Максима Залізняка на Черкащині, 2005 рік

Олександром Полецем було створено спеціальний комітет зі збору коштів.

За цю діяльність пані Галина нагороджена орденом Святого Володимира ІІІ ступеня (2007), орденом Святих Кирила та Мефодія (2010), медаллю «За жертовність та любов до України» (2015), орденом Святої Варвари (2017) Української Православної Церкви Київського Патріархату.

Протягом всього життя продовжувалася літературна діяльність Галини Могильницької — вона залишалася харизматичною, самобутньою, доглибино закоріненою в простір української літератури. Але дитяча збірка «Скільки в світі сонечок» вийшла аж у 1978 році, пролежавши у видавництві «Веселка» понад 8 років.

Її вірші публікувалися в дитячому журналі «Веселка» (США), в журналі «Віра» (США), редагованому певний час Надією Світличною, з'являлись у видання антологічного характеру «У труді зростаємо» («Веселка», 1984), «Мій краю рідний» («Радянська школа», 1986), хрестоматії «Українське довкілля» («Смолоскип», 2002), у численних колективних збірниках та в періодиці. А перша «доросла» збірочка під назвою «Берег радості» побачила світ у видавництві «Маяк» аж у 1986 році.

Галина Могильницька відома як авторка автобіографічної книги «З непам'яті прикликана судьбою» («Українська ідея», 2007), повісті «Білкун — син Білкуна, або анатомія давнього злочину» («Друкарський дім», 2014), пісенника для воїнів АТО (2014) та ліро-епічних поем — «Рогніда» («Альфа-Омега», 2000, «Акваторія», 2014), «Єлизавета», «Серафима» («Український пріоритет», 2017), що поєднують історичну глибину з мовною чистотою й духовною напругою, дають голос жіночим долям та національним темам.

Вона також стала автором понад 200 статей з історичної, суспільно-політичної тематики, опублікованих у фахових журналах та регіональних виданнях Миколаївської, Одеської, Луганської, Чернівецької, Рівненської та інших областей, а також у зарубіжній пресі. Вибрані статті із суспільно-політичної тематики опубліковані у книзі «Химери зґвалтованого хронотопу» («Акваторія», 2016).

У 2015 році прийнята членом Спілки письменників України.

Її багатогранна спадщина узагальнена й систематизована в біобібліографічному покажчику «Могильницька Галина Анатоліївна», виданому Одеською обласною універсальною науковою бібліоте-

кою імені М. Грушевського до її 80-річчя з дня народження («Фенікс», 2019). *Він розміщений за посиланням: https://biblioteka.od.ua/wp-content/uploads/2020/08/Mogylnytska-Galyna-Anatoliyivna.pdf*

Марія Овдієнко, Євген Сверстюк, Галина Могильницька. Вручення премії імені Василя Стуса в Будинку вчителя в Києві, 14 січня 2008 року

За свою літературну діяльність письменниця удостоєна премії імені Василя Стуса (2008), що присуджується авторам, які мають видатні успіхи, займають виразну громадянську позицію, активно присутні в українському культурному просторі; премії імені Ірини Калинець (2019), Одеської муніципальної премії «Культурна столиця» (2020). У 2020 році нагороджена медаллю «Івана Мазепи» — за книгу історичних поем «Імена».

За високі результати в професійній діяльності, ефективне впровадження сучасних методик навчання, розробку нових освітніх програм, підручників, методичних матеріалів, участь у реформуванні освіти, наставництво молодих педагогів Галина Анатоліївна отримала почесне звання Міністерства освіти і науки України «Відмінник народної освіти» (1999), «Відмінник освіти України» (2004) та «Заслужений працівник освіти України» (2010). У 2017 році вона була нагороджена почесною відзнакою Одеської обласної ради.

Вона також нагороджена Почесною Грамотою та пам'ятним знаком Кабінету Міністрів України (2010) та відзнакою Президента України — ювілейною медаллю «25 років незалежності України» (2016), встановленою для відзначення громадян за значні особисті заслуги у становленні незалежної України, утвердженні її суверенітету та зміцненні міжнародного авторитету, вагомий внесок у державне будівництво, соціально-економічний, культурно-освітній розвиток, активну громадсько-політичну діяльність, сумлінне та бездоганне служіння Українському народу.

ЗАХОДИ ОДЕСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ З МЕМОРІАЛІЗАЦІЇ ГАЛИНИ МОГИЛЬНИЦЬКОЇ

Культурологічна студія «Літературно-педагогічна спадщина Г. А. Могильницької» (2023)

Одеська академія неперервної освіти, вшановуючи літературну спадщину та педагогічну діяльність Галини Могильницької, з 2023 року ініціювала щорічні заходи, присвячені пам'яті письменниці й викладачки.

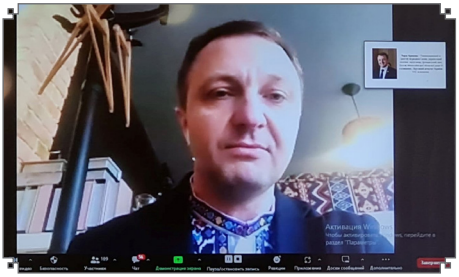
У травні 2023 року Академією започатковано проєкт «Освіта Одещини: час і простір», місією якого є вивчення та популяризація історії освітніх інституцій краю серед одеської спільноти, видатними представниками галузі, малодослідженими подвижниками педагогіки, їх внеском у становлення та розвиток освіти в регіоні.

Розпочався проєкт 8 травня — в день народження Галини Могильницької, у форматі культурологічної студії «Літературно-педагогічна спадщина Г. А. Могильницької». До мистецько-наукового діалогу долучилися вчителі, викладачі, науковці, літературознавці. Серед слухачів, поряд з освітянами області, була понад сотня студентів — молодих людей, які прийшли відкрити для себе світ, творений її словом і педагогічною мудрістю.

Любов Кирилівна Задорожна, ректор КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської

обласної ради», кандидат філософських наук, колега й соратниця Галини Могильницької, розпочинаючи роботу студії, представила учасникам визначні віхи біографії педагогині й викладачки, ознайомила присутніх з основними працями фахівчині Академії.

Тарас Дмитрович Кремінь, кандидат філологічних наук, на той час Уповноважений із захисту державної мови, у своєму виступі наголосив на тому, що такі величні постаті ніколи не йдуть з життя — вони продовжують жити поміж нас у своєму доробку, ідеях та послідовниках, у кожному з нас.

«Галина Анатоліївна Могильницька — подвижниця українського слова, чиє життя стало прикладом служіння своєму народові, має своє коріння у глибоко освітянській та національно свідомій родині, де прищеплювали любов до української культури. У часи радянського режиму зазнавала переслідувань за свою позицію та популяризацію української літератури, але не зламалася, продовжила працювати в освіті та активно розвивала культурне життя, ініціюючи творчі проєкти й патріотичні заходи. У період перебудови її педагогічний талант отримав визнання, а учні стали учасниками національного відродження.

Не менш складним був і її літературний шлях. Її книги виходили малими накладами, рукописи роками лежали в шухлядах. Попри труднощі з публікаціями, вона не припиняла писати, знаходячи підтримку серед однодумців. До останніх років життя залишалася активною громадською діячкою, ставши символом незламності, відданості слову та служіння Україні.

Галина Могильницька стала одним із найактивніших членів одеських національно-патріотичних організацій, активним борцем проти залишків тоталітарного режиму, серед зачинателів руху за створення Української Помісної Православної Церкви. Про це, я певен, ще напишуть дослідники національно-визвольного руху 1960–1980-х рр.

Галина Могильницька — це не просто ім'я. Це символ. Символ незламності українського духу. Символ вірності слову. Символ служіння Україні. І нехай її слово, її життя і її приклад залишаються до-

роговказом для всіх нас», — завершив свій виступ пан Тарас. *Повний текст виступу Тараса Креміня розміщено у додатку В.1.*

Участь у студії взяли науковці та педагоги, які презентували свої доповіді та дослідження.

Ірина Володимирівна Нечиталюк, кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри української літератури та компаративістики Одеського національного університету імені І. І. Мечникова та **Олександр Євгенович Музичко, доктор історичних наук, професор кафедри археології, етнології та всесвітньої історії Одеського Національного університету ім. І. І. Мечникова** розповіли про наукові пошуки Г. Могильницької.

Дмитро Ігорович Дроздовський, науковий співробітник Інституту літератури імені Тараса Шевченка, заслужений працівник культури України та учень Галини Анатоліївни у своєму виступі говорив про репрезентацію письменницею й педагогинею малодослідженого в перші десятиліття XXI століття феномену шістдесятництва в його південних констеляціях. Науковець нагадав, що роботи Людмили Тарнашинської розкрили перед сучасними читачами шістдесятництво як явище, яке мало кілька вимірів. І Галина Могильницька, Олекса Різників, Святослав Караванський, Ніна Строката-Караванська та ін. — представники покоління опору, які визначали особливий український наратив одеського Півдня. Діяльність Г. А. Могильницької в Одесі всі роки була спрямована на утвердження поваги до української історії та спряла формуванню української ідентичності в парадигмі постколоніального розриву з російським світом. Дослідник звернув увагу й на віддану працю пані Галини на освітянській ниві й передусім її діяльність в Одеському обласному інституті удосконалення вчителів. «Для неї методика навчання української мови та літератури поєднувала теоретичний базис із важливістю практичного унаочнення, покрокового наближення аудиторії до того, чим, «українська мова багатша за інші», згадуючи відомий вислів О. Різникова. Важливо було не завчати, а розуміти, а для цього Г. А. Могильницька мала заохоти-

ти своїх слухачів і слухачок, інспірувати їх на заглиблення в стихію українського слова», — наголосив Дмитро Дроздовський. *Повний текст виступу науковця розміщено у додатку В.2.*

Літературна спадщина Галини Могильницької активно популяризується та осмислюється в освітньому середовищі, прикладом чого може слугувати діяльність Новопетрівського ліцею Великомихайлівської селищної ради Роздільнянського району Одеської області. Навчальний заклад очолює **заслужений учитель України Катерина Максимівна Лаптієнко**, яка приділяє значну увагу розвитку читацької культури учнів та поглибленому вивченню української літератури рідного краю. У межах роботи з літературного краєзнавства педагогічний колектив ліцею активно залучає учнів до знайомства з творчістю Галини Могильницької. Під час уроків української літератури твори письменниці розглядаються не лише як художні тексти, а й як важлива складова духовної та культурної спадщини регіону. Учні мають змогу аналізувати тематику, образну систему та ідейний зміст творів авторки, а також простежувати їхній зв'язок із історією та культурними традиціями Півдня України.

На заході Катерина Максимівна Лаптієнко поділилася власним досвідом сучасного прочитання творчості Галини Могильницької на уроках літератури, присвячених краєзнавчій тематиці. За її словами, важливим є не лише ознайомлення учнів із біографією письменниці та її творчим доробком, а й формування вміння осмислювати художній текст у контексті історичних подій, моральних цінностей і національної культури.

На уроках застосовуються різноманітні методи та прийоми роботи: колективне обговорення прочитаних творів, літературні дискусії, творче інтерпретування текстів, підготовка учнівських презентацій і дослідницьких мініпроєктів. Особливу увагу приділяють розвитку критичного мислення школярів, умінню висловлювати власну думку та аргументувати свої літературні оцінки. Такі підходи формують інтерес до української літератури та літературної спадщини рідного краю, а також ви-

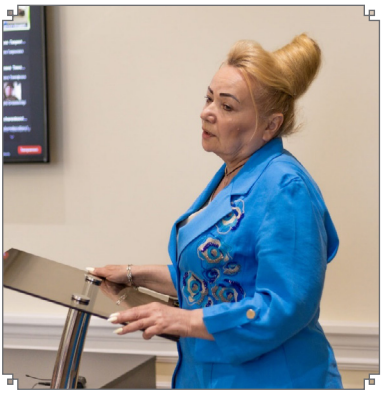
ховують у молоді повагу до культурних надбань України.

Під час проведення культурологічної студії особливу атмосферу створило відео з проникливим прочитанням вірша «Дві матері» у виконанні заслуженої працівниці культури України Олени Олійник. Відео підготувала Юлія Незвінська — онука Галини Могильницької, поєднавши поетичне слово з глибоко символічними картинами заслуженого художника України Олега Шупляка. Таке художнє поєднання голосу, образу й музики дало змогу по-особливому відчути емоційну силу твору та ще раз нагадало про духовну глибину і нев'янучу значущість поезії Галини Могильницької.

Значимість творчого доробку Галини Анатоліївни Могильницької підкреслювалася приєднанням до культурологічної студії колег з Миколаєва. Вони поділилися власним досвідом осмислення та популяризації її спадщини. Особливою стала участь **директора Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, доктора педагогічних наук Василя Івановича Шуляра**. У своєму виступі він розповів про можливості використання літературної спадщини письменниці на уроках української мови, наголосивши, що її твори мають не лише високу художню цінність, а й значний виховний потенціал. За його словами, поезія й публіцистика Галини Могильницької допомагають учням глибше відчути красу українського слова, усвідомити силу національної ідентичності та замислитися над важливими моральними й духовними цінностями, які формують світогляд молодого покоління. *Повний текст виступу педагога розміщено у додатку В.3.*

Особливо зворушливою була присутність на заході доньки Галини Могильницької — **Ярослави Олексіївни Різникової, заступниці директора Департаменту культури, національностей, релігій та охорони об'єктів культурної спадщини Одеської обласної державної адміністрації**. Від імені родини та від себе особисто пані Ярослава висловила щиру вдячність усім, хто був поруч із Галиною Могильницькою в різні

періоди її життя, хто пам'ятає, шанує її слово і долучився до організації та проведення цього заходу.

«Це був важкий рік. І для незалежної України, за яку так наполегливо й безкомпромісно боролася моя мама, і для українського народу, який протистоїть одвічному нашому ворогу, і для кожного особисто, бо наші сини й доньки сьогодні захищають рідні землі. Однак сил та впевненості в нашому спротиву додавала та попередня боротьба й діяльність, яку вела Галина Могильницька зі своїми соратниками й однодумцями», — говорила пані Ярослава.

Гості заходу активно ділилися своїми спогадами, спостереженнями, аналізами та дослідженнями, що сприяло розширенню знань про творчість Могильницької та її роль у формуванні освітнього простору регіону. Важливою складовою обговорень була також взаємодія між представниками різних галузей освіти та культури, що допомогло створити плідне середовище для обміну ідеями та досвідом.

Учасники студії виступили з пропозицією започаткувати щорічні літературно-педагогічні читання, присвячені Галині Анатоліївні Могильницькій.

Окремо було наголошено на важливості збереження та популяризації культурної спадщини видатних постатей і науковців регіону.

Під час заходу **завідувачка науково-педагогічної бібліотеки Академії, кандидатка історичних наук Людмила Саєнко** представила учасникам колекцію наукових праць, методичних посібників і художніх творів Галини Могильницької, що зберігається у фондах фондах науково-педагогічної бібліотеки Академії, та запросила ближче ознайомитися з багаторічним творчим доробком викладачки й письменниці.

Літературно-педагогічні читання пам'яті Галини Могильницької (2024)

У 2024 році на вшанування Галини Могильницької в Академії була втілена ідея, запропонована напередодні — проведення літературних читань «Літературно-педагогічний код Галини Могильницької».

14 травня 2024 року Одеська академія неперервної освіти запросила на захід, присвячений Галині Могильницькій — педагогині, учасниці правозахисного руху, громадській діячці, заслуженому працівнику освіти України, авторці численних підручників і публікацій на методико-педагогічну, суспільно-політичну, релігієзнавчу тематику її соратників, колег, письменників й поетів Одещини, наукову спільноту, представників громадськості.

Літературні читання «Літературно-педагогічний код Галини Могильницької» відкрила ректор Академії Любов Задорожна. «Галина Могильницька завжди була беззаперечним авторитетом для вчителів Одещини, для колег, з якими працювала впродовж десятиліть в Академії. Вона була легендою і водночас — просто Жінкою. Життя Галини Анатоліївни переповнювала любов до України, до українського слова, до української освіти».

До присутніх по відеозв'язку звернувся **директор Інституту української мови Національної академії наук України, професор, доктор філологічних наук Павло Юхимович Гриценко**. «Красива, креативна, романтично піднесена, з прекрасним голосом», — такою він знав Галину ще у студентські роки. Усе її життя — невтомна праця в ім'я України. Вона залишалась на висоті... На висоті служіння українській справі. Голос Галини Могильницької був твердим і чутним, а позиція — аргументованою, послідовною й непохитною». *Повний текст виступу Павла Гриценка знаходиться в додатку В.4.*

Тетяна Бандура, доцентка Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського, звернулася у своєму виступі до історичної поеми Галини Могильницької «Рогніда» — твору з виразною романтичною поетикою. Науковиця окреслила особливості художнього світу одеської письменниці, наголосивши, що її приналежність до знакової для української літератури доби шістдесятництва зумовила появу сміливих, внутрішньо вільних і художньо самобутніх творів. «Спадщина Галини Анатоліївни доволі різножанрова: ліричні вірші, вірші й казки для дітей, історичні поеми, повісті, публіцистичні нариси, літературно-критичні й науково-методичні статті, літературні портрети, навчально-методичні посібники, сценарії та ін. Особливо вражають кардинальною інтенцією розмисли авторки про сучасну церкву і її псевдослужителів, де викривається недоброчесність, «блудослів'я», лихі діяння представників Російської православної церкви», — підкреслювала викладачка.

Окремо у виступі Тетяна Бандура вказала на значення й популяризацію творчості Галини Могильницької, зокрема її історичної поема «Рогніда», зазначивши, що цей твір постає як «яскравий приклад органічного поєднання історичної достовірності та глибокого психологізму. «Тут авторка не лише реконструює події княжої доби, а й зосереджує увагу на внутрішньому світі героїні, її моральному виборі, драмі гідності й особистісного спротиву. Образ Рогніди набуває виразного романтичного звучання, стаючи символом жіночої сили, честі та духовної незламності. Галина Могильницька майстерно трансформує історичний матеріал у художню тканину, де важливими є не лише події, а й їхнє осмислення крізь призму людських переживань. Саме це надає твору актуальності й сьогодні, адже порушені в ньому проблеми честі, вибору та внутрішньої свободи залишаються позачасовими», — справедливо підсумувала дослідниця. *Повний текст виступу Тетяни Бандури про творчість Галини Могильницької знаходиться у додатку В.5.*

Про наукові пошуки Галини Могильницької на матеріалах навчального посібника «Таке просте складне речення») говорила літературознавиця **Ірина Нечиталюк, кандидатка філологічних наук.**

«Шановні колеги, у розвитку науки часто буває так, що століттями панують усталені істини, аж поки новатори не змінюють саму оптику мислення. Особливо це помітно в педагогіці, де колись домінувало сліпе повторення без глибокого розуміння. Саме тому поява праці «Таке просте складне речення» Галини Могильницької є важливим кроком уперед. Уже сама назва її посібника демонструє прагнення зробити складне доступним і зрозумілим. Авторка веде з учнем живий діалог, перетворюючи навчання на дружню розмову та захопливу подорож у світ синтаксису. Вона використовує сучасні підходи — схеми, таблиці та навіть математичну логіку «дано — довести», щоб навчити мислити. Особливо важливо, що її приклади позбавлені колоніального впливу й ґрунтуються на українській культурі та літературі. Через тексти класиків і сучасників учні не лише вивчають мову, а й переймаються любов'ю до слова й України. Водночас авторка сміливо спростовує застарілі теорії та аргументовано відстоює наукову істину. Її посібник — це не просто навчальна книга, а поєднання науки, творчості й глибокого розуміння потреб сучасного учня», — наголошувала викладачка Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. *Повний текст виступу Ірини Нечиталюк розміщений у додатку В.6.*

Марина Забуранна, письменниця, голова Одеського обласного відділення Товариства письменників і журналістів імені Івана Франка, викладачка Одеського фахового коледжу комп'ютерних технологій, укладачка часопису «Камертон», справедливо вказала на те, що вклад Галини Анатоліївни Могильницької у розвиток одеської культури — неоціненний. «І поки що, як на мене, не оцінений тією мірою, якою мав би. Уявіть собі жінку, яка окрім того, що професійно, фахово, на високому рівні створює сотні подій для того, щоб містяни вчили, знали, любили українську мову, пише вірші, книжки для дітей, абсолютно неймовірну книгу «Імена», демонструючи не просто обшир своїх знань і глибину світосприйняття, а й велич жіночої мудрості і широчезну любов до світу. Тендітна і безкінечно смілива, вона приводить Стуса до Одеського національного університету. Проходить допити. Має чимало втрат. Але гордо і по-жіночому вільно продовжує

свій шлях, вірно служить своїй ідеї. Окремо варто говорити про роль Галини Могильницької у формуванні ідей української церкви в Одесі ще 50 років тому. Ця унікальна жінка не просто дбала про духовність нації, працюючи з усіма поколіннями і всюди: у школі, в університеті, у церкві, вона робила, що знала, уміла й могла, аби українці, одесити зокрема, пізнали волю. Адже воля починається там, де пробуджується розум, розуміння — хто є людина і для чого вона у світі. Для мене Галина Анатоліївна — приклад гармонійного поєднання сили і ніжності. Вона — Жінка. І слово її — жіноче, мудре, глибоке, повне якоїсь до трепету теплої енергії!

Це як же високо і чесно треба жить,
Щоб мати право на любов до себе!

Вчімось так жити, щоб мати право на любов до себе. Бо з любові усе починається», — закінчила свій виступ філологиня.

Різні грані літературно-педагогічного таланту Галини Анатоліївни у своїх виступах висвітлювали **Сергій Дмитрієв — голова Одеського відділення Національної спілки письменників України, доцент Одеського національного університету імені І. І. Мечникова**; **Валерія Романко — режисерка Одеського академічного українського музично-драматичного театру імені Василя Василька**.

Оксана Кузнєцова, проректорка з науково-педагогічної та соціально-гуманітарної діяльності Одеської академії неперервної освіти, презентувала ініціативу щодо запровадження Заохочувальної відзнаки імені Галини Могильницької з метою вшанування її внеску у розвиток української освіти та культури і заохочення освітян, науковців, культурних діячів, усіх зацікавлених до дослідження творчості письменників та поетів Одещини та розвитку освіти на засадах літературно-краєзнавчого підходу.

Заступниця директора Департаменту культури, національностей та релігій Одеської обласної державної адміністрації, членкиня НСЖУ, лауреатка літературних премій імені Григорія Сковороди та Івана Франка Ярослава Різникова поділилася особистими спогадами про Галину Могильницьку — як про маму, вчительку і наставницю. Музей Академії поповнився портретом пані Галини, подарованим Ярославою Різниковою.

Вона також висловила щиру вдячність усім, хто зберігає пам'ять про Галину Анатоліївну, та наголосила, що ця пам'ять має бути не лише вдячним спомином, а й живою, дієвою силою — спонукати до праці, відповідальності й конкретних справ задля розвитку Української Держави.

Учениці 10 класу Великодолинського ліцею № 2 Одеського району Одеської області під керівництвом учительки української мови та літератури Любові Скалозуб, підготували відеоролик про творчість Галини Могильницької, в якому були використані кадри із виступів пані Галини, її поетичних творів.

Конкурс учнівських та студентських робіт пам'яті Галини Могильницької «ТАЛАНТ і СЛОВО» (2025)

У 2025 році культурологічної студії та літературні читання, присвячені Галині Могильницькій, що організовувалися Академією, форматувалися у літературний конкурс для обдарованої молоді.

Одеська академія неперервної освіти, вшановуючи пам'ять видатної української письменниці, літературознавиці, громадської діячки Галини Могильницької започаткувала конкурс учнівських і студентських робіт «ТАЛАНТ і СЛОВО». За задумом організаторів проведення Конкурсу покликано сприяти розвитку літературно-історичних зацікавлень молоді, інтересу здобувачів/здобувачок освіти до пізнання рідного краю, вивченню творчого та життєвого спадку видатних постатей Одещини, удосконаленню дослідницьких та аналітичних умінь, навичок публіцистичного, літературного та поетичного письма, що є важливим чинником національного, патріотичного й естетичного виховання школярів/школярок, поглибленню їх загальної освіченості та піднесенню духовності, формуванню суспільно-ціннісних орієнтирів особистості.

Мета Конкурсу — популяризація серед учнівської та студентської молоді літератури рідного краю, творчості письменників/письменниць, поетів/поеток, відомих як на державному, так і на місцевому рівнях. В Положенні про Конкурс зазначалося на різноманітності конкурсних робіт, водночас при оцінюванні перевага надавалася творам, що відображали ідеї та цінності, утверджувані Галиною Могильницькою: українська культура, національна ідентичність, людські стосунки, моральні дилеми, роль жінки в суспільстві тощо.

Проявити себе молоді пропонувалося у наступних номінаціях:

– «Література рідного краю» (творчі роботи, присвячені аналізу творчості Галини Могильницької та інших письменників Одещини; наукові розвідки з проблематики літературного краєзнавства);
– «З непам'яті покликана судьбою…» (літературні авторські твори, поезії, проза, есеї, твори-роздуми за тематикою творчості Галини Могильницької);

– «Різнобарвна Одещина» (твори, що досліджують народні традиції, звичаї, фольклор або локальну історію та культурну спадщину національних спільнот Одещини);
– «Герої Одещини: громадянська позиція, честь та гідність» (твори про одеситів — ветеранів, громадських діячів, педагогів та науковців, які здійснили вагомий внесок у національний спротив під час російсько-української війни).

Загалом на конкурс в різних номінаціях надійшло 82 роботи.

Роботи учасників оцінювало фахове журі, до складу якого ввійшли викладачі української літератури з навчальних закладів Одеси та Одеської області, громадські діячі. Очолив журі головний редактор журналу «Всесвіт», у минулому учень Галини Могильницької, літературознавець Дмитро Дроздовський.

Переможцями першого Конкурсу учнівських та студентських робіт пам'яті Галини Могильницької «ТАЛАНТ і СЛОВО» за рішенням журі стали:

– Бережна Ксенія Валеріївна, учениця 10 класу Новопетрівського ліцею Великомихайлівської селищної ради Роздільнянського району Одеської області;
– гуртківці клубу пластилінографії Новопетрівського ліцею Великомихайлівської селищної ради Роздільнянського району Одеської області;
– Подмогильний Ілля Анатолійович, учень 7 класу Ярославського закладу загальної середньої освіти Плахтіївської сільської ради Білгород-Дністровського району Одеської області;
– Рознатовська Тетяна Василівна, магістрантка Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

Положення про конкурс учнівських та студентських робіт пам'яті Галини Могильницької «ТАЛАНТ і СЛОВО» розміщено у додатку А.

Урочисте засідання, присвячене підведенню підсумків, оголошення та нагородження переможців відбулося напередодні дня народження Галини Могильницької 7 травня 2025 року в Золотій залі Одеського літературного музею.

На літературне свято були запрошені учасники Конкурсу, їх батьки, наставники, друзі, соратники, колеги Галини Могильницької.

Відкрила урочистості **ректорка Одеської академії неперервної освіти Любов Задорожна** словами: «Ім'я Галини Могильницької для багатьох із нас — це символ відданості українській мові, українській культурі та освіті. Вона була не просто письменницею чи педагогом — вона була людиною великої духовної сили, яка формувала світогляд молоді, навчала мислити, відчувати слово, розуміти його значення. Її творчість і громадянська позиція є прикладом для багатьох поколінь. Тому дуже важливо, що сьогодні молодь продовжує цю традицію — через творчість, через дослідження, через любов до українського слова. Проведення конкурсу пам'яті Галини Могильницької має особливе значення для освітянської та культурної спільноти Одещини. Ми зібралися, щоб ушанувати її пам'ять і водночас підтримати молоді таланти, для яких слово є способом мислення, способом творення світу і способом служіння Україні. Галина Могильницька була людиною, яка присвятила своє життя українській мові, українській культурі, вихованню молодого покоління. Її творчість і громадянська позиція залишили глибокий слід у культурному житті нашої держави. Конкурс «ТАЛАНТ і СЛОВО» продовжує справу, якій Галина Могильницька присвятила своє життя — плекання українського слова, підтримку молодих талантів і виховання свідомих громадян. Саме тому цей конкурс має не лише літературне, а й духовне значення — він покликаний продовжувати традицію служіння слову, яку вона утверджувала упродовж свого життя. Творчі роботи учасників — есеї, дослідження, поетичні твори, присвячені українській культурі, мові та духовним цінностям, що є свідченням того, що слово живе, розвивається і знаходить нових носіїв — молодих, талановитих, небайдужих».

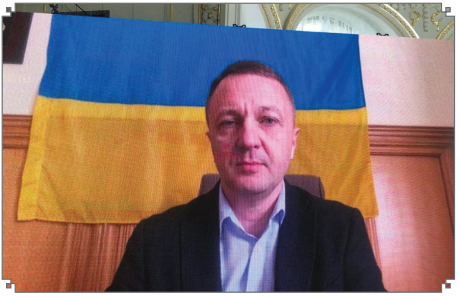
Завершуючи виступ, ректор подякувала учасникам конкурсу, їх наставникам й організаторам заходу й побажала молодим авторам творчого натхнення, сміливості думки та віри у власні сили.

Голова журі Конкурсу **Дмитро Дроздовський, науковий співробітник Інституту літератури імені Тараса Шевченка, заслужений працівник культури України** оцінюючи результати Конкурсу підкреслив, що такі літературні події мають дуже важливе значення. Адже йдеться не просто про конкурс чи літературну подію — йдеться про збереження пам'яті про людину, яка багато зробила для української культури, для українського слова, для виховання молодого покоління, тому її діяльність виходила далеко за межі викладацької роботи. «Коли ми говоримо про Галину Могильницьку, то говоримо про постать, яка поєднувала у собі кілька дуже важливих вимірів — педагогічний, культурний, громадянський. Це людина, яка працювала зі словом і водночас формувала середовище, у якому українське слово могло звучати і розвиватися.

Ми говоримо про людину, яка формувала культурний простір, яка працювала зі словом і водночас виховувала покоління людей, для яких українська культура була і є цінністю». Літературознавець наголосив, що діяльність Галини Могильницької стала важливою частиною інтелектуального та культурного життя півдня України. «Дуже важливо, що сьогодні ця традиція продовжується. Адже молоді люди, які беруть участь у таких конкурсах, фактично входять у простір української культури — вони починають працювати зі словом, осмислювати його, відчувати відповідальність за нього. Література — це не лише творчість у вузькому сенсі. Це також спосіб мислення, спосіб осмислення світу, спосіб формування власної ідентичності. Через літературу людина вчиться розуміти себе, свою історію, свою культуру.

І тому надзвичайно важливо, щоб такі ініціативи існували, за що велика вдячність організаторам конкурсу, які підтримують традицію і

зберігають пам'ять про Галину Могильницьку. Адже пам'ять — це не лише згадування минулого, це також робота для майбутнього. І, звичайно, хочу побажати всім учасникам натхнення, віри у власні сили і подальшої творчої роботи. Бо саме з таких кроків — із конкурсів, із перших текстів, із перших виступів — часто починається справжній шлях у літературі», — завершив пан Дмитро.

Тарас Кремінь, мовний омбудсмен України (до 2025 р.), звернувся до учасників і гостей конкурсу з промовою, у якій підкреслив важливість українського слова та ролі молоді у його збереженні й розвитку. Пан Тарас наголосив, що Галина Могильницька залишила по собі не тільки літературну спадщину, а й приклад служіння українській мові та культурі, виховання нових поколінь свідомих громадян.

Кремінь підкреслив, що саме такі конкурси, як «ТАЛАНТ і СЛОВО», допомагають молоді відчути силу слова, зрозуміти його значення і навчитися ним творити, а також відкривають нові можливості для творчого й наукового зростання учасників. Він також відзначив, що сучасні молоді автори продовжують справу Могильницької, формуючи нове покоління, яке цінує рідну мову, культуру та духовні цінності України. На завершення Тарас Кремінь побажав усім учасникам натхнення, впевненості у власних силах та творчої сміливості, підкресливши, що кожне слово, написане українською, робить нашу культуру міцнішою і ширшою.

Ярослава Різникова, заступник директора Департаменту культури, національностей та релігій Одеської обласної державної адміністрації, донька Галини Могильницької подякувала гостям свята за організацію конкурсу, особливо підкресливши роль Академії у збереженні педагогічної пам'яті матері, і найважливіше — у продовженні її справи. «Я завжди кажу, що культура, слово, пам'ять — це те, що тримає націю. І особливо сьогодні, в умовах війни, це має зовсім інше значення. Ми бачимо, наскільки важливою є гуманітарна складова — мова, література, історія.

Галина Могильницька — це постать, яка об'єднує в собі дуже багато. Це і педагог, і письменниця, і людина великої внутрішньої сили. І для мене це не лише особисте — це приклад того, як людина може служити Україні. Її слово — воно дуже чесне. Воно не прикрашене, не штучне, воно зсередини, і саме тому так відгукується. Сьогодні дуже важливо говорити про такі постаті: бо вони формують наш орієнтир й особливо для молоді, бо нове покоління українців має бачити приклади — не абстрактні, а живі, справжні.

Я надзвичайно вдячна організаторам за такі заходи. Бо це — не просто подія, це — формування середовища, сенсів. Ми зараз переживаємо дуже складний час, але водночас це час й час очищення. І, можливо, саме зараз ми починаємо краще розуміти, хто ми є. Я переконана, що такі постаті, як Галина Могильницька, будуть ще довго впливати на формування українського суспільства. І наше завдання –зробити так, щоб їх чули», — говорила пані Ярослава.

Серед гостей свята був **представник Православної Церкви України, капелан Василь Вирозуб**. Священнику була присвячена одна з робіт, поданих на Конкурс в номінації «Герої Одещини», де йшлося про діяльність Василя Вирозуба в розбудові помісної церкви й волонтерській допомозі Збройним Силам України. До присутніх отець Василь звернувся такими словами: «Дорогі брати і сестри, шановне товариство! Я дуже вдячний за можливість сьогодні бути тут разом із вами. Бо такі зустрічі — це не просто культурні події, це — простір, у якому ми відновлюємо себе як народ.

Ми сьогодні говоримо про пам'ять, але пам'ять не лише як про минуле, а як про відповідальність. Про те, що ми робимо з тим, що нам передали. Згадуючи таких людей, як Галина Могильницька, ми насправді ставимо собі питання: а чи гідні ми цієї спадщини? Бо слово — це велика сила й водночас — велика відповідальність. І те, як людина користується словом, показує її внутрішній стан. Сьогодні,

у час війни, ми особливо відчуваємо, що слово має бути зброєю, а може бути й ліками. Воно може підтримати, підняти, повернути людині надію. І мені здається, що саме такі постаті, як Могильницька, вміли говорити так, що це слово лікувало. Для мене особисто дуже цінно, що ми сьогодні говоримо не лише про тексти, а про людину. Бо за кожним словом стоїть особистість. І наше завдання — не просто зберегти пам'ять, а продовжити цю традицію правди. Бо без правди не може бути свободи.

Дякую вам за цю зустріч. І нехай Бог благословить усіх нас».

Олекса Різників, поет, письменник, український дисидент, чоловік Галини Могильницької емоційно відреагував на літературне свято: «Як багато людей сьогодні прийшли подякувати Галині — і ці зворушені діти, і їх прекрасні наставники, і літературознавці, і наші друзі. Як прекрасно, що всі вони продовжують справу Галини — проведенням таких заходів, читанням поезій, виданням часописів. Тепер я можу спокійно доживати свої 100 років, бо я бачу гарне майбутнє України».

Яскравою сторінкою свята стало вручення Заохочувальної відзнаки імені Галини Могильницької.

Положення про Заохочувальну відзнаку імені Галини Могильницької було розроблено відповідно до Статуту КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» (додаток Б).

Запровадження Заохочувальної відзнаки імені Галини Могильницької має на меті відзначення та вшанування осіб, які зробили вагомий внесок у популяризацію творчості письменників і поетів рідного краю серед учнівської молоді, а також здійснюють освітню, науково-пошукову й культурно-просвітницьку діяльність у галузі літературного краєзнавства.

Відзнака призначена для стимулювання освітян, культурних діячів, здобувачів освіти до дослідження творчості письменників та поетів Одеси та Одещини, культурного просвітництва та роз-

витку компетентностей учнівської молоді на засадах літературно-краєзнавчого підходу.

Вручення Відзнаки також покликане підтримати творчі ініціативи учнів і студентів у вивченні літератури рідного краю, сприяти поширенню українського художнього слова та розвитку культури читання.

Крім того, Відзнака заснована для визнання ветеранів, громадських діячів, педагогів і науковців, які зробили значний внесок у національний спротив під час російсько-української війни та у зміцнення національно-демократичних цінностей українського суспільства.

Вручається Відзнаки імені Галина Могильницька науково-педагогічним і педагогічним працівникам закладів вищої й післядипломної освіти (зокрема працівники Академії), педагогам закладів загальної середньої, дошкільної та позашкільної освіти, бібліотечним працівникам, культурним і громадським діячам, а також здобувачам освіти різних рівнів.

Заохочувальна відзнака імені Галини Могильницької вручається у таких номінаціях:

- «Література рідного краю: покликання та шлях» (за багаторічну роботу з учнівською та студентською молоддю щодо популяризації творчості письменників та поетів рідного краю, за просвітництво на ниві літературознавства, науково-пошукову діяльність із вивчення літературно-історичної спадщини Одещини);
- «Методичні перлини літературного краєзнавства» (за багаторічну роботу із науково-методичного супроводу вчителів із викладання предметів літературно-краєзнавчого напряму, плідну методичну діяльність в царині літературного краєзнавства);
- «Літературна шкільна скарбниця» (за значний внесок у розвиток краєзнавчо-літературної справи у закладах освіти Одещини);

– «Громадянська позиція, честь та гідність» (за вагомий внесок у національний спротив під час російсько-української війни, у суспільно культурний розвиток громад Одещини).

На урочистій церемонії нагородження переможців літературного Конкурсу пам'яті Галини Могильницької ректор Академії Любов Задорожна вручила Відзнаки діячам освіти та культури.

У номінації «Методичні перлини літературного краєзнавства» нагороду отримала **Світлана Свінтковська, методистка, викладачка Одеської академії неперервної освіти**, колега й соратниця Галини Могильницької. Пані Світлана подякувала всім дотичним до організації Конкурсу, зазначивши, що Галина Могильницька всією своєю діяльністю популяризувала літературу рідного краю й справедливо, що Конкурс носить її ім'я. Також було зазначено, що особливого особистісного змісту отриманій нагороді надає співпраця з Галиною Могильницькою в розробці методичних матеріалів, що сприймається як визнання продовження справи Могильницької в освітній та методичній площині.

У номінації «Літературна шкільна скарбниця» відзначена **Катерина Лаптієнко, директорка, учителька української мови Новопетрівського ліцею Великомихайлівської селищної ради Роздільнянського району Одеської області**. Приймаючи нагороду, Катерина Лаптієнко сказала: «Коли ми сьогодні говоримо про її спадщину, ми маємо розуміти: вона жива настільки, наскільки ми її реалізуємо в сучасності. Важлива річ, яка стосується особистості Галини Могильницької — розуміння нею, а через неї і нами літератури не просто як текстів, як книжок, а як способу мислення. Могильницька якраз формувала цей спосіб — чесний, глибокий, відповідальний. Сьогодні, коли інформаційний простір переповнений, коли дуже багато поверхневого, випадкового постає питання якості — якості слова, якості думки. Тому й варто повертатися до таких авторів саме для того, щоб тримати цей рівень. І ще важлива складова діяльності

Галини Могильницької — потужна праця на ниві педагогічній. Формування особистості, молодої людини, ось що було пріоритетом багаторічної роботи в закладах освіти.

На завершення — я хочу подякувати всім, хто долучений до цієї справи. Бо це велика, системна робота, що надзвичайно потрібна».

У номінації «Література рідного краю: покликання та шлях» Академія відзначила діяльність **Ірини Нечиталюк, літературознавиці, доцентки кафедри української літератури та компаративістики Одеського національного університету імені І. І. Мечникова**.

Ірина Нечиталюк під час вручення відзнаки імені Галини Могильницької наголошувала на символічному значенні постаті Могильницької та самої відзнаки — як чинника тяглості культурної традиції. «Присутність людей різних поколінь на заході є свідченням безперервності духовної та літературної спадщини, яку формувала Могильницька. «Відзнака постає не лише як нагорода, а як спосіб збереження й передання культурної пам'яті та національних цінностей. Для мене ця відзнака — не лише висока честь, а й особлива відповідальність. Ім'я Галина Могильницька пов'язане з відданим служінням українському слову, з утвердженням національної гідності через освіту й культуру. У мене викликає захоплення сміливість цієї жінки, я вчусь у неї, намагатимусь бути гідної цієї високої нагороди».

У номінації «Громадянська позиція, честь та гідність» нагороджено Валерія Пузіка, військовослужбовця Збройних Сил України,

письменника, поета, художника, ілюстратора.

Валерій Пузік, отримавши відзнаку імені Галина Могильницька, підкреслив її значення як особисто для себе, так і для культурного середовища й коротко промовив: Україна була, є і буде».

Таким чином, започаткована Одеською академією неперервної освіти Заохочувальна відзнака імені Галини Могильницької постає не лише як форма вшанування здобутків її лауреатів, а й як жива традиція продовження справи утвердження українського слова, культури та національної гідності.

Відеозапис урочистого нагородження розміщено за посиланням: https://www.youtube.com/watch?v=c5tV7Q4zPQo&t=2565s

Відгуки переможців та їх керівників про конкурс учнівських і студентських робіт пам'яті Галини Могильницької «ТАЛАНТ і СЛОВО»

Тетяна Рознатовська, *здобувачка ОС «магістр» Ізмаїльського державного гуманітарного університету, науковий керівник — кандидат філологічних наук, професорка Ізмаїльського державного гуманітарного університету Райбедюк Галина Богданівна*

Ім'я Галини Могильницької відоме не лише в Україні, а й поза її межами. Громадська діячка, талановита поетка, яка протягом життя несхитно стояла на захисті українського слова, вболівала за нього серцем, тому «себе писала, свій народ, свою екзистенцію» (Володимир Спорадець). Пристрасне перо письменниці відродило «традицію полемічної літератури, закладену ще Іваном Вишенським та Григорієм Сковородою» (Сергій Дмитрієв). А тепер її ідеї та чин щодо відродження та розвою національної культури, плекання повнокровного життя української мови лунко відгукуються у присвяченому їй Конкурсі учнівських і студентських робіт «ТАЛАНТ і СЛОВО», зорганізованому Комунальним закладом вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Мали за честь представити на цьому конкурсі наукове дослідження «Біографічний синерген придунайського поета Валерія Виходцева». У роботі запропонували своє бачення унікальної іпостасі життєтворчості талановитого краянина, члена Національної спілки письменників України. В сучасних драматичних реаліях протистояння російській агресії тема українськоцентричної регіоналістики, яку репрезентує пасіонарна енергетика лірики кілійського поета, є міцним ґрунтом нашої державності. До вибору номінації й теми дослідження спонукала ще й чітка настанова Івана Франка, що «перша прикмета раціональної освіти — знати своє найближче оточення, знати минуле і сучасне свого народу».

Брати участь у такому важливому конкурсі — не лише досвід творчого зростання, а й об'єднання однодумців, можливість доторкнутися до живого слова видатних особистостей. Етап нагоро-

дження відбувся на високому організаційному рівні, а хвилююча атмосфера та музичний супровід створили піднесений настрій, викликали позитивні емоції. Незабутнє враження справила зустріч із легендарною особистістю, відомим громадським діячем, дисидентом, багатолітнім політв'язнем, справжнім метром слова Олексою Різниковим, а його велична пристрасна промова надихнула на нові літературні злети й наукові пошуки.

Висловлюємо щиру подячність за можливість бути причетними до заходу, що став гідною даниною світлій пам'яті істинної патріотки. Спасибі організаторам за створення теплої атмосфери, учасникам — за цікаві виступи, журі — за високу оцінку нашого дослідження. Хочеться побажати, щоби Конкурс «ТАЛАНТ і СЛОВО» й надалі був тією науково-творчою платформою, на якій зростатимуть справжні таланти України, «гідні своєї землі» (Г. Могильницька).

***Наталя Гутник**, учитель української мови та літератури Ярославського закладу загальної середньої освіти Плахтіївської сільської ради Білгород-Дністровського району Одеської області, керівник Іллі Подмогильного, переможця конкурсу*

Талант і слово — це духовний подвиг і внутрішня сила нації.

Ми по-справжньому відчули це, долучившись до культурно-мистецької події, організованою Одеською академією неперервної освіти, де слово, пам'ять і творчість з'єдналися в унісон у просторі Літературного музею.

У співдії з учнем Ярославського ліцею, вихованцем гуртка «Літературне краєзнавство» Іллею Подмогильним, увійшли в коло учасників Конкурсу учнівських і студентських робіт пам'яті Галини Могильницької «ТАЛАНТ і СЛОВО», щоб глибше осмислити та зрозуміти постать Галини Могильницької та значення її слова в духовному просторі української культури.

Саме тому обрана нами номінація «Герої Одещини: громадянська позиція, честь та гідність» стала логічним кроком усвідомлення величі духовного подвигу отця Василя Вирозуба.

У межах конкурсу ми звернулися до теми «Капелан Василь Вирозуб: віра, покликання, воєнні випробування», бо в ній — правда про незламність українських захисників на о. Зміїний. І хотіли показати, що сучасні герої — це не лише воїни зі зброєю, а й ті, хто

бореться словом, молитвою, вірою та добром. Ця робота стала для нас не просто конкурсним завданням, а глибоким внутрішнім досвідом — дотиком до справжньої духовної сили України.

Цей конкурс відкрив нам панораму учасників, які по-різному і глибоко розкривали постать Галини Могильницької — через слово, дослідження та особисті інтерпретації. Ми побачили, що її спадщина звучить багатоголосо, але завжди веде до одного сенсу: мова є силою, пам'яттю і духовним щитом народу.

Організаторам — щира вдячність за можливість доторкнутися до високих духовних цінностей, які виявляли Галина Могильницька та священник Василь Вирозуб. Їхній приклад утверджує впевненість: Україна стоїть на непохитному фундаменті віри, культури і правди.

Ми не просто взяли участь у конкурсі пам'яті Галини Могильницької «ТАЛАНТ і СЛОВО». Ми увійшли в простір її мислення, де слово є силою, а пам'ять стає дією. Це була співтворчість поколінь: учень і вчитель поруч, у пошуку ідей. Ми відкрили, що мова — це дух, що тримає людину і народ. І що подвиг віри, як у капелана Василя Вирозуба, починається з внутрішнього світла.

Бажаємо, щоб конкурс «ТАЛАНТ і СЛОВО» і надалі залишався майданчиком для діалогу поколінь, для виявлення талантів і для плекання духовної стійкості нашого народу.

Нехай слово крізь час єднає покоління.

***Катерина Лаптієнко**, директорка Новопетрівського ліцею Великомихайлівської селищної ради Роздільнянського району Одеської області, учителька української мови та літератури, керівник переможниці Ксенії Бережної*

Творчість Галини Могильницької — життєдайне джерело українського духу, з якого черпають сили й натхнення всі, хто любить рідне слово, землю й свій народ. Її поезія — пісня вітру над степом, іскрометний український гопак, що пробуджує пам'ять роду.

Конкурс учнівських робіт пам'яті Галини Могильницької «ТАЛАНТ і СЛОВО» став для нас натхненням відчуття джерельної сили свободи слова Чорноморської Рогніди.

Здобувачка освіти ліцею Ксенія Бережна стала переможницею Конкурсу в номінації «Література рідного краю». Збірка поезій

«Мовчання вголос» присвячена пам'яті Галини Могильницької. У кожен поетичний рядок і слово Ксенія вплела велику любов до творчості «гордині духу», її величності постаті, розуму й шляхетності.

Гордині духу — вічний наш урок,
Хто серцем бачить, той не заблукає…

Безмежно вдячні організаторам конкурсу — Одеській академії неперервної освіти, особисто ректорці академії Любові Задорожній, доньці Галини Могильницької — Ярославі Різниковій.

Маємо надію на продовження Конкурсу, бо творчість Галини Анатоліївни поза часом. Вона із тих, хто ніс на вогненній долоні українське слово, хто не дозволяв йому згаснути поміж байдужості й зневіри. Поетичний світ Галини Могильницької — це молитва за Україну, віра в правду й силу добра. Це гімн свободі й гідності.

Літературно-педагогічні читання пам'яті Галини Могильницької (2026)

Літературно-педагогічні читання пам'яті Галини Могильницької стали щорічною культурною подією, ініційованою Одеською академією неперервної освіти. 19 травня 2026 року їх проведено вже втретє. Основною подією ІІІ читань стала презентація збірки-присвяти «Галина Могильницька: творчо-педагогічний спадок у свідченнях сучасників», яку гостям заходу представила **ректор Академії Любов Задорожна**.

У виступі ректорки йшлося про пам'ять і творчу спадщину Галини Могильницької, яку зберігає й популяризує Одеська академія неперервної освіти, та про людину, яка залишила глибокий слід у педагогіці, культурі й духовному житті Одещини й усієї України.

«Презентована збірка — це не просто наукове чи мемуарне видання, а жива пам'ять, сповнена вдячності, поваги й щирих свідчень сучасників. Особливо цінним є те, що у цій книзі поєднано різні голоси — учнів, колег, однодумців, які разом відтворюють цілісний образ Галини Могильницької як Учителя, Наставника і Людини. Ми переконані, що це видання стане важливим джерелом для науковців, освітян і всіх, хто цікавиться історією української культури та освіти, а також надихатиме на подальші літературознавчі дослідження», — зазначила Любов Задорожна від імені авторського колективу збірки.

Про особливості та значення дитячої поезії для української літературної Галини Могильницької говорила **Любов Дяченко-Лисенко, кандидатки філологічних наук, членкиня Національних спілок журналістів і краєзнавців України.**

«Дитяча поезія Галини Могильницької — важлива, хоча й недостатньо осмислена частина її творчості, яка органічно вписується в українську літературну традицію. Вона поєднує

художню виразність, національно-культурну основу та глибоке розуміння дитячої психології, розвиваючись у зв'язку з фольклором, педагогікою і просвітницькою діяльністю. Її тексти формують у дітей цілісний образ світу, любов до рідної культури і моральні цінності без нав'язливої дидактики. Дитячий доробок Могильницької є самобутнім явищем, що потребує ширшого визнання і включення в сучасний освітній та науковий простір», — наголосила дослідниця. *Повний текст виступу Любові Дяченко-Лисенко знаходиться у додатку В.7.*

У виступі **Юрія Діденка, голови Миколаївської обласної організації Народного Руху України, народного депутата України IV скликання, кандидата історичних наук** йшлося про громадянську позицію Галини Могильницької. «Вона стояла біля витоків національно-демократичного руху на Півдні, формуючи громади, пробуджуючи історичну пам'ять і гідність людей навіть у складних умовах. Її просвітницька праця та публіцистика стали важливим внеском у відродження української ідентичності. Це приклад внутрішньої свободи, принциповості та відданості своїй державі», — зазначив пан Юрій. *Повний текст виступу Юрія Діденка знаходиться у додатку В.8.*

Світлана Бондар, завідувачка літературно-драматичною частиною Одеського академічного українського музично-драматичного театру імені Василя Василька, у своєму виступі говорила про те, що шістдесятницький рух був не лише київським чи львівським явищем — він мав потужний осередок і в Одесі. «Однією з дієвих постатей цієї спільноти була Галина Могильницька.

Сценічне осмислення цієї історії в сучасному театрі повертає нам живі голоси української Одеси та робить їх зрозумілими й близькими для молодого покоління. Такі мистецькі проєкти не лише відновлюють історичну пам'ять, а й формують відчуття тяглості української культури та її живої присутності сьогодні», — зазначила вона. *Повний текст виступу Світлани Бондар знаходиться у додатку В.9.*

Під час зустрічі прозвучали теплі спогади про Г. Могильницьку **Лілії Степанівни Григорович — народної депутатки України II–VI скликань, кандидатки філософських наук, доцентки кафедри парламентаризму Київського Національного університету ім. Тараса Шевченка**. *Повний текст виступу Лілії Григорович знаходиться у додатку В.10.*

Ярослава Різникова, заступник директора Департаменту культури, національностей, релігій та охорони об'єктів культурної спадщини Одеської облдержадміністрації, у своєму виступі зазначила, що релігійна діяльність Галини Могильницької є окремою вагомою сторінкою її життя і творчості. Ще задовго до Томосу вона усвідомила, що питання української Церкви — це не другорядна проблема обряду чи юрисдикції, а питання самостійності й суб'єктності українського народу.

Особливу увагу Різникова звернула на те, що церковна позиція Могильницької формувалася через особистий досвід спротиву: ще в 1955 році її було виключено з комсомолу та технікуму за відвідування храму, спів у церковному хорі. Різникова також підкреслила символічне значення звернення понад тисячі одеситів до Вселенського Патріарха Варфоломія під час його перебування в Одесі, ініційоване Г. Могильницькою у 1997 році У цьому документі одесити засвідчили прагнення мати самостійну Українську Помісну Церкву. Сьогодні цей епізод сприймається як важливий ранній сигнал до Вселенського Патріархату про те, що потреба церковної незалежності України мала глибоке суспільне й народне підґрунтя.

Окремо Я. Різникова наголосила на полемічній публіцистиці Могильницької у якій вона обґрунтовувала право України на власну Церкву. Її тексти стали важливим просвітницьким інструментом у боротьбі з міфологією «русского мира» і мали широкий резонанс не лише в Україні, а й за кордоном.

Підсумовуючи, Різникова зазначила, що сьогодні, після Об'єднавчого собору, Томосу і створення Православної Церкви України, постать Галини Могильницької постає не лише як постать поетеси, педагогині й публіцистки, а як української інтелектуалки, яка стояла біля витоків великої духовної справи — відновлення української церковної суб'єктності.

Повний текст виступу Ярослави Різникової знаходиться у додатку В.11.

Літературне свято прикрасили своїми виступами актори Одеського академічного українського музично-драматичного театру імені Василя Василька та музичні колективи Комунального закладу «Одеський фаховий коледж мистецтв імені К. Ф. Данькевича. До вшанування пам'яті Галини Могильницької долучилася освітянська спільнота Одеси й Одещини — як свідчення вдячної пам'яті та живого продовження її духовної і творчої спадщини.

УСІМ, КОГО ЛЮБИЛА І ЛЮБЛЮ

Колись, коли моя осіння нива
Весь урожай, до зернятка, віддасть, —
Ви знайте: я в житті була щаслива,
Бо світ любила і любила вас.
І як мене не стане поміж вами,
Ви просто гляньте вдаль в досвітній час, —
Там небо росянистими степами
Я йду молитись Господу за вас.
А вам я залишаю Україну —
Свою юначу мрію, біль і спів.
Любіть її, як матері — дитину,
Як добрі діти люблять матерів.
Лишаю вбраний пишною красою
Цей дивний світ в барвистій перезві.
Я ще прийду, всміхнусь до вас росою
В ранковій малахітовій траві,
Волошко польової очком синім,
Весняним леготом чи літеплом струмка…
Я вас, як і раніше, берегтиму,
Але незрима, тиха і легка.
І крізь земні й космічні веремії
До вас озвусь я щирим словом знов…
Я — жінка.
Невмируща, як надія,
Як вічні на землі
Добро й любов.

Галина Могильницька,
жовтень 2021 р.

ДОДАТКИ

Додаток А

ПОЛОЖЕННЯ
про конкурс учнівських та студентських робіт пам'яті Галини Могильницької «ТАЛАНТ і СЛОВО»

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Це Положення визначає порядок організації та проведення конкурсу учнівських та студентських робіт пам'яті Галини Могильницької «ТАЛАНТ і СЛОВО» (далі — Конкурс), його методичне забезпечення, вимоги до творчих робіт, умови участі та визначення переможців.

1.2. Організатор Конкурсу — КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» (далі — Академія). Проведення Конкурсу учнівських та студентських робіт пам'яті Галини Могильницької «ТАЛАНТ і СЛОВО» здійснюється за підтримки Департаменту освіти і науки Одеської обласної державної адміністрації та Департаменту культури, національностей, релігій та охорони об'єктів культурної спадщини Одеської обласної державної адміністрації.

1.3. Конкурс присвячений вшануванню пам'яті Галини Анатоліївни Могильницької (8.05.1937-12.12.2021), яка була, є і буде легендарною постаттю Одещини і всієї України, залишається символом незламності українського духу, педагогом-мовознавцем, літературознавцем, непересічною поеткою і письменницею, публіцисткою, громадською діячкою. Більше 20 років Галина Анатоліївна Могильницька працювала старшою викладачкою з української мови та літератури в Одеському обласному інституті удосконалення вчителів (зараз КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»), мала звання відмінника освіти України, заслуженого працівника освіти України, інші нагороди.

1.4. Метою Конкурсу є популяризація серед учнівської та студентської молоді літератури рідного краю, творчості письменників/письменниць, поетів/поеток, відомих як на державному, так і на місцевому рівнях. Проведення Конкурсу покликано сприяти розвитку літературно-історичних зацікавлень молоді, інтересу здобувачів/здобувачок освіти до пізнання рідного краю, вивченню творчого та життєвого спадку видатних постатей Одещини, удосконаленню дослідницьких та аналітичних умінь, навичок публіцистичного, літературного та поетичного письма, що є важливим чинником національного, патріотичного й естетичного виховання школярів/школярок, поглибленню їх загальної освіченості та піднесенню духовності, формуванню суспільно-ціннісних орієнтирів особистості.

1.5. Основні завдання Конкурсу:

- пізнання молоддю літератури свого краю, актуалізація імен видатних українських письменників та сучасників, популяризація українського художнього слова та читання;
- створення умов для розвитку інтелектуального та творчого потенціалу молоді, самореалізації здобувачів / здобувачок освіти у соціально значущій діяльності;
- формування у підлітків та молоді навичок дослідницько-пошукової командної роботи;
- підтримка молодіжної та учнівської творчої ініціативи.

1.6. Конкурс проводиться на добровільних засадах у таких номінаціях:

- «Література рідного краю» (творчі роботи, присвячені аналізу творчості Галини Могильницької та інших письменників Одещини; наукові розвідки з проблематики літературного краєзнавства);
- «З непам'яті покликана судьбою…» (літературні авторські твори, поезії, проза, есеї, твори-роздуми за тематикою творчості Галини Могильницької);

– «Різнобарвна Одещина» (твори, що досліджують народні традиції, звичаї, фольклор або локальну історію та культурну спадщину національних спільнот Одещини);
– «Герої Одещини: громадянська позиція, честь та гідність» (твори про одеситів — ветеранів, громадських діячів, педагогів та науковців, які здійснили вагомий внесок у національний спротив під час російсько-української війни).

1.7. Тематика конкурсних робіт може бути різноманітною, проте твори мають відображати ідеї та цінності, що утверджувала Галина Могильницька у своїй творчості: українська культура, національна ідентичність, людські стосунки, моральні дилеми, роль жінки в суспільстві тощо.

1.8. На Конкурс творчі роботи можуть подаватися за різними жанрами:
– літературні твори, поезії (оповідання, есей, новела, літературна казка, вірші на вільну тему, поезія на тему любові до рідного краю, ліричні та філософські твори відповідно до віку);
– тези, анотації, реферат, опис дослідження, пошукові роботи з вивчення життєпису письменників/письменниць, їх творчої діяльності.

1.9. Конкурс проводиться раз на 2 роки, термін проведення — впродовж березня — травня поточного року.

1.10. Під час проведення Конкурсу обробка персональних даних учасників здійснюється з урахуванням вимог Закону України «Про захист персональних даних».

1.11. Витрати на організацію та проведення, підбиття підсумків і нагородження переможців Конкурсу здійснюються за рахунок коштів із джерел, не заборонених законодавством України.

2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ КОНКУРСУ

2.1 Для організації та проведення Конкурсу створюється організаційний комітет (далі — Оргкомітет). Роботу Оргкомітету координує засновник Конкурсу — КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради». Склад оргкомітету затверджується наказом ректора Академії.

2.2. До складу Організаційного комітету входять представники КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» та учасники громадських, благодійних організацій, працівники освітніх, наукових та культурних установ (за згодою).

2.3. Очолює Організаційний комітет Конкурсу голова, який / яка обирається зі складу членів Оргкомітету, розподіляє їх повноваження, керує роботою з організації та проведення Конкурсу.

2.4. Секретар Організаційного комітету Конкурсу забезпечує упорядкування документів, що формуються в процесі діяльності Організаційного комітету Конкурсу, а також сприяє висвітленню результатів Конкурсу в засобах масової інформації.

2.5. Організаційний комітет Конкурсу забезпечує:

– підготовку та проведення Конкурсу;

– формування експертної комісії (фахове журі), яка оцінюватиме творчі роботи учасників Конкурсу;

– прийняття від авторів робіт для участі в Конкурсі;

– організацію церемонії нагородження переможців Конкурсу;

– оприлюднення інформації про результати Конкурсу.

2.6. Конкретні терміни проведення Конкурсу визначаються відповідним наказом ректора КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

2.7. Конкурс проводиться в один етап, що передбачає оцінювання конкурсних робіт, визначення та нагородження переможців.

3. УМОВИ ПРОВЕДЕННЯ КОНКУРСУ ТА ВИМОГИ ДО ТВОРЧИХ РОБІТ

3.1. У Конкурсі можуть брати участь учні / учениці загальноосвітніх закладів освіти 5-11 класів, закладів професійної (професійно-технічної) освіти, студенти / студентки закладів фахової передвищої, вищої освіти усіх форм власності, військових ліцеїв (далі — учасники / учасниці).

3.2. Кількість творчих робіт від однієї організації не обмежується. Будь-які обмеження права на участь у Конкурсі не застосовуються.

3.3. Для участі у Конкурсі необхідно подати заявку та надіслати Оргкомітету конкурсну роботу.

3.4. Творчі роботи передбачають формат написання:

– на аркушах А-4;

– текст, набраний на комп'ютері;

– мова написання — українська;

– роботи можуть бути проілюстровані, містити світлини тощо;

3.5. Творчі роботи подаються у роздрукованому варіанті, в електронному вигляді тексти не приймаються.

3.6. Творчі роботи передбачають таку кількість сторінок:

5-6 клас — до 4 стор.

7-8 клас — до 6 стор.

9-11 клас — 8-10 стор.

учні закладів професійної (професійно-технічної) освіти — 8-10 стор.

здобувачі освіти закладів передвищої та вищої освіти — 10-12 стор.

Кількість сторінок може збільшуватись, якщо творчі роботи ілюструються (світлини, картинки тощо).

3.7. Творча робота, що виконана у поетичному жанрі, має містити не менше 5-8 поезій.

3.8. У змісті роботи, що присвячена творчості того чи іншого письменника / письменниці, може бути подана їх поезія або уривок твору.

3.9. Творчі роботи повинні бути оригінальними, відповідати тематиці Конкурсу та спрямуванню конкретної номінації.

3.10. На Конкурс приймаються роботи, які не публікувалися раніше і не були подані на інші конкурси.

4. ОЦІНЮВАННЯ ТВОРЧИХ РОБІТ

4.1. Оцінювання та визначення рейтингу творчих робіт здійснюється у кожній номінації окремо.

4.2. Оцінювання проводиться за критеріями:

- актуальність, значущість, відповідність тематики та змісту робіт, меті Конкурсу, спрямуванню номінації;
- знання тематики, самостійність мислення, авторська позиція;
- оригінальність викладення матеріалу, творча майстерність;
- володіння літературною мовою та грамотність викладу.

4.3. Кожен критерій оцінюється за 12-бальною шкалою.

4.4. Роботи учасників Конкурсу не рецензуються і не повертаються. Апеляції не підлягають.

4.5. Оцінку творчих робіт здійснює журі.

5. ЖУРІ КОНКУРСУ

5.1. Журі Конкурсу формується з метою забезпечення об'єктивності оцінювання робіт учасників і визначення переможців Конкурсу.

5.2. Журі затверджується наказом ректора КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

5.3. Журі Конкурсу очолює голова, який обирається зі складу журі, організовує роботу членів журі, проводить засідання журі, бере участь у визначенні переможців Конкурсу, підписує протоколи Конкурсу.

5.4. Члени журі Конкурсу:

– забезпечують об'єктивність оцінювання творчих робіт учасників під час проведення Конкурсу;
– заповнюють оцінювальні протоколи Конкурсу;
– визначають переможців Конкурсу за номінаціями.

5.5. Засідання журі повноважне за умови присутності не менше ніж дві третини його складу.

5.6. Секретар журі Конкурсу забезпечує зберігання, систематизацію, оформлення документів і матеріалів Конкурсу.

5.7. Результати Конкурсу оформлюються протоколом, який підписують усі члени журі.

5.8. Переможці визначаються на спільному засіданні Оргкомітету та журі Конкурсу, де обговорюються творчі роботи, результати оцінювання. Рішення про визначення переможців приймається голосуванням.

6. НАГОРОДЖЕННЯ ПЕРЕМОЖЦІВ КОНКУРСУ

6.1. Переможцями Конкурсу вважаються учасники, які набрали найбільшу кількість балів у відповідній номінації.

6.2. Переможці Конкурсу у кожній номінації нагороджуються Дипломами I, II, III ступенів.

6.3. Прізвища, імена переможців записуються у дипломах у називному відмінку.

6.4. Переможці Конкурсу, які отримують дипломи I ступеня, нагороджуються Відзнакою імені Галини Могильницької.

6.5. Вручення дипломів та нагород переможцям Конкурсу здійснюється під час урочистої церемонії.

6.6. Усі учасники Конкурсу отримують Подяку КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

6.7. Кращі роботи можуть бути відзначені спеціальними дипломами в номінаціях.

6.8. Керівники творчих учнівських робіт, що отримали нагороди Конкурсу, отримують Подяку КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

7. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРСУ

7.1. Це Положення та інша інформація щодо оформлення конкурсних робіт, результатів проведення та підсумків Конкурсу розміщується на офіційних веб-ресурсах КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

8. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

8.1. Положення про конкурс учнівських та студентських робіт пам'яті Галини Могильницької «ТАЛАНТ і СЛОВО» затверджується рішенням Вченої ради КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» та вводиться в дію наказом ректора.

8.2. Зміни та доповнення до цього Положення вносяться відповідно до порядку, установленого для його прийняття.

Додаток Б

ПОЛОЖЕННЯ
про заохочувальну відзнаку імені Галини Могильницької

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Положення про Заохочувальну відзнаку імені Галини Могильницької (далі — Положення) розроблено відповідно до Статуту КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

1.2. Заохочувальна відзнака імені Галини Могильницької (далі — Відзнака) призначена для стимулювання освітян, культурних діячів, здобувачів освіти до дослідження творчості письменників та поетів Одеси та Одещини, культурного просвітництва та розвитку компетентностей учнівської молоді на засадах літературно-краєзнавчого підходу.

1.3. Нагородження Заохочувальною відзнакою імені Галини Могильницької запроваджується з метою визнання і вшанування заслуг особи щодо популяризації творчості письменників та поетів рідного краю серед учнівської молоді, здійснення освітньої, науково-пошукової та культурно-просвітницької діяльності у сфері літературного краєзнавства. Вручення Відзнаки також спрямовано на підтримку творчих ініціатив учнівської та студентської молоді у вивченні літератури рідного краю, популяризації українського художнього слова та читання. Запровадження Відзнаки має на меті визнання ветеранів, громадських діячів, педагогів та науковців, які здійснили вагомий внесок у національний спротив під час російсько-української війни та у розвиток національно-демократичних цінностей українського суспільства.

1.4. Особам, які нагороджені Відзнакою, вручають посвідчення та Почесний знак. Дизайн знаку Заохочувальної відзнаки імені Галини Могильницької та форму посвідчення затверджує Вчена рада КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

1.5. Положення визначає загальні умови та порядок нагородження Заохочувальною відзнакою імені Галини Могильницької.

2. УМОВИ НАГОРОДЖЕННЯ

2.1. Заохочувальною відзнакою імені Галини Могильницької нагороджуються науково-педагогічні та педагогічні працівники закладів вищої та післядипломної освіти, у тому числі і працівники Академії, педагогічні працівники закладів загальної середньої, дошкільної, позашкільної освіти, працівники бібліотек, а також шкільних бібліотек, культурні та громадські діячі, здобувачі освіти закладів різного рівня:

- за особисті досягнення та заслуги в організації роботи з учнівською молоддю щодо вивчення літератури рідного краю;
- за широке висвітлення літературної, поетичної, публіцистичної, громадської діяльності літераторів, письменників, поетів, публіцистів рідного краю, мовознавців;
- за науково-методичний супровід учителів з викладання предметів мовно-літературної освітньої галузі, методичні напрацювання, узагальнення позитивного практичного досвіду педагогів щодо популяризації творчості письменників та поетів Одещини;
- за організаційну та просвітницьку діяльність в літературному краєзнавстві Одещини (проведення конференцій, круглих столів, лекцій, семінарів, читань, виставок, експедицій, літературно-краєзнавчих заходів і проєктів з популяризації літературного краєзнавства);
- за внесок у музейну справу закладу освіти: діяльність у сфері збирання, збереження літературної спадщини Одещини;
- за видання нарисів, описів, окремих публікацій, циклів статей з проблематики літературно-краєзнавчого підходу у навчанні та вихованні молоді;
- за активну громадянську позицію у питанні утвердження та розвитку української національної ідентичності, збереження української культурної спадщини Одеського регіону.

2.2. Заохочувальною відзнакою імені Галини Могильницької нагороджуються керівники закладів освіти, що зробили особистий вагомий внесок в організацію літературно-краєзнавчої роботи у закладі освіти, у забезпечення діяльності закладу з популяризації та дослідження творчості письменників/письменниць та поетів/поеток Одеси та Одещини, у реалізацію партнерської взаємодії з Академією щодо здійснення науково-організаційної, культурно-просвітницької та освітньої діяльності у сфері літературного краєзнавства.

2.3. Нагородження Заохочувальною відзнакою імені Галини Могильницької здійснюється у таких номінаціях:

- «Література рідного краю: покликання та шлях» (за багаторічну роботу з учнівською та студентською молоддю щодо популяризації творчості письменників та поетів рідного краю, за просвітництво на ниві літературознавства, науково-пошукову діяльність із вивчення літературно-історичної спадщини Одещини);
- «Методичні перлини літературного краєзнавства» (за багаторічну роботу із науково-методичного супроводу вчителів із викладання предметів літературно-краєзнавчого напряму, плідну методичну діяльність в царині літературного краєзнавства);
- «Літературна шкільна скарбниця» (за значний внесок у розвиток краєзнавчо-літературної справи у закладах освіти Одещини);
- «Громадянська позиція, честь та гідність» (за вагомий внесок у національний спротив під час російсько-української війни, у суспільно-культурний розвиток громад Одещини).

3. ПОРЯДОК НАГОРОДЖЕННЯ

3.1. Вручення Відзнаки здійснюється один раз на два роки.

3.2. Нагородження відбувається урочисто під час оголошення переможців конкурсу учнівських та студентських робіт пам'яті Галини Могильницької «ТАЛАНТ і СЛОВО» (далі — Конкурс). Дата проведення нагородження приурочена до дня народження Галини Анатоліївни Могильницької (8 травня 1937 року).

3.3. Визначення кандидатів на нагородження Заохочувальною відзнакою імені Галини Могильницької здійснюється за результатами проведення учнівських та студентських робіт пам'яті Галини Могильницької «ТАЛАНТ і СЛОВО», а також за результатами аналізу науково-педагогічної, методичної, освітньої, культурно-просвітницької діяльності науково-педагогічних та педагогічних працівників, керівників закладів освіти, культурних і громадських діячів, які мають вагомі напрацювання з літературно-краєзнавчого та мовно-літературного напрямів.

3.4. Заохочувальною відзнакою імені Галини Могильницької нагороджуються переможці конкурсу учнівських та студентських робіт

пам'яті Галини Могильницької «ТАЛАНТ і СЛОВО», які отримали диплом І ступеня у кожній номінації. Список кандидатів на нагородження затверджуються наказом ректора про підсумки Конкурсу.

3.5. Кандидатури на нагородження Відзнакою поза Конкурсом приймаються від кафедр Академії (за рішенням засідання кафедри). Ініціаторами розгляду такого питання є науково-педагогічні та педагогічні працівники, адміністрація Академії. Пропозиції про нагородження Відзнакою можуть бути також від інших закладів освіти, культурних і наукових установ, громадських організацій за поданням керівників на ім'я ректора Академії. Рішення засідання кафедри оформлюється протоколом. На основі рішення кафедри готується обґрунтоване подання щодо кандидатів на нагородження Заохочувальною відзнакою імені Галини Могильницької із вказівкою їх здобутків. Документи подаються на розгляд Вченої ради Академії.

3.6. Рішення про вручення Заохочувальної відзнаки імені Галини Могильницької затверджується Вченою радою КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» та наказом ректора.

3.7. Вручення Відзнаки здійснює ректор Академії або за його дорученням проректори.

3.8. Особи, які нагороджені Відзнакою, під час церемонії отримують посвідчення та почесний знак встановленого зразка.

4. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

4.1. Положення про Заохочувальну відзнаку імені Галини Могильницької затверджується рішенням Вченої ради КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» та вводиться в дію наказом ректора.

4.2. Зміни та доповнення до цього Положення вносяться відповідно до порядку, установленого для його прийняття.

Додаток В.1

Виступ Тараса Кременя — українського політика, письменника, Уповноваженого із захисту державної мови (2020–2025), Народного депутата України VIII скликання (2014–2019), кандидата філологічних наук, професора, члена Національних Спілок журналістів, краєзнавців та письменників України на Культурологічній студії «Літературно-педагогічна спадщина Г. А. Могильницької» (8 травня 2023 року)

«Я — ПІСНЯ У СТРІЛИ НА ВІСТРІ»

Галина Анатоліївна Могильницька (8 травня 1937 року, Одеса — 12 грудня 2021 року, Одеса) — відома українська поетеса, педагог, захисниця української помісної церкви, мови, культури, чиє життя і творчість нерозривно пов'язані з Миколаївщиною.

Про її родину — династію українських освітян — відомо досить небагато. Брат її діда був серед тих повстанців на Кривоозерщині, котрі виступали проти злочинної продрозверстки 1921 року. Брат бабусі — учений, кооператор, який за свою громадянську позицію загримів до таборів як «ворог народу». Дідусь і бабуся, як і її батьки, були вчителями у Великій Мечетні на Кривоозерщині. В родині був культ духовності та культури, прекрасна бібліотека, а ще — плекалися таланти до співу та гри в театрі. Вечорами читали Тараса Шевченка та Миколу Аркаса, насолоджувалися поетичними перекладами з французької земляка-мовознавця Сергія Смеречинського, дбали про родинне виховання. Під час війни рідні рятували на заваленій сіном мансарді євреїв. Праведники світу — це про тих, хто закрив собою людство від фашизму в роки війни.

Після років поневірянь Галина Могильницька, закінчивши Одеський державний університет імені І. Мечникова, викладала в Балтському педагогічному училищі. Звідти її, активну учасницю національного руху в період «хрущовської відлиги», авторку поетичного рукопису, включеного до плану друку в одеському видавництві «Маяк» на 1965 рік, викинули з роботи «за вихолощення комуністичної ідейності з курсу української літератури й пропаганду творчості націоналістичних письменників Василя Симоненка, Ліни Костенко, Миколи Вінграновського, Івана Драча»).

Перша хвиля арештів, розпочата з демонстрації фільму Сергія Параджанова «Тіні забутих предків» 4 вересня 1965 року в Жовтневому палаці Києва, сповіщала про страшні часи в Україні

Після суворого розбору поетичного рукопису, до якого долучили в якості рецензента «знаного» науковця, Галину Могильницьку зашельмували і за дружбу з «неблагонадійними»: родиною Караванських, Василем Стусом, який приїздив до Одеси, а також поетом і мовознавцем Олексою Різниковим — майбутнім батьком її дочки Ярослави.

Після таких формулювань її «ворожості», проявлених, зокрема, у вірші «Україні», відвідуваннях церкви, участі у вертепах місця роботи у школах Одещини їй так і не знайшлося. Тож вона, дружина поета-дисидента, вимушено повернулася на малу Батьківщину батьків на Кривоозерщину, що на Миколаївщині.

«Миколаївський період» у житті моєї землячки — серед найважчих. Тримаючи біля серця донечку й сина, Галина Могильницька викладала у райцентрі українську та російську мову й літературу.. Дружина «політичного зека», яка дозволяла собі «недостойну» для радянського громадянина поведінку, пережила різні формати примусового перевиховання, зокрема й заборони на її нестандартні методи навчання. Тоталітарний режим навіть на Кривоозерщині, на самому краю географії, слідкував за її діями та всіляко залякували на прикладі її чоловіка.

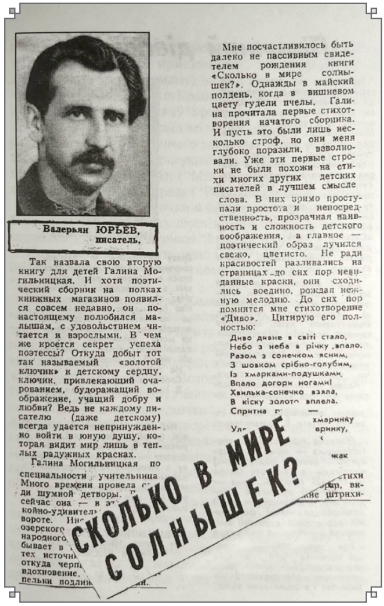
В роки перебудови педагогічний досвід Галини Могильницької, як і її поетичний талант, стали помітними в масштабах країни. Приміром, вона перемогла в республіканському конкурсі «Нестандартний урок», за що їй нарешті заслужено було присвоєно звання «учитель-методист». Земляки пригадують, що вона, крім іншого, ініціювала шкільний театр, фольклорний колектив «Дже-

рельце», подорожі школярів на захід України. Вона стали засновницею та очільницею Кривоозенського РУХу. Її вихованці чи не першими на Миколаївщині ще 1991 року підняли над Кривоозерською школою №1 жовтоблактиний прапор. Честь і повага вчителям і дітям.

Літературна кар'єра поетеси складалася нелегко. Так, 1978 року з великими муками вийшла перша книга віршів Галини Могильницької для дітей «Скільки у світіл сонечок» доволі куцим накладом. 1986 року аналогічним мізерним накладом вийшла її поетична збірка «Берег радості» (у Василя Симоненка — «Берег чекань», в Олеся Гончара — «Берег любові»), яка самою авторкою була названа «Пісня для радості».

Рукопис її нової книги пролежав у шухляді не менше 10 років, але стараннями миколаївського письменства, за підтримки тодішнього головреда одеського «Маяка» Анатолія Глущака багаторічна мрія стала реальністю.

Підтримка миколаївських письменників — серед маловідомих сторінок її життєпису. Дочка Ярослава Різникова так пригадує ті темні часи з її незначними світлими проблисками — виходом книги: «До видання її великих зусиль доклали члени Миколаївського відділення

Валерьян ЮРЬЕВ, писатель.

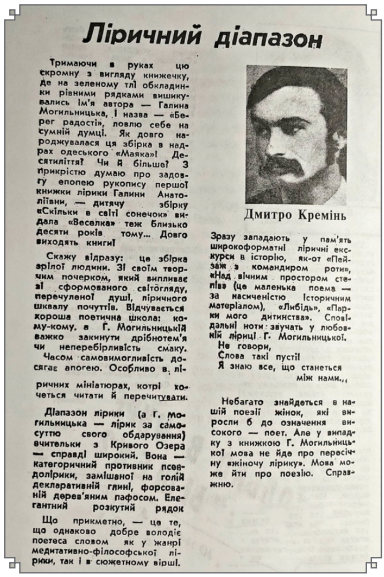
Так назвала свою вторую книгу для детей Галина Могильницкая. И хотя поэтический сборник на полках книжных магазинов появился совсем недавно, он по-настоящему полюбился малышам, с удовольствием читается и взрослыми. В чем же кроется секрет успеха поэтессы? Откуда добыт тот так называемый «золотой ключик» к детскому сердцу, ключик, привлекающий очарованием, будоражащий воображение, учащий добру и любви? Ведь не каждому писателю (даже детскому) всегда удается непринужденно войти в юную душу, которая видит мир лишь в теплых радужных красках.

Мне посчастливилось быть далеко не пассивным свидетелем рождения книги «Сколько в мире солнышек?». Однажды в майский полдень, когда в вишневом цвету гудели пчелы, Галина прочитала первые стихотворения начатого сборника. И пусть это были лишь несколько строф, но они меня глубоко поразили, взволновали. Уже эти первые строки не были похожи на стихи многих других детских писателей в лучшем смысле слова. В них ярко проступали простота и непосредственность, прозрачная наивность и сложность детского воображения, а главное — поэтический образ лучился свежо, цветисто. Не ради красивостей разливались на страницах до сих пор невидавшие краски, они сходились вседино, рождая неповторимую мелодию. До сих пор помнятся мне стихотворение «Диво». Цитирую его полностью:

Диво дивное в світі стало,
Небо з неба в річку впало.
Разом з сонечком ясним,
З шовком срібно-голубим,
Із хмарками-подушками,
Впало догори ногами!
Хвильки-сонечко взяло,
В віску золоте впрягло.
Спритна р[illegible] —
Ул[illegible] хмарину
ерниту,
[illegible] чек
[illegible] тихи
[illegible] ер, ви-
[illegible] ие штрихи-

СКОЛЬКО В МИРЕ СОЛНЫШЕК?

«Южная правда», 1978 рік

Ліричний діапазон

Тримаючи в руках цю скромну з вигляду книжечку, де на зеленому тлі обкладинки рівними рядками вишнурувались ім'я автора — Галина Могильницька, і назва — «Берег радості», повіяло себе на сумній думці. Як довго народжувалася ця збірка в надрах одеського «Маяка»! Десятиліття! Чи й більше? З прикрістю думаю про задовгу епопею рукопису першої книжки лірики Галини Анатоліївни, — дитячу збірку «Скільки в світі сонечок» видала «Веселка» так близько десяти років тому... Довго виходять книги!

Скажу відразу: це збірка зрілої людини. Зі своїм творчим почерком, який виливає сформованого світогляду, перечуленої душі, ліричного шляхетного почуття. Відчувається хороша поетична школа: кожному, в Г. Могильницькій важко вакнути дрібнотем'я чи нелеребрілися силу. Часом самовимогливість досягає апогею. Особливо в ліричних мініатюрах, котрі хочеться читати й перечитувати.

Діапазон лірики (а г. могильницька — лірик за самосутою свого обдарування) вчительки з Кривого Озера — справді широкий. Вона — категоричний противник псевдоліриків, замішеної на голій декларативній гіркі, форсованій деревʼяним пафосом. Елегантний розкутий рядок

Що приємно, — це те, що однаково добре володіє поетеса словом як у жанрі медитативно-філософської лірики, так і в сюжетному вірші.

Дмитро Кремінь

Зразу западають у пам'ять широкоформатні ліричні екскурси в історію, як-от «Пейзаж з командиром роти», «Над вічним простором степів» (це маленька поема — за насиченістю історичним матеріалом), «Либідь», «Пісні мого дитинства». Спокійні, далекі ноти звучать у любовній ліриці Г. Могильницької.

Не говори,
Слова такі пусті!
Я знаю все, що стануться
між нами...

Небагато знайдеться в нашій поезії жінок, які виросли б до означення високого — поет. Але у випадку з книжкою Г. Могильницької мова не йде про пересічну «жіночу лірику». Мова може йти про поезію. Справжню.

«Ленинское племя», 1986 рік

СПУ, очолюваного спершу Михайлом Божаткіним, а потім Валерієм Бойченком. А розшукав маму «в надрах Кривоозерщини» прекрасний поет, на жаль, не реалізований повністю, й чудова людина — Валер'ян Юр'єв (Царство йому Небесне). Отак-от просто надіслав телеграму: «Зустрічайте такий-то автобус. Юр'єв». Саме він перевідкрив для миколаївських спілчан маму».

А так про них писала у спогадах сама Галина Могильницька: «На «вимогу» миколаївських спілчан я й писала. А вони намагались щось моє оприлюднювати. Господи! Скільки вони зробили, щоб я не зневірилась у собі і людях!.. Як цупко тримали мене, щоб я не потонула у своїх життєвих негараздах. Еміль Январьов кілька разів витягав мене на телебачення; Дмитро Кремінь щораз щось моє чи про мене публікував у молодіжному «Ленінському племені», де працював; Юр'єв забрав мої дитячі вірші й відвіз у «Веселку». А скільки уваги і душевного тепла витратив на мене Валерій Петрович Бойченко, тодішній голова Миколаївського відділення СПУ — то хай йому Господь віддасть сторицею!».

Переїхавши до Одеси 1994 року, Галина Могильницька стала одним із найактивніших членів одеських національно-патріотичних організацій, активним борцем проти залишків тоталітарного режиму, серед зачинателів руху за створення Української Помісної Православної Церкви. Про це, я певен, ще напишуть дослідники національно-визвольного руху 1960-1980-х років.

На жаль, я не пам'ятаю Галини Могильницької до 2020 року… Хоча мені здається, ми з нею бачилися в редакції обласної молодіжки, в якій тато керував обласною молодіжною літературною студією «Джерела» з 1980 року. Галина Анатоліївна ж нагадувала мені про ще одну зустріч, під час відвідин Дмитра Кременя, який теж підтримував її.

Його, закарпатського поета, випускника Ужгородського державного університету, викинули з рідних країв «через неблагонадійність» до Казанки — райцентру з іншого краю географії області. Добре, що не розгубився, навіть коли грозили звільненням зі школи як учителя української мови та літератури за те, що не цитував на початку занять уривків із рішень з'їздів кпрс. Ставши за сприяння Павла Загребельного членом Спілки письменників України (1979) після виходу дебютної збірки «Травнева арка» (1978), підтриманої Віталієм Коротичем, з 1980 року він переїхав до Миколаєва.

Тут він очолив обласну молодіжну літературну студію «Джерела». Серед її учасників, хто знайшов себе в літературі, були Людмила Артюхова, Григорій Бичков, Георгій Бязирєв, Володимир Гладишев, Валерій Гросман, Ольга Карагодіна, Наталя Лущан, Сергій Піскурьов, Зоя Вронська, Жанна Руських, Єва Майданович, Юрій Зіньковський, Валерій Зотов, Олег Духовний, Валентин Коллар, Георгій Бурцев, Валерій Кухаренко, Олександр Кузнецов, Олександр Топчій, Наталія Бохан, Сергій Печугін, Вікторія Тютюнник, Тетяна Черепухіна, Олександр Головащенко, Володимир Шундерук, Анатолій Іващенко, Аркадій Кар'ялов, Жанна Руських, Лілія Литвинко, Сергій Росляков, Михайло Скаліцький, Ірина Федоровська, Олександр Басенко, Євген Кукоба, Валерій Гросман, Ксенія Солдатова, Інна Кац, Катерина Алфьорова, Володимир Курченко, Микола Корнило, Леонід Шифрін, Олександр Грибун, Олексій Семенов. Відвідувала «Джерела» і Галина Могильницька, хоча здолати з Кривого Озера до Миколаєва відстань у 217,5 км тим транспортом їй було доволі складно.

Батько друкував Галину Могильницьку і на сторінках столичного часопису «Ранок», керівником корпункту по Миколаївській області якого він був. Зокрема, в перспективному плані на 1981-1982 рр. в жанрі публіцистики та художнього нарису значилися: стаття Івана Григурка про екологічні проблеми південного узбережжя Чорного моря, Олександра Білика — про санаторії та здравиці Миколаївщини, Дмитра Кременя — про центр естетичного виховання в Єланецькому районі, Всеволода Ільїна — про непросту долю чорноморських рибалок у період путини, Валерія Малини — про старовинні споруди з вапняка в області, Д. Ласкіна — фотовернісажі. В жанрах поезії та прози тоді планувалися публікації Валерія Бойченка, Івана Григурка, Валентина Коллара, Дмитра Кременя, Єви Майданович та Галини Могильницької.

Поетична книга Галини Могильницької планувалася і 1983 року. Я написав про це у книзі «Українська Атлантида Дмитра Кременя» (2020, у співавторстві з Людмилою Старовойт). Передісторія така. Восени 1983 року в Миколаєві у приміщенні обласного інституту вдосконалення кваліфікації вчителів відбулася обласна нарада молодих літераторів, у якій взяли участь молоді таланти з Миколаєва, Очаківського, Первомайського, Вознесенського, інших районів області. Її мета полягала, як зазначено у привітанні зі спецвипуску

газети «Ленінське плем'я» за 17 листопада 1983 року, «в можливості спільно обговорити проблеми творчого становлення обдарованих юнаків та дівчат, допомогти їм, щоб дістати поради і консультації професіональних прозаїків та поетів». У своєму вітальному слові «Вогню не гаснути!» відповідальний секретар Миколаївської організації Спілки письменників України Михайло Божаткін зазначив, що в області немало робиться для того, щоб дати початківцям всебічну допомогу. Зокрема, при спілці працював кабінет молодого автора, яким керував Валерій Бойченко. Організовано велося рецензування творів початківців. Кращі твори обговорювалися на секціях. Тільки 1983 року рекомендували Одеському республіканському видавництву «Маяк» близько десяти рукописів, серед яких — збірки поезій Григорія Бичкова, Галини Могильницької, Івана Баклицького, прозові твори Валентина Коллара. Керівниками всіх літоб'єднань були професійні письменники: обласного імені Павла Ходченка — В'ячеслав Качурін, «Рефлектор» — Еміль Январьов, «Стапель» — Валерій Бойченко, а також «Джерела» — Дмитро Кремінь. Ці факти — підтвердження реальної підтримки миколаївськими письменниками авторів краю.

Моя професійна співпраця з Галиною Могильницькою була оприявлена аж у 2020 році. Тоді в миколаївському видавництві «Іліон» після кількарічної перерви з часу припинення виходу популярної «Соборної вулиці» вийшов новий альманах-щорічник творчості миколаївських авторів антологічного характеру. Літературно-художня антологія медіатекстів «#ЄТекстМиколаївщини» складається з 3-х частин: «Поетичне мистецтво», «Проза» і «Публіцистика та есе». На початку антології вміщені добірки як відомих, знаних в Україні та за кордоном письменників, так і молодих авторів: Надії Гуржій, Олега Дороша, Галини Запорожченко, Юрія Зіньківського, Богдани Казанжи, Ксани Коваленко, Сергія Коломійця, Ганни Король, Лариси Матвєєвої, Світлани Миронюк, Ірини Павленко, Анастасії Пєстової, Олекси Різникова, Тетяни Свірської, Тетяни Фурашкевич, Наталії Чудної, Людмили Чумак, Тараса Кременя, а також вірші Дмитра Кременя в англійських перекладах Світлани Іщенко-Торнтон та Світлани Лавочкіної.

Там же вміщено і поетичну добірку Галини Могильницької до її 85-ліття. Вона складається з віршів «Олюднення», «Осіннє» (з Ка-

терини Голубкової), «Самовизначення», «Ішов та йшов...», «Пісня», «Осіннє», «Апокаліптичне», «Загули, ой загули», «Реакція», «Прометей і юрба», «Аргонавт». Украй важливо, що тут — вірш «Україні», яким у 1965 році дорікали поетесі.

До слова додам, що прозова частина згаданої антології відкривається нашим із Дмитром Кременем есе «Піщаний годинник України», який ми вперше опублікували в антології «Соломонова червона зірка» (2011). Також тут є малі епічні форми Лілії Бондаренко («Валентинка для Валентина»), Валерії Джулай («Баба Ганя, «Незабкутні», «Хлопчик з тополиного хутора»), Анатолія Малярова (уривок з повісті «Біженці»), Геннадія Молчанова («фрагмент сценічної повісті «Фауст»), Олекси Різниченка («Як репресували літеру Г»), Іллі Старікова («Палімпсест життя Василя Стуса»), Інни Токарєвої («Повернення», «Крихке осіннє скло», «Глоксинії не пахнуть», «Хвиля і камінь»), Людмили Чижової («Щоденник для коханого»), Лії Щеглової («Дві долі»).

Наша остання телефонна розмова з Галиною Могильницькою відбулася незадовго до її відходу. Вона дякувала за часопис і добірку, повагу та добрі слова підтримки. Я додавав, що, мовляв, готувати такі часописи в перервах між завданнями із захисту державної мови як урядового Уповноваженого — моє завдання як громадянина, управлінця і вдячного сина свого батька.

Ми планували нові зустрічі, участь в поетичних антологіях, співпрацю в контексті підготовки моєї книги спогадів про Дмитра Кременя, запланованої на 2023 рік. На жаль не сталось… Спочивайте з Богом, п. Галино. Ви — пісня, «спів доби, і спів судьби мого прадревнього народу!».

Додаток В.2

Виступ Дмитра Дроздовського — кандидата філологічних наук, наукового співробітника Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України, заслуженого працівника культури України, на Культурологічній студії «Літературно-педагогічна спадщина Г. А. Могильницької» (8 травня 2023 року)

ЕКЗИСТЕНЦІАЛИ УКРАЇНСЬКОГО СПРОТИВУ: ПРО ЕТИЧНІ Й ЕСТЕТИЧНІ МАКИСИМИ ГАЛИНИ МОГИЛЬНИЦЬКОЇ

Постать, дослідницький і творчий доробок Галини Анатоліївни Могильницької заслуговують на особливу увагу. Її постать репрезентує малодосліджений на сьогодні феномен шістдесятництва в його південних констеляціях. Роботи Людмили Тарнашинської розкрили перед сучасними читачами шістдесятництво як явище, яке мало кілька вимірів. І Галина Могильницька, Олекса Різників, Святослав Караванський, Ніна Строката-Караванська та ін. — представники покоління бунту опору, які визначали особливий український наратив одеського Півдня. До цього дискурсу, безперечно, можна долучити й творчість інших поетів, які поглиблюють міфологізацію концепту, сприяючими його історичній універсалізації. Маю на увазі передусім творчість Дмитра Кременя. У будь-якому разі сьогодні в період утвердження національного українського наративу, який є природним опором світовому рашизму, важливо ревізіювати культурні здобутки попередніх історичних періодів.

Діяльність Г. А. Могильницької в Одесі всі роки була спрямована на утвердження поваги до української історії та спряла формуванню української ідентичності в парадигмі постколоніального розриву з російським світом.

Водночас, услід за покійною професоркою ЛНУ ім. І. Франка Р. П. Зорівчак, піддаю сумніву поняття постколоніальності, яке не завше дає можливість адекватно описати означуване явище: для Галини Могильницької українська культура і в роки радянського панування, і в часи незалежності мислилася як самобутній феномен, культура самодостатня й цілісна, а отже, як важливий чинник історичного буття й сьогодення, що має формувати себе через мотто історичної пам'яті, пошанування української мови та літератури. Топіка шістдесятницького морально-етичного дискурсу — перший екзистенціал, який визначає світоглядні й ціннісні орієнтири української письменниці та освітянки.

Другий важливий світоглядний екзистенціал Галини Могильницької — її віддана праця на освітянській ниві. Багато десятиліть Галина Анатоліївна працювала в Одеському обласному інституті удосконалення вчителів поруч із завідувачкою лабораторії Світланою Андріївною Свінтковською. Галина Анатоліївна сформувала у своїй роботі важливі пріоритети: йшлося про виховання в парадигмі глибинного патріотизму, досягнення якого можливе шляхом іманентного утвердження передусім постаті вчителя. Викладання мови та літератури для Г. А. Могильницької мало практикоорієнтований характер. Вона була не лише ретранслятором сенсів, а й сама формувала оригінальні методики та підходи, власним прикладом навчала, скажімо, за допомогою співу розрізняти поетичні розміри (ямб, хорей, дактиль та ін.).

Для неї методика навчання української мови та літератури поєднувала теоретичний базис із важливістю практичного унаочнення, покрокового наближення аудиторії до того, чим, «українська мова багатша за інші», згадуючи відомий вислів О. Різникова. І в такому разі підготовка вчителів-словесників сприймалася не як схоластичний процес, а як наближення до мови й літератури через осмислення живих явищ. Важливо було не завчати, а розуміти, а для цього Г. А. Могильницька мала заохотити свої слухачів і слухачок, інспірувати їх на заглиблення в стихію українського слова. Таке заглиблення було можливим у разі залучення до викладацької практики того, на чому наголошує професор, фахівець із зарубіжних літератур Юрій Ковбасенко та проф. Олександра Гуменна, колишня в.о. ректорки Національного університету «Києво-Могилянська академія». Йдеться про актуалізацію концепту emotional intelligence. Саме концепт емоційного інтелекту передбачає чуттєве ставлення до пред-

мета розмова, але водночас варто наголосити, що така емоційність випливає не з пафосності мовця, а з глибинного розуміння складних процесів у мовному ядрі й на периферії. Галина Могильницька могла легко пояснити курсантам складні випадки синтаксису, скажімо, чому утворились словосполучення на кшталт кава по-турецьки, котлета по-київськи, коли ми маємо поєднання іменника з прислівником, що не є притаманним українській мові (тип зв'язку прилягання). Лише звернення до трансформаційної динаміки словосполук, знання історії української мови могло пояснити специфіку цих одиниць. По-третє, ті принципи, які сьогодні покладені в основі освітньої траєкторії в нашій країні, тобто концептосфера Нової української школи, були органічні в методичних підходах Галини Могильницької.

Вона завжди виявляла надзвичайну повагу до учнів та учениць, і саме це є запорукою нової моделі стосунків у системі освіти. Демократична, незалежна, вольова, співчутлива й мудра, Галина Анатоліївна завжди була наставницею. І якими б сучасними словами на кшталт фасилітаторка, інноваторка, коуч, модераторка освітнього руху ми не називали це явище, праксис викладацького життя Галини Могильницької утверджує, що вона формувала свої стосунки з іншими в парадигмі поваги й любові. Це шлях Наставниці з великої літери, Викладачки, яка живе глибинною потребою у формуванні навколо себе екологічного освітнього простору, вільного від форм примусу й порушень демократичних процедур.

Галина Могильницька однією з перших запровадила розуміння освітнього простору як виміру партнерства та екологічної співпраці, що передбачає максимальну толерантність і етику в професійній комунікації. Модель викладання, якої дотримувалася Г. Могильницька, передбачала розуміння явищ через їх обговорення. Це шлях не від теорії, а від практики до розуміння тенденцій і закономірнос-

тей у мові. Фактично це те, що запроваджено сьогодні в парадигм НУШ, коли на уроках словесності ми аналізуємо мовний матеріал, аналізуємо випадки з літератури, щоб зрозуміти мовні закономірності, усвідомити правила й норми граматики тощо. Отже, можна без перебільшення стверджувати, що викладацька модель Галини Анатоліївни випередила свій час.

Сьогодні ці методичні здобутки мали б стати об'єктом для дисертаційної роботи з методики, з історії педагогіки загалом, оскільки, припускаю, дослідницькі знахідки дадуть можливість усім нам стверджувати, що Г. А. Могильницька була самобутнім явищем у царині сучасної української педагогіки, а її методичні знахідки можуть становити значний евристичний потенціал і епістемологічну значущість для методики викладання. Насамкінець зазначу, що Галина Анатоліївна була людиною просвітницького типу, яка власним прикладом запалювала серця. В цьому колосальне викладацьке подвижництво, яке мало визначний інспірувальний імпульс. Вона сама була явищем українського духу, говорячи метафорично; здавалося, вона була зіткана з тканини слова, сама була важливою частиною літературного процесу Одещини, у якому відігравала провідну роль в аспекті утривалення пам'яті культури, утвердження ролі українського слова.

Письменницька діяльність Галини Могильницької заслуговує на не одне дисертаційне дослідження.

Її поезія й поеми — частина українського міфонараративу, у якому ревізіоновано постаті минулого, причому не без урахування інноваційності в тлумаченні жіночих постатей. Ідеться про переосмислення національного канону й відкриття тих сторінок культури давнього українського періоду, зокрема Руси-України, які довгий час залишалися білою плямою.

Г. Могильницька — авторка неоромантичної, сентиментальної, іронічної й загалом модерністської у своїй суті поезії, у якій представлено мотиви нескореності, долання меж, вихід у простір трансцендентального.

Г. Могильницька — унікальний поетичний голос України, який має свій стиль і який не був предметом наукового вивчення. Маємо, по суті, модель екзистенціалістської поезії, яка в своїй топіці й системі мотивів суголосна творчості В. Стуса, Є. Маланюка, М. Вінграновського, В. Симоненка. Йдеться про представлення низки етичних і моральних мотивів, які корелюють із духовним виміром

поетичного суб'єкта, якому роковано долати біль і страждання, проте не занепадати духом, а йти до мети.

А все ж, аж до самісінького скону
Вважатиму, що гордість — благодать!
Бо доки гордість напріч не убито
У племені, в народу, чи в мені, —
Ми є!

Галина Могильницька утвердила власний міф України, у якому ключовими постають екзистенціали свободи, нескореності, поваги й любові до українського світу, його захист від московського втручання й витворення моделі успішної людини української ідентичності, яка нескореною іде світом через обмеження й заборони, політичні утиски й тортури духу. Проте дух поетичного суб'єкта залишається свавільним.

І я в своїй святій гордині
В тисячоліття на крилі
Молюсь як Богу Україні —
Моїй стозмученій землі!
Молюсь тобі, народе можний,
На твій нелегкий,
хресний шлях.
Мій символ віри непреложний
І нині, й прісно, й у віках!

Насамкінець скажу, що свідомо уникаю тут розмови про одну з найвизначніших і найсміливіших за часів незалежності в нашій культурі праць Г. Могильницької — нарис «Літос, або Камінь із пращі правди на розбиття митрополичого блудословія», яка тільки потверджує духовну силу постаті, яка сьогодні об'єднала нас усіх на цьому диспуті про людину, котра була укорінена в українське буття. Це матеріал для окремої розмови й окремого дослідницького вектору.

Дякую за увагу! Слава Україні!

Додаток В.3

Виступ Василя Шуляра — директора Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, доктора педагогічних наук професора, заслуженого учителя України на Культурологічній студії «Літературно-педагогічна спадщина Г. А. Могильницької» (8 травня 2023 року)

СЕНСОЖИТТЄВИЙ ПОРТРЕТ ГАЛИНИ МОГИЛЬНИЦЬКОЇ: «ІЗ ВИСОКОСТЯ СЛОВА»…

Шановні колеги!

Сьогодні хочу запросити вас не просто до розмови про поезію Галини Могильницької «Самовизначення», а до уважного вдивляння в людину, яка своїм життям, словом, педагогічною працею і громадянською позицією витворила особливий тип української особистості. Особистості, яка не лише писала про любов до України, а жила так, щоб ця любов ставала дією. Саме тому говоритимемо про словесний сенсожиттєвий портрет Галини Могильницької.

Сенсожиттєвий портрет — це не біографічна довідка і не набір дат. Це спроба побачити людину через її смисли: що вона вважала головним, заради чого діяла, чому служила, що берегла, перед чим не поступалася. У такому портреті біографія, творчість, цінності, вчинки й слово сходяться в один образ. У випадку Галини Могильницької цей образ можна означити дуже стисло: **людина-пісня, людина-голос, людина-служіння**.

У поезії «Самовизначення» ключовою є формула: «Я — пісня!». Це не тільки красива метафора. Це спосіб сказати: моє життя має звучати. Моє слово має бути не мовчанням, не пристосуванням, не розпачем, а голосом. Голосом любові, боротьби, праці, пам'яті, народу. Ліричне «я» у цьому творі не скаржиться, не виправдовується, не шукає зручної позиції. Воно визначає себе через внутрішню зібраність і готовність до чину.

Галина Могильницька народилася в Одесі, у родині, де педагогічна праця була спадковою, а любов до слова, пісні, книги — природною атмосферою життя. Її дитинство минало в селі Велика Мечетня над Бугом. Там були бабусині пісні, приповідки, легенди, народна пам'ять. Там був дід-філолог, який знав мови й умів розповідати історію. Там була книга, голосне родинне читання, українська пісня, інтелектуальна чесність і порядність. Ось звідки в її поезії — «голос луків і дібров», «колосковий засів», «материнська колискова». Це не декоративні образи. Це коренева система особистості.

Але сенсожиттєвий портрет не складається лише з ніжності й краси. Він має ще один вимір — випробування. У 1954 році Галину Могильницьку виключили з комсомолу, а потім і з технікуму за відвідування церкви та відстоювання права на свободу віровизнання. Це був ранній досвід внутрішнього самостояння. Не гаслового, не показного, а особистого. Вона ще дуже молода, але вже робить вибір: не відмовитися від себе. Не зрадити власної совісті. Саме тому у вірші з'являється рядок про Бога, який «розрахував» її на нечувані регістри. Це не випадкова релігійна згадка. Це знак того, що її слово має вертикаль — моральну, духовну, відповідальну.

Далі — університет, філологія, українське культурне середовище Одеси, колядування, організоване вперше в місті разом з однодумцями, зустрічі й духовна спорідненість із шістдесятницьким колом. Особливо промовистий факт — організація виступу Василя Стуса на філологічному факультеті Одеського університету в листопаді 1965 року. Це не просто епізод культурного життя. Це дія людини, яка розуміє: українське слово не можна тримати в підпіллі страху. Йому треба дати простір, аудиторію, дихання.

Тому в поезії «Самовизначення» пісня не тиха й безконфліктна. Вона «буйна, як гроза». Вона має силу «розбудженого лева». Вона може бути «гнівним клекотом корогов». Але принципово важливо: цей гнів не є ненавистю. Ця боротьба не є руйнацією. У Галини Могильницької боротьба народжується з любові. Вона бореться не проти життя, а за життя; не проти людини, а за людську гідність; не проти культури іншого, а за право власної культури бути почутою.

Її педагогічна доля також стала простором випробування. Після університету вона працювала в Балтському педагогічному училищі. Студенти любили її предмет і свою викладачку. Але наприкінці 1969-1970 навчального року її звільнили, звинувативши у «вихолощенні комуністичної ідейності» та пропаганді творчості українських поетів-шістдесятників — Ліни Костенко, Василя Симоненка, Івана Драча, Миколи Вінграновського. Перша збірка, запланована до друку ще в 1965 році, була вилучена з видавничих планів. Настали роки замовчування.

І ось тут найвиразніше проявляється її сенсожиттєва постава. Вона не перетворилася на людину розпачу. У вірші прямо сказано: ні розпачу, ні журби. Це дуже сильна формула. Бо розпач — це теж форма капітуляції. А Галина Могильницька не капітулювала. Вона зберігала голос. Писала для дітей і дорослих. Працювала для школи. Пізніше стала авторкою поетичних, науково-популярних, навчальних і методичних книжок, численних публікацій, матеріалів для вчителів-словесників. Її твори увійшли до навчальних програм. Її ім'я стало знаком не лише літературної, а й педагогічної відповідальності.

Для нас, освітян, у цьому є особливий урок. Галина Могильницька важлива не тільки як поетка. Вона важлива як модель учительської присутності в культурі. Учитель не просто передає знання. Учитель засвідчує, що слово має наслідки. Що література — це не прикраса до життя, а спосіб виховати людину, здатну дивитися — вдивлятися — побачити, слухати — чути — почути, читати — вчитуватися — вичитувати, думати, говорити й діяти.

Саме тут її постать органічно поєднується з ідеями проєкту «Освіта. Діти. Майбутнє». У цьому проєкті освіта мислиться не як механічна передача знань, а як цілісна система організації діяльності. Учень має не споживати інформацію, а діяти з нею: читати, інтерпретувати, зіставляти, обирати, створювати продукт, рефлексувати.

Поезія «Самовизначення» якраз і дає таку можливість. Вона не просить учня запам'ятати «правильну» характеристику авторки. Вона ставить його перед питанням: а ти хто? Яким голосом ти присутній у світі? Що для тебе любов? Що для тебе боротьба? Чи здатний ти діяти без гасел, але з гідністю?

У логіці «Освіта. Діти. Майбутнє» ми можемо вивчати цей текст як простір смислотворення. Результатом заняття має бути не лише знання фактів про Галину Могильницьку, а читацький продукт: ціннісна теза, аргументований абзац, міні-модель «автор — образ автора — ліричний герой — читач», карта цінностей, усний виступ, рефлексивний висновок. Тоді література перестає бути предметом «про минуле» і стає способом будувати майбутнє.

Сенсожиттєвий портрет Галини Могильницької має кілька головних рис.

Перша риса — **укоріненість**. Вона виростає з української пісні, родини, книги, мови, народної пам'яті. Її слово має ґрунт.

Друга риса — **свобода совісті**. Вона рано зрозуміла, що людина не може бути цілісною, якщо відмовляється від внутрішньої правди.

Третя риса — **культурна відвага**. Вона не чекала дозволу любити українське. Вона організовувала, читала, знайомила, підтримувала, відкривала молоді заборонені імена.

Четверта риса — **педагогічне служіння**. Вона не тільки писала тексти, а працювала для тих, хто має ці тексти принести дітям: для вчителів, школи, української літературної освіти.

П'ята риса — **любов, що не боїться боротьби**. Саме це, можливо, найголовніше. Бо любов без дії може стати сентиментальністю. Боротьба без любові — жорстокістю. У Галини Могильницької ці дві цінності поєднані в одній моральній формулі.

Тому її словесний портрет можна завершити так: Галина Могильницька — це українська педагогиня, поетка, громадянка, людина культури, яка пройшла через замовчування, ідеологічний тиск, заборони, але не втратила голосу. Її «Самовизначення» — це не лише вірш про себе. Це вірш про тип людини, потрібний школі, культурі й державі. Людини, яка не ховається за байдужістю. Людини, яка не віддає свого слова на поталу страху. Людини, яка може сказати: моє життя — це пісня, але пісня не бездіяльна; це пісня лю-

бові, праці, боротьби й відповідальності перед прадавнім народом і майбутньою дитиною.

І, можливо, саме це маємо винести для себе як освітяни. Наше завдання — допомогти дітям знайти не тільки правильну відповідь, а власний голос. Не тільки прочитати текст, а вичитати себе. Не тільки зрозуміти поета, а відчути, що слово може стати вчинком. У цьому і є головний міст між Галиною Могильницькою, її поезією «Самовизначення» і проєктом «Освіта. Діти. Майбутнє»: виховати учня-читача як Людину Культури, здатну мислити, діяти, любити, боротися за добро і відповідати за власне слово.

Дякую за увагу!

Додаток В.4

Виступ Павла Гриценка — директора Інституту української мови Національної академії наук України, доктора філологічних наук, професора, на І Літературно-педагогічних читаннях пам'яті Галини Могильницької (14 травня 2024 року)

Добрий день, шановні мої земляки — одесити, херсонці, миколаївці, усі присутні, усі сущі в Україні!

Нас зібрав на цю урочистість, на це велике дійство образ, постать Галини Могильницької. Постать справді неймовірна. І водночас — ті часові й культурні імпульси, які з нею пов'язані. А час цей — насамперед активне шістдесятництво, 1960-ті роки, а далі — наступні, інколи не зовсім світлі десятиліття. Але все ж таки це наша історія.

Сталося так, що 1968 року я, студент першого курсу філологічного факультету Одеського університету імені Мечникова, волею випадку познайомився з Галиною Могильницькою. Тут була одна дуже цікава єднальна ланка — Валентина Різникова, теж студентка філологічного факультету, учасниця того культурного, мистецького руху, який тоді існував в Одесі.

Я хотів би зробити одну невеличку ремарку. У нас є абсолютно викривлене, нав'язане уявлення про Одесу, Миколаїв, Херсон, про всі ці південноукраїнські терени — дуже цікаві, багаті людьми й подіями. Але їх постійно намагаються представити як російськомовне населення, як російськомовну територію, як Новоросію, як, зрештою, витвір якихось імператриць та їхніх клевретів-помічників. Це глибока неправда. І цю неправду треба розвінчувати.

Бо це терени, здавна опрацьовані й виплекані руками наших українських хліборобів. Тому якщо в кожному з обласних центрів у різних модифікаціях з'явиться пам'ятник українському хліборобові — з його пшеницею, з його мажарами, наповненими мішками зерна, якими торгувала імперія й оббирала український народ, — то

я буду тільки радий. Не імператори й не їхні помічники творили цей край. А руки, браття, піт українських хліборобів. Це віддавна українська земля. Земля дуже цікава, край надзвичайно багатий, який себе прогодовував і міг прогодувати ще багато суміжних земель. Край, у якому ніколи від природи не могло бути голодоморів — якщо їх тільки не принесуть на ці терени, не спланують і не зроблять жахливою реальністю.

Усе це розуміла творча молодь, яка гуртувалася біля університету, навколо окремих постатей — молодих письменників, поетів, людей креативних. Серед них була і Галина Могильницька, серед них був і Олекса Різників, і Святослав Караванський, і Ніна Строката-Караванська, і Володимир Бурсуківський, і багато-багато інших моїх колег і знайомих того часу.

Ці люди були особливими. Це люди, які жили книгою, жили українським словом, українською піснею. Вони жили Україною, хоча про це не завжди могли відверто, на повний голос сказати. Але вони знаходили іншу форму. Коли не можна було сказати це у форматі мітингу, то можна було заспівати. І от піснею, українською піснею, новорічними й різдвяними колядками, щедрівками, пісенними походами по Одесі немала група молоді, до якої я теж мав щастя входити, їздила від одного до іншого місця в Одесі, від однієї до іншої квартири, обходила квартири наших професорів і доцентів.

І навіть — я тепер дивуюся, але вбачаю в цьому теж закономірність — ми йшли до секретаря парткому університету Леона Хачикова-Чоколустяна, який теж відкривав нам двері, і в його квартирі ми виспівували колядки та щедрівки. А він щедро нас нагороджував, робив якісь застереження на зразок: ви ж, мовляв, дивіться, дотримуйтеся певних правил, і таке інше. Ми тих правил дотримувалися. Ми були молодими, гарячими, креативними. Але водночас ми були носіями української культури, української високості. Це говорить про те, що й сама Одеса вже скучила за українськістю, вона була готова до відродження своєї українськості. І це надзвичайно важливо.

Невипадково Одеська організація Спілки письменників України завжди була сильною, тому що тут був український дух. Тому що і той же Іван Григурко, і Дерев'янко, і Володимир Базилевський, й інші люди, які стали пізніше лауреатами Шевченківської премії, дослідники української літератури і культури, — це були люди, які жили Україною, несли українські ідеї.

Я хочу сказати: думаючи над тим, що ось тут сиділа б зараз поруч Галина Анатоліївна, — що б вона нам сказала? А вона сказала б: досить думати і говорити лише про оте минуле. Воно вже відбулося, воно належить своєму часові. А зараз — кривава війна, величезні випробування. Випробування і з позицій цивілізаційного вибору. Україна засвідчила свій цивілізаційний вибір, за який вона мужньо бореться.

Нам необхідно зберегти історичну інформацію про цей край, не дати змоги затерти минуле, затерти історичну пам'ять, затерти нашу топографію, нашу антропографію — тобто пам'ять про те, хто тут мешкав. Сьогодні, з нашими технічними можливостями, це має бути зроблено. І зроблено насамперед під орудою Академії неперервної освіти — тієї академії, діяльності якої віддала велику частку свого життя і Галина Могильницька.

Ця красива, креативна, співуча, голосиста, поетична, піднесена особистість сьогодні ніби тут, поруч із нами. Ми сьогодні ніби зібралися навколо Галини Могильницької — і разом із нею. Вона тут є. Її дух присутній. І ми маємо зрозуміти найважливіше: шістдесятництво в Україні сформувалося і дало свої геніальні результати у зростанні України. Тому що воно працювало. Працювало інтелектуально. Працювало організовано.

Тому, шановні друзі, я розглядаю нашу зустріч як імпульс до дальшої творчої роботи. До того, аби ми сьогодні не тільки згадували реальні досягнення попередників у попередні роки, а й бачили, що сьогодні є найважливішим. А сьогодні найважливіше — зберегти українськість краю, зберегти українську мову, український ономастикон, власні назви, зберегти історію цього краю і піднести до вищого рівня звучання українськості тут, у нашій українській південній частині нашої держави. Не було і не буде ніяких «Новоросій» і «русскіх міров». Є великий, потужний український світ. Є Україна. Велика Україна. І все буде Україна!

Слава Україні!

Додаток В.5

Виступ Тетяни Бандури — кандидатки філологічних наук, доцентки кафедри української та зарубіжної літератур ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» на І Літературно-педагогічних читаннях пам'яті Галини Могильницької (14 травня 2024 року)

РОМАНТИЧНА СТРАТЕГІЯ ОПОВІДІ В ІСТОРИЧНІЙ ПОЕМІ Г. МОГИЛЬНИЦЬКОЇ «РОГНІДА»

Шановні колеги, усі, хто сьогодні зібрався, щоб ушанувати пам'ять Галини Анатоліївни Могильницької! Для мене честь долучитися до цих літературно-педагогічних читань з виступом про одну з важливих граней творчої спадщини Галини Могильницької — її історичну поему «Рогніда».

Галина Могильницька — одеська письменниця, поетеса, педагогиня, публіцистка, мислителька, людина виразної громадянської позиції. Її творчість належить до того духовного й інтелектуального простору, який в українській літературі пов'язаний із добою шістдесятництва, із внутрішньою свободою, сміливістю слова, високою відповідальністю перед Україною, її історією, культурою, мовою і церквою.

Спадщина Галини Анатоліївни надзвичайно різножанрова. Це і ліричні вірші, і твори для дітей, і казки, і повісті, і публіцистичні нариси, і літературно-критичні та науково-методичні статті, і літературні портрети, і сценарії. Але особливе місце у цій спадщині, на мою думку, посідають її історичні поеми — «Серафима», «Рогніда», «Єлизавета».

У цих творах Галина Могильницька звертається до історії не як до застиглого минулого, а як до живого джерела моральних сенсів.

Її цікавить не лише історична подія як така. Передусім її цікавить людина в історії — її душа, її вибір, її гідність, її біль і її здатність залишатися собою навіть тоді, коли обставини здаються сильнішими за людину.

Саме тому у поемах Галини Могильницької історія дуже часто осмислюється крізь жіночу долю. Через жіноче світосприйняття, через почуття, через драму любові, материнства, втрати, зради, прощення і духовного піднесення. Такою є і поема «Рогніда».

Я намагалася дослідити романтичну стратегію оповіді в цій історичній поемі. І сьогодні хотіла б коротко поділитися основними думками.

Передусім варто сказати, що «Рогніда» Галини Могильницької — це не просто поетичний переказ давньої літописної історії про полоцьку князівну Рогніду, князя Володимира, трагедію її роду і драму її жіночої долі. Це твір значно глибший. Це романтична історична поема, у якій особиста трагедія героїні підноситься до рівня національної, моральної і філософської проблеми.

Зі спогадів самої Галини Могильницької відомо, що задум написати поему про Рогніду вона виношувала дуже довго — ще зі студентських років. Її вразила доля полоцької князівни, зґвалтованої свавільною силою, жінки, життя якої було зламане історичною жорстокістю, владним насильством, політичною боротьбою.

Але Галина Могильницька не робить із Рогніди лише жертву. Навпаки — вона створює образ сильної, гордої, внутрішньо незалежної жінки, яка навіть у трагедії зберігає гідність.

Саме тут, на мою думку, дуже виразно виявляється романтична природа поеми. Рогніда у творі наділена рисами романтичної героїні. Вона неординарна, вольова, горда, здатна чинити спротив, здатна відстояти власну позицію навіть перед силою, що значно переважає її. Вона має своє уявлення про честь, любов, рід, князівську гідність. І саме її внутрішня незгода, її гордість, її моральна вертикаль стають центром художнього конфлікту.

Композиційно поема має чітку структуру. Вона складається з розділів і підрозділів, назви яких самі по собі є смисловими вузлами: «Гординя», «Спокута», «Чужина», «Кохання», «Зрада», «Віра», «Інокиня», «Любов», «Ненависть» та інші. Уже на рівні заголовків ми бачимо, що авторка вибудовує не лише подієвий, а й духовно-психологічний сюжет.

Поема починається з прологового роздуму про час, пам'ять і вічність. Галина Могильницька створює дуже промовистий образ трикрилого птаха часу — минулого, нинішнього і майбутнього. Для авторки ці три виміри нерозривні. Минуле не зникає. Воно продовжує жити у пам'яті, у культурі, у національній свідомості, у тих іменах, які ми не маємо права забути.

Тому історія Рогніди — це не тільки історія X століття. Це історія про пам'ять, про моральну відповідальність перед минулим, про те, що людська гідність здатна пережити насильство, державні катаклізми, зміну епох і політичних систем.

Рогніда — донька полоцького князя Рогволода. Перед нами постає світ князівської честі, родової гідності, усталеного буття. Але цей світ руйнується тоді, коли Володимир, ображений відмовою Рогніди, приходить війною.

Відмова Рогніди Володимирові є одним із ключових моментів поеми. Вона не хоче стати дружиною того, кого не любить, і кого сприймає як людину нижчу не лише за походженням, а й за моральною суттю. Її гордість має трагічні наслідки. Але ця гордість у поемі не є просто пихою. Це форма самозахисту, форма усвідомлення власної гідності.

Володимир у творі постає складною і далеко не однозначною постаттю. Оповідач часто називає його «напівкнязем», «недокнязем», підкреслюючи не лише його походження, а й внутрішню моральну неповноту. У ньому зосереджено мотиви насильства, зради, братовбивства, владної сваволі. Через цей образ Галина Могильницька порушує дуже важливе питання: чи може влада, здобута насильством, бути праведною? Чи може державна велич виправдати людську кривду?

Після загибелі Рогволода і його синів Рогніда стає полонянкою. Її особиста трагедія показана в поемі надзвичайно гостро. Вона переживає не лише втрату родини і батьківщини, а й насильницьке приниження. Її серце сповнюється болем, ненавистю, прагненням помсти. І це також дуже важливо: авторка не ідеалізує героїню до неживої святості. Вона показує її живою людиною, яка проходить через темряву власного страждання.

Однак подальший розвиток образу Рогніди виявляє головну духовну ідею поеми. Через любов, через материнство, через появу сина Ізяслава у її душі відбувається складне переродження.

Те, що було скуте болем і ненавистю, поступово відкривається до любові:

І кохання від світу сховане…
Хлюпнуло! І водоспадом
Залило з голови до ніг!
І зійшла
Світлолика Лада
До щасливих
Дітей своїх…

У цьому контексті особливо важливим є образ Лади — слов'янської богині любові і шлюбу. Галина Могильницька не випадково вводить міфологічні образи у тканину поеми. Її міфомислення допомагає піднести історичний сюжет до рівня символу. Рогніда стає не лише конкретною історичною постаттю, а образом жіночого начала — любові, материнства, страждання, гідності.

Так само промовистим є порівняння Рогніди з Ніобою — античним образом матері-страдниці. У світовій культурі Ніоба символізує і гординю, і невимовне материнське горе. Галина Могильницька використовує цей міфологічний код дуже тонко: її Рогніда теж проходить шлях від гордині до страждання, а від страждання — до внутрішнього очищення.

Однією з найважливіших тем поеми є тема зради. Зрада Володимира розгортається у кількох вимірах. Це зрада у коханні, коли він бере шлюб із візантійською царівною Анною. Це зрада союзників-варягів, яких він використовує у власних цілях. Це, зрештою, і зрада народної віри, коли нова віра нав'язується силою, без згоди і внутрішнього прийняття.

Галина Могильницька дуже гостро ставить питання про співвідношення віри, влади і любові. У поемі звучить думка, що Бог — це любов, а не лише обряд. І в цьому сенсі Рогніда, яка формально залишається в полі давньої, язичницької традиції, духовно виявляється ближчою до справжнього розуміння Бога, ніж Володимир, який діє силою державного примусу.

Для Галини Могильницької це принципово. Віра не може бути насильством. Любов не може бути примусом. Духовне оновлення не може здійснюватися через злам людської душі.

Романтична естетика поеми виявляється і в наративній організації тексту. Оповідач у «Рогніді» не є байдужим стороннім спостерігачем. Він звертається до героїні, співпереживає їй, іноді дорікає, іноді застерігає, іноді ніби вступає з нею у внутрішній діалог. Це дуже характерно для романтичної оповіді, де авторська позиція емоційно забарвлена і морально виразна.

Ще один важливий романтичний прийом — це сон. У поемі Володимирові сниться, що Рогніда хоче його вбити, а малий Ізяслав стає на захист матері. Сон відкриває приховану моральну правду. Він стає моментом внутрішнього жаху, коли князь ніби вперше бачить наслідки власного насильства. Саме після цього він віддає Ізяславові Полоцьке князівство — батьківську землю Рогніди.

У фіналі поеми Рогніда знаходить прихисток у Полоцьку. Вона повертається до простору пам'яті, до землі батька, до джерела власної гідності. Її доля трагічна, але не знищена. Вона залишається в історичній пам'яті як Гореслава — та, що пройшла через горе, але не втратила духовної висоти.

На моє переконання, головна сила поеми Галини Могильницької полягає в тому, що авторка не прагне створити лише героїчну епопею. Її передусім цікавить людина. Її цікавить жіноча душа — її таємниці, її біль, її гордість, її здатність до любові і прощення.

Саме антропологічний, людський, глибинно психологічний аспект робить цю поему такою важливою. Адже за масштабними історичними подіями ми бачимо не лише князів, війни, державні рішення, а живу людину, яка шукає себе, свою правду, свою систему цінностей.

У «Рогніді» історична правда і художній вимисел поєднані дуже органічно. Авторка не просто реконструює давню добу. Вона осмислює її крізь призму сучасних їй і нам питань: що таке гідність? що таке насильство? що таке любов? що таке віра? чи може зло бути подолане помстою? і що залишається від людини в історії?

Відповідь Галини Могильницької, як мені здається, дуже глибока: зло не долається злом. Насильство не народжує правди. Справжня перемога можлива лише там, де людина зберігає душу, любов, пам'ять і гідність.

Тому Рогніда у поемі Галини Могильницької — це не лише княгиня з давнього літопису. Це образ жінки, яка втілює честь і гідність

свого часу, свого роду, свого народу. Це образ жінки, яка пережила приниження, втрату, зраду, але не була духовно зламана.

І саме тому ця поема сьогодні звучить особливо актуально. Ми також живемо в час, коли питання історичної пам'яті, національної гідності, духовного спротиву насильству є не абстрактними, а життєво необхідними. Ми також знаємо, що імперська сила завжди прагне зламати не лише території, а й пам'ять, віру, культуру, людську душу.

Отже, історична поема «Рогніда» побудована на засадах романтичного стилю. У ній наявні романтичні принципи характеротворення, емоційно наснажена оповідь, міфологічні образи, історичний і національний колорит, прийом сну, виразна авторська позиція. Але найголовніше — у ній є потужний образ жінки, яка стає втіленням честі, гідності й духовної сили.

І сьогодні, згадуючи Галину Могильницьку, ми говоримо не лише про одну поему і не лише про один літературний образ. Ми говоримо талановиту письменницю, яка повертала нам історичну пам'ять, учила бачити в минулому живий моральний сенс і залишила нам слово, що продовжує працювати для України.

Дякую за увагу!

Додаток В.6

Виступ Ірини Нечиталюк — доцентки кафедри української літератури та компаративістики Одеського національного університету імені І. І. Мечникова на І Літературно-педагогічних читаннях пам'яті Галини Могильницької (14 травня 2024 року)

НАУКОВІ ПОШУКИ ГАЛИНИ МОГИЛЬНИЦЬКОЇ: АКТУАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ, ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА (НА МАТЕРІАЛІ НАВЧАЛЬНОГО ПОСІБНИКА «ТАКЕ ПРОСТЕ СКЛАДНЕ РЕЧЕННЯ»)

Так часто буває в науковім розвої, що віками діють старі й непохитні істини, а потім приходять сподвижники й докорінно змінюють оптику. Інколи ці зміни настільки органічні і очевидні, що вже наступне покоління дослідників сприймає їх як даність. Це твердження особливо актуальне щодо педагогічної науки. Якщо ми подивимося у сиву давнину ми побачимо, що наріжним каменем дидактики було repetitio saeca (сліпе повторення). Про розвиток критичного мислення, або ж розуміння вивченого не йшлося. Звісно були прекрасні епохи, коли розвиток особистості учня було головним, але це радше винятки, особливо у тоталітарних системах.

Саме такою, прогресивною і новаторською є педагогічна праця Галини Могильницької. Вже починаючи з назви навчального посібника «Таке просте складне речення» можемо говорити про бажання саме пояснити, зробити доступним для розуміння складні поняття. З перших сторінок ми ніби починаємо дружню (саме так!) розмову з дослідницею, яка вводить у світ синтаксису, пояснюючі на що варто звернути особливу увагу, що запам'ятати, над чим поміркувати. Цьому процесу сприяють рубрики, які виділяються графічно

і сприяють кращому засвоєнню інформації. Для кращого зорового уявлення подаються схеми та таблиці.

Розмова з учнем ведеться з першої і до останньої сторінки, що робить посібник не тільки науковим виданням, а й порадником, провідником у складному світі синтаксису. Цитую: «Ви ж знаєте, що математика гордо зветься царицею всіх наук, бо вчить людину мислити. Але закони мислення однакові для будь-яких галузей знань, і мова може навчити людину мислити не згірше, ніж математика. Отже, граємось!» [49]. Далі речення «розв'язується» за математичною моделлю Дано, Треба довести. Такий новаторський підхід нині тільки що намагаються імплементувати у систему освіти.

Окрему увагу слід приділити прикладам. По-перше, Галина Могильницька деколонізувала приклади, від початку не використовувала у своїх розвідках приклади пов'язані з російською культурою (цитати або згадування російських письменників, географічні назви сусідньої держави). Якщо згадати, що навіть основний документ «Український правопис», ось тільки нещодавно позбувся цих вад, то стає очевидним наскільки Галина Могильницька випереджала час, а швидше формувала і укладала підвалини для утвердження сучасної мовної політики. Тому науковий посібник «Таке просте складне речення» залишатиметься актуальним і релевантним на необмежено довгий період часу.

По-друге, науковиця для ілюстрації теоретичного матеріалу використовувала цитати з творчості як українських письменників-класиків так і сучасників. Г. Сковорода, Л. Глібов, П. Куліш, І. Франко, М. Грушевський, Леся Українка промовляють до учнів словами любові до України та української мови. О. Олесь, М. Бажан, П. Тичина, О. Довженко, В. Сосюра і далі шістдесятники В. Симоненко, Л. Костенко, М. Вінграновський розкривають красу слова. Найбільш цитованим є Максим Рильський, творчість якого змушує задуматися не тільки над типом складного речення, а й про екзистен-

ції вищого рівня. Наприклад: «Хто не знає минулого, той не вартий майбутнього».

Ще однією непорушною традицією підбору прикладів у наукових працях особливо за радянських часів було використання суто сільської тематики. Натомість у науковому посібнику «Таке просте складне речення» багато моря! Наприклад, Франка: «В синьому морі, в синьому морі хвилька до хвильки плюскоте, а її голос — пшеничний колос аж за серце лоскоче [124]. Або письменника-одесита Г. Горста: «Люблю сидіти біля моря, коли воно ледь-ледь колише прозору хвилю» [33].

Посібник містить багато ілюстративного матеріалу з народної творчості. Проте найбільше прикладів з творчості самої Галини Могильницької при чому авторка не підписує кожну цитату, лише наприкінці книги є коротенька примітка: « Всі речення, авторство яких не вказане в тексті та завданнях, взяті зі статей та художніх творів авторки посібника» [167]. Саме в цитатах авторки знаходимо так багатого того, що хвилює всіх нас найбільше (а особливо учнів) — змалювання дружби, кохання, почуття інакшості і пошуки себе.

Глибоке знання Галиною Анатоліївною української літератури не тільки допомагає їй подавати, як ілюстративний матеріал творчість митців слова з суто прикладною метою, але й є ще одне призначення — учень вивчаючи мову вивчає літературу і великою мірою підпадає під чари обох дисциплін.

Дослідниця не боїться підіймати складні теоретичні питання та фахово і переконливо обґрунтовує свою точку зору. Так, при розгляді складнопідрядних речень з підрядною означальною частиною, що має порівняльний зворот Галина Могильницька попереджає, що «Дуже часто, навіть у шкільних підручниках можна прочитати, що порівняльний зворот — це другорядний член речення — обставина способу дії. Це помилкове твердження! Адже ми всі знаємо, що до обставини запитання ставиться тільки від присудка» [37]. Далі науковиця неспростовно доводить зазначене твердження.

Практичний блок розроблено з урахуванням всіх можливих нюансів запам'ятовування, пропрацювання та закріплення теоретичного матеріалу.

Робота є унікальною ще й тому, що талант науковиці поєднано з талантом поетки, блискуче поєднання змісту й форми.

Додаток В.7

Виступ Любові Дяченко-Лисенко — доцентки Університету сучасних знань (Київ), кандидатки філологічних наук, членкині Товариства «Знання» України, Національних спілок журналістів і краєзнавців України на III Літературно-педагогічних читаннях пам'яті Галини Могильницької (19 травня 2026 року)

ДИТЯЧА ПОЕЗІЯ ГАЛИНИ МОГИЛЬНИЦЬКОЇ В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ ТРАДИЦІЇ

Дитячий доробок Галини Могильницької становить окремий і досі недостатньо осмислений пласт її творчої спадщини. У рецепції постаті письменниці зазвичай акцентовано її публіцистичні, літературознавчі, історико-релігійні та педагогічні праці, тоді як поезія для дітей, попри її безсумнівну художню вартість, часто залишається на маргінесі уваги.

Тим часом саме ця частина творчості Галини Могильницької дає підстави говорити про її органічну належність до традиції української дитячої літератури другої половини XX — початку XXI століття, у якій поєднуються естетична виразність, національно-культурна укоріненість і тонке відчуття дитячої психології. Особливо важливо, що цей доробок не вичерпується лише поетичними текстами у вузькому значенні слова: він продовжується у сфері дитячо-юнацької драматургії, сценарної творчості й виховної практики. Саме таку тяглість засвідчує і видання «Україна славить Бога» — збірник сценаріїв масових заходів, підготовлених і проведених з учнями недільної школи та слухачами лекторію для дорослих церкви Різдва Христового в Одесі.

Показово, що звернення Галини Могильницької до дитячої аудиторії не було ані випадковим, ані епізодичним. Уже на початку 1970-х років вона долучилася до праці з дитячим фольклорно-пісенним

матеріалом: 1971 року у видавництві «Веселка» вийшла укладена нею книжка українських народних пісень «Ходить сон коло вікон».

Без окремого спеціального бібліографічного дослідження навряд чи варто категорично твердити, що йдеться саме про перше таке видання в Україні, однак є всі підстави розглядати його як одне з ранніх і знакових явищ у цьому сегменті радянської української книги для дітей.

Цей факт важливий для розуміння витоків її дитячої поетики, оскільки засвідчує ранню й глибоку зацікавленість авторки колисковою, пісенною інтонацією, ритмікою усного слова, фольклорною образністю та виховним потенціалом української традиції. У цьому сенсі її дитяча творчість від самого початку розвивалася в річищі не лише літературного письма, а й культурної трансляції — передавання дитині цілісного мовно-ціннісного світу.

Не менш промовистою є історія книжки «Скільки в світі сонечок?», що побачила світ 1978 року у видавництві «Веселка». Сам шлях цього рукопису до друку був складним і тривалим, а тому його слід розглядати не просто як біографічну деталь, а як симптоматичну модель існування українського дитячого слова в умовах ідеологічно регламентованого культурного простору. Багаторічне перебування рукопису у видавництві, редакторський тиск у бік «соціального замовлення», вимога писати «про партію», «про працю» як умови друку — все це окреслює контекст, у якому формувалася й виборювала своє право на існування ця поезія.

Саме тому передісторія дитячих книжок Галини Могильницької має не лише мемуарне, а й принципове літературно-історичне значення: вона засвідчує, що її тексти для дітей виникали всупереч кон'юнктурі, а не завдяки їй. Це була поезія внутрішньо вільна, естетично самодостатня, не зведена до ідеологічної функції. Навіть у тих випадках, коли авторка змушена була рахуватися з вимогами доби, визначальними для її письма залишалися не зовнішні директиви, а художня природа мислення: образність, інтонаційна легкість, доброзичлива наративність, лірична теплота.

Важливою ланкою в цьому творчому ряді є і книжка «Українське сонцеколо» (Одеса: «Друкарський дім», 2006) — народознавчі дидактично-пізнавальні вірші для дітей старшого дошкільного, молодшого та середнього шкільного віку із запитаннями та завданнями. Вона має принципове значення для осмислення дитячого до-

робку Галини Могильницької, оскільки репрезентує не лише її поетичний талант, а й цілісну авторську концепцію виховання через слово, традицію і культурну пам'ять.

Окремо варто згадати і мистецьке оформлення книжки: її художницею була Зоя Пасічна — членкиня Національної спілки майстрів народного мистецтва України, заслужений майстер народної творчості. Ця деталь не є другорядною, оскільки у виданнях такого типу візуальний лад відіграє важливу роль у формуванні цілісного образу традиції. Отже, йдеться не лише про текст як такий, а про синтез слова й народномистецької образності, що посилює виховний і культурний ефект книжки.

Якщо у збірках ліричних віршів домінують музикальність, образна одухотвореність світу й етична м'якість, то в «Українському сонцеколі» ці самі риси поєднано з виразно артикульованою пізнавальною та методичною функцією. Дитина тут не просто слухач або емоційний співучасник поетичного світу, а ще й читач, якого послідовно вводять у коло українського календаря, звичаєвості, народної моралі, релігійних і державних свят. У такий спосіб поезія набуває тут додаткового — просвітницького й культурно-організуючого — виміру.

Промовистим свідченням рецепції «Українського сонцекола» є й те, що в освітньому середовищі воно не залишилося непоміченим: в інтернеті наявні розробки уроків, презентації та методичні матеріали, присвячені вивченню цієї книжки в курсі літератури рідного краю. Це означає, що видання вийшло за межі приватного чи локального читацького обігу й увійшло в педагогічну практику як текст, придатний до системного навчального опрацювання.

У цьому контексті воно постає як своєрідний місток між власне дитячою ліричною поезією і практикою культурного виховання, зафіксованою, зокрема, у збірнику сценаріїв «Україна славить Бога» (Одеса, «Акваторія», 2016). Якщо там знання входить у дитячу свідомість через живу сценічну дію, то в «Українсько-

му сонцеколі» — через вірш, запитання, завдання і спонукання до осмислення.

Уже підзаголовок видання фіксує його практичний і водночас культуротворчий характер: це збірник сценаріїв масових заходів, підготовлених і проведених з учнями недільної школи та слухачами лекторію для дорослих церкви Різдва Христового міста Одеси. Отже, перед нами не периферійний додаток до літературної творчості, а продовження тієї самої виховно-естетичної програми в іншому жанрі — у формі сценічної дії, побудованої на поєднанні релігійного змісту, народознавчого матеріалу, живого українського мовлення і дитячої співучасті.

Надзвичайно важливою є авторська передмова до цього видання. У ній Галина Могильницька прямо формулює свою педагогічну й культурну настанову: знання мають входити в серця й розум дітей не у вигляді «сухих викладок і повчань», а через участь у живій дії; саме тому виникла ідея невеликих «спектаклів», присвячених релігійним святам, у яких релігійні знання поєднувалися б із народознавчими. Ця авторська самоінтерпретація має принципове значення для розуміння всієї її творчості, адже фактично описує той самий механізм, який діє і в її дитячій поезії: навчання через образ, переживання, інтонацію, співучасть.

Не менш істотно, що в цій книжці зафіксовано і конкретний одеський вимір її праці. Авторка пише про повернення до Одеси 1994 року, про громаду вірян, відбудову церкви Різдва Христового, створення приміщення для недільної школи, проведення катехізації дітей і дорослих, лекцій з історії релігії та Української Православної Церкви, а також про масові заходи, винесені на ширший огляд громадськості міста. Таким чином, літературна творчість Галини Могильницької постає не ізольованим письмом, а частиною реальної культурної інфраструктури Одеси, в якій слово, сцена, громада і виховання працюють разом.

Особливої уваги заслуговує те, що авторка усвідомлює ці сценарії не лише як внутрішньоцерковний матеріал, а як ресурс для ширшого освітнього вжитку. У передмові прямо сказано, що збірка може бути корисною не тільки для недільних, а й для загальноосвітніх шкіл, для всіх, хто силою слова запалює в людських душах «тремтливу лампадку Любові й Доброти». Це формулювання важливе не лише риторично: воно дозволяє побачити в сценаріях продовжен-

ня її загальної естетико-педагогічної концепції, де українське слово має не лише інформувати, а й просвітлювати, зворушувати, духовно формувати людину.

Сама структура збірника це підтверджує. Наприклад, сценарій «А що перший празник — Новий рік в господі!» визначено як позакласний народознавчий захід; у ньому поєднано сценічну дію, щедрівки, елементи традиційної обрядовості, історико-культурні коментарі та живу взаємодію з аудиторією. Водночас різдвяний сценарій «Христос ся рождає! Славімо Його!», проведений у Палаці культури ім. Лесі Українки в Одесі учнями недільної школи та слухачами лекторію для дорослих, прямо називає Галину Могильницьку авторкою і режисером різдвяного вертепу. Це надзвичайно цінний матеріал для характеристики її як письменниці, що мислила словом не тільки на сторінці, а й у просторі колективного художнього дійства.

Показово, що це видання органічно співвідноситься і з іншими напрямами творчості Галини Могильницької — з її сценарною роботою, народознавчими зацікавленнями, християнсько-просвітницькою діяльністю та педагогічним досвідом.

Таким чином можемо визначити основні ознаки дитячої поетики Галини Могильницької. Передусім ідеться про особливий тип художнього світобачення, в якому природний світ не протистоїть дитині, а перебуває з нею в стані постійного живого діалогу. Сонце, дощ, ніч, весна, звірі, птахи, дерева, річка, поле — все у цій поезії одухотворене, наближене до дитини, введене в коло її безпосереднього чуттєвого й емоційного досвіду. Така поетика, з одного боку, спирається на традиції народнопоетичного антропоморфізму, а з іншого — формує у маленького читача відчуття онтологічної цілісності світу, де людина не панує над природою, а співіснує з нею у гармонії. Це виразно простежується в її текстах.

Ще однією з визначальних рис цієї поезії є її інтонаційна музикальність. Вірші Галини Могильницької побудовані так, що легко входять у слухову пам'ять: вони природно промовляються, легко читаються вголос, мають внутрішню ритмічну плавність, часто наближену до пісні, примовки, дитячої заклички або колискової. Це не суто формальна ознака. Для дитячого тексту музикальність є одним із головних механізмів емоційного входження у мову, і саме тому вона набуває тут не декоративного, а структурного значення. Рит-

міка у Могильницької працює як форма довіри до дитини, як спосіб її природного входження у поетичний світ.

Третя істотна ознака — етична прозорість цих текстів. Дитяча поезія Галини Могильницької безсумнівно виховна, однак її виховність ніколи не перетворюється на прямолінійну дидактику. У ній відсутній повчальний тиск; натомість моральна норма виводиться через образ, сюжетну ситуацію, емоційне співпереживання. Вірші на кшталт «Доріжки», текстів про чепурність, працю, уважність до інших формують у дитини не набір правил, а внутрішню етичну чутливість. І саме тут особливо доречно бачити зв'язок між поезією та пізнішою сценарною творчістю авторки: і в ліричному вірші, і в драматизованому святі Галина Могильницька послідовно обирає не сухе повчання, а емоційно прожиту дію як форму засвоєння цінностей.

Не менш показовою є національно-культурна укоріненість цієї поезії. Український світ у ній не декларується, а проживається. Він виявляється через лексику, образний лад, календарність, фольклорні перегуки, типи родинного спілкування, мотиви народного і церковного року, атмосферу села, двору, поля, криниці, свята. Особливо важливо, що ця укоріненість позбавлена декларативності: авторка не «пояснює» дитині українськість, а дає їй змогу жити всередині українського образного космосу. Саме тому такі тексти є не лише поетичними, а й культурно-формувальними. Вони здійснюють тиху, але дуже глибоку роботу з передавання мовно-ціннісної традиції. Це видно і в сезонних віршах збірок, і в тих текстах, де релігійно-календарні мотиви природно входять у дитячий поетичний світ.

Отже, поезію Галини Могильницької для дітей доцільно розглядати на перетині кількох традицій: української народнопісенної стихії, класичної ліричної мініатюри для дитячого читання, етичної педагогіки слова, духовно-культурного виховання та сценічно організованої просвітницької дії.

З нетерпінням очікую виходу вже підготовленої до друку збірки «Сидить весна на гілочці», що як повідомила донька Галини Могильницької, має вийти у цьому році.

Це стане ще одним компонентом ширшого творчого корпусу Галини Могильницької, в якому дитяче слово, фольклорна матриця, християнський образ світу і педагогічний досвід взаємно підсилюють одне одного.

Переконана, що дитяча поезія і сценарна творчість Галини Могильницької заслуговують на значно ширше й системніше включення до сучасного літературознавчого обігу. Вони є важливими не лише як частина індивідуального доробку авторки, а і як художнє свідчення тяглості української дитячої літературної та просвітницької традиції, що впродовж десятиліть зберігала право на красу, доброту, національну пам'ять і свободу уяви навіть за несприятливих історичних обставин. Книги, згадані мною, переконливо засвідчують: перед нами не периферійний додаток до «серйозної» творчості поетеси, а самодостатній і цілісний духовно-естетичний світ, вартий нового прочитання і повернення в культурний та освітній простір.

Додаток В.8

Виступ Юрія Діденка — голови Миколаївської обласної організації Народного Руху України, народного депутата України IV скликання, кандидата історичних наук на III Літературно-педагогічних читаннях пам'яті Галини Могильницької (19 травня 2026 року)

ГАЛИНА МОГИЛЬНИЦЬКА ПРИКЛАД БОРОТЬБИ І СЛУЖІННЯ РІДНІЙ УКРАЇНІ

Коли ми сьогодні говоримо про Галину Анатоліївну Могильницьку, ми говоримо не лише про талановиту поетесу, педагога, публіцистку, громадську діячку. Ми говоримо про людину, яка належала до того покоління українців, для яких Україна була не політичним гаслом, не зовнішньою декларацією, а внутрішньою правдою життя.

Для мене Галина Могильницька — це одна з тих постатей, без яких неможливо уявити український національно-демократичний рух на Миколаївщині кінця 1980-х — початку 1990-х років. Ще задовго до того, як Народний Рух України став масовою силою, Галина Анатоліївна вже була людиною українського спротиву. Вона не була людиною випадковою в Народному Русі. Вона прийшла туди не з кон'юнктури, не під хвилю часу, не тому, що так стало модно чи безпечно. Навпаки: її шлях до Руху був вистражданий усім попереднім життям.

В Одесі вона належала до середовища тих, хто не боявся говорити українською, читати українське, поширювати українське слово, тримати зв'язок із людьми, яких радянська система намагалася ізолювати, зламати, викреслити з пам'яті. Її дружба і духовна близькість із Святославом Караванським, Ніною Строкатою, Олексою Різниковим, В'ячеславом Чорноволом, Надією Світличною, її зв'язки з Василем Стусом, Іваном Дзюбою, Євгеном Сверстюком,

Оксаною Мешко, Ганною Михайленко — це не просто біографічні факти, а свідчення того, в якому моральному полі вона формувалася і якого масштабу була її внутрішня свобода.

ЧЛЕНСЬКИЙ КВИТОК
№ 007487
1989
(рік вступу)
(дата видачі квитка)
Голова
крайової
організації
Народного Руху
України
м.п.
ПОСВІДЧЕННЯ № 16
М.РІВНЕ

А потім було Криве Озеро. Для когось це могло бути провінційне містечко, віддалене від великих центрів українського політичного життя. Але саме такі містечка і райони у вирішальні роки ставали справжніми точками пробудження України. Там треба було мати не тільки переконання, а й величезну мужність. Бо у великому місті легше загубитися серед однодумців, а в районі кожне слово, кожен виступ, кожна ініціатива одразу ставали помітними — і для громади, і для влади, і для тих, хто ще вчора звик боятися.

Галина Могильницька в Кривоозерському районі робила те, що, на моє переконання, є найважливішим у справі національного відродження: вона не просто організовувала людей — вона повертала їм гідність. Вона була педагогом у найглибшому значенні цього слова, не лише за професією, а за способом життя. Вона вміла пояснити, переконати, розбудити думку, дати людині відчути, що українська мова, українська історія, українська пісня, українська церква, українська державність — це не щось абстрактне, а особиста справа кожного.

Саме тому Кривоозерська організація Народного Руху України, яку очолювала Галина Анатоліївна, стала однією з найсильніших, найбільших і найактивніших на Миколаївщині. І це не випадковість. Організація завжди має обличчя своїх лідерів. Там, де на чолі стає людина формальна, організація швидко перетворюється на список прізвищ. Там, де приходить людина жертовна, переконана, освічена, чесна, — там виникає справжня громада. Саме такою була Галина Могильницька.

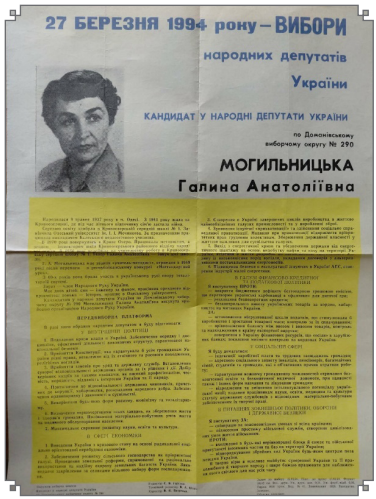
Вона балотувалась до Верховної Ради України від Народного Руху України в 290-му Доманівському окрузі. Ми разом проводили багато заходів. Це були не просто збори чи урочистості. Це була ве-

лика праця з повернення історичної пам'яті. Треба згадати, в якому часі ми діяли. Радянська система ще не була зруйнована остаточно. У багатьох кабінетах сиділи ті самі люди, які десятиліттями стежили, забороняли, лякали, таврували все українське як «націоналістичне». А ми вже виводили на площі синьо-жовті прапори, говорили про державність, про Голодомор, про репресії, про козацьку славу, про право українців бути господарями на своїй землі.

Особливо пам'ятним для мене залишається відзначення 500-ліття українського козацтва. Це була подія, яка вийшла далеко за межі звичайного ювілею і стала актом духовного і політичного пробудження. Народний Рух України тоді зумів перетворити історичну дату на всенародне свято пам'яті, гідності й національної єдності. Для Миколаївщини, для наших районів, для Півдня України це мало особливе значення. На святкування в Кривому Озері зібралося декілька тисяч мешканців, які пройшлися ходою центром селища попереду колони були вершники на конях в козацьких строях, відчувався дух пробудження національної гідності і одним із моторів цього пробудження була невтомна Галини Могильницька. Такими подіями ми повертали людям розуміння, що козацька історія — це історія боротьби за волю, історія самоврядування, лицарства, відповідальності перед землею і народом.

Галина Анатоліївна дуже тонко це розуміла. Вона говорила про козацтво, як про живу традицію і для неї козацька тема була пов'язана з питанням честі, мови, віри, історичної пам'яті, жіночої і чоловічої відповідальності за долю народу. У її слові завжди відчувалася не лише ерудиція, а й велика внутрішня напруга. Вона говорила так, що люди починали слухати не з примусу, а з довіри.

Я добре пам'ятаю ту атмосферу перших рухівських років: зібрання, поїздки, нашу дитячу дипломатію. Народний Рух України організував поїздки школярів Сходу, Півдня на Різдвяні свята в Галичину. Вона одна із перших долучилась до цієї програми. Незважаючи на супротив комуністичної номенклатури району організувала гурт школярів і особисто в складі Миколаївської делегації поїхала з ними на Різдвяні свята в Тернопільську область, де разом з дітьми відсвяткувала народження Христа в родинах. Це сприяло об'єднанню України, розвіювало пропагандистський морок, демонструвало цілісність наших традицій та звичаїв.

27 БЕРЕЗНЯ 1994 року – ВИБОРИ
народних депутатів
України
КАНДИДАТ У НАРОДНІ ДЕПУТАТИ УКРАЇНИ
по Доманівському
виборчому округу № 290
МОГИЛЬНИЦЬКА
Галина Анатоліївна

А як сколихнули суспільство її шалено актуальні матеріали про Леніна, опубліковані в районній Кривоозерській газеті «Заповіти Леніна» за 11, 18 та 21 листопада 1992 року під назвою «Демагогічні гасла і факти»!! Не опублікувати вже не могли, а опублікувавши — тряслись і понад рік друкували «письма товарищей» з критикою і Могильницької і її статті,

У цій праці, надзвичайно аргументованій і фактологічно вивіреній Галина Могильницька була надзвичайно сильною. Такою ж актуальною та популярною була й її праця, написана вже в Одесі, «Літос, або камінь правди на розбиття митрополичого блудословія». Скільки невідомих фактів з історії нашої Церкви! Скільки правди було в ній! Не випадково, що відомий український мислитель, шістдесятник Євген Сверстюк назвав її «криком душі» та «блискучим взірцем полемічної прози XXI ст.»

Дійсно, пані Галина мала рідкісне поєднання інтелігентності й твердості. Вона могла бути різкою в оцінках, бо не терпіла фальші. Вона могла бути вимогливою, бо сама жила дуже високою мірою відповідальності.

Для мене важливо наголосити: роль Галини Могильницької в історії Народного Руху на Миколаївщині та Одещині, де вона пізніше очолювала обласну організацію РУХу, має бути належно осмислена. Бо історія Руху — це не лише історія великих мітингів у Києві чи виступів відомих політиків, це історія конкретних людей у районах, містечках, селах, школах, будинках культури, бібліотеках. Це історія тих, хто першим наважувався сказати правду там, де ще панував страх. Саме такі люди й створювали тканину українського відродження.

Галина Анатоліївна була однією з них. І більше того — вона була серед тих, хто не тільки будив політичну свідомість, а й формував культурну основу майбутньої державності. Бо держава починається не лише з кордонів і законів, вона починається з пам'яті, мови,

школи, книжки, молитви, пісні, з особистого вибору людини: ким я є і кому служу.

Сьогодні, коли Україна знову проходить через важке випробування війною, ми ще глибше розуміємо значення таких постатей. Те, за що боролися рухівці кінця 1980-х і початку 1990-х років, сьогодні захищається на фронті. Те, що тоді здавалося комусь «романтикою» чи «національним піднесенням», виявилося питанням виживання держави. І тому пам'ять про Галину Могильницьку — це не тільки вдячність минулому, а й дороговказ для сучасних і майбутніх поколінь.

І я вважаю своїм обов'язком сказати сьогодні: Народний Рух України на Миколаївщині мав у Галині Могильницькій одну зі своїх найяскравіших, найвідданіших постатей. Її праця, її слово, її участь у творенні організації РУХху — це частина нашої спільної історії боротьби.

Світла пам'ять Галині Анатоліївні Могильницькій — Борцю за незалежність України!

Додаток В.9

Виступ Світлани Бондар — завідувачки літературно-драматичною частиною Одеського академічного українського музично-драматичного театру імені Василя Василька (19 травня 2026 року)

ГАЛИНА МОГИЛЬНИЦЬКА І УКРАЇНСЬКА ОДЕСА ШІСТДЕСЯТНИКІВ: ІСТОРІЯ, РОЗКАЗАНА ЗІ СЦЕНИ

Коли ми говоримо про шістдесятників, найчастіше згадуємо імена, які вже увійшли до шкільної програми: Василь Симоненко, Іван Драч, Ліна Костенко, Василь Стус, Ірина Калинець. І це чудово, що діти ще під час навчання дізнаються про цих важливих для країни людей, без них неможливо зрозуміти не тільки українську культуру другої половини XX століття, а й самі процеси, які призвели до здобуття незалежності. Але для нас у цій темі є ще один принципово важливий вимір — одеський.

Бо шістдесятництво не було лише київською чи львівською історією. Воно мало свої осередки, свої квартири, свої голоси, свої ризики і свої способи триматися в різних містах. І Одеса була одним із таких місць. Про що мало хто здогадується не лише в інших містах, а власне в Одесі також. Наші діячі були не «поза процесом», не на периферії, а всередині — зі своїми людьми, які формували українське середовище там, де воно десятиліттями витіснялося, применшувалося або просто не вписувалося в офіційний міф про місто.

Саме тому в музично-поетичному перформансі Одеського академічного українського музично-драматичного театру імені Василя Василька «Я помщуся світу любов'ю…» (режисерки Валерії Романко) для нас було важливо говорити не тільки про канонічних представників покоління, а й про тих, хто творив українську Одесу. В сценічній дії поруч із Євгеном Плужником, Василем Симоненком, Іваном Драчем, Василем Стусом, Ігорем та Іриною Калинцями зву-

чать імена Валентина Мороза, Святослава Караванського, Галини Могильницької, Олекси Різникова, Олекси Шеренгового — тобто тих, без кого розмова про український культурний спротив в Одесі була б неповною.

Наші актори проживають на сцені найтрагічніші сторінки своїх персонажів. Ба більше, це був свідомий вибір Єгора Карельського, Ірини Бессараб, Павла Примака, Сергія Корнейка, Ірини Шеляг, Марії Буймович, Павла Шмарьова та Діани Малої, кого саме їм грати. Вони обирали персонажів не за зовнішньою схожістю, як часто буває, а за внутрішнім відгуком. Не обирала лише Богдана Шуманська, якій «випало» грати холоднокровну КДБістку, та народний артист України Ігор Геращенко, який розказує свою історію і читає власну поезію.

Зауважу, що в дослідницьких і краєзнавчих матеріалах ця тема вже окреслюється як окремий напрям: там прямо виділено блоки про «одеситів-дисидентів», Олексу Різникова як «одесита-дисидента», Святослава Караванського як лідера одеського шістдесятництва і жіночі голоси шістдесятництва. Тобто йдеться не про випадкові біографічні збіги, а про цілісне середовище, яке потребує повернення в публічну пам'ять.

Особливе місце в цьому середовищі, звісно ж, належить Галині Могильницькій. Вона була людиною, яка десятиліттями працювала з українським словом як із формою внутрішньої свободи. Народжена в Одесі, вихована в родині з давньою педагогічною та інтелектуальною традицією, вона досить рано зіткнулася з радянською системою як з механізмом тиску на людину, мову, пам'ять і гідність. У спогадах про неї наголошують, що вже 1965 року пані Галина організувала в Одесі колядування з українською молоддю — для тодішнього міста це було не стільки фольклорне дійство, як повернення до свого, традиційного, що стало «незручним явищем» для КДБ на Одещині.

Не менш важливо, що Галина Могильницька була в самому центрі одеського культурно-мистецького руху, який пізніше почали називати дисидентським. Разом зі своїм чоловіком Олексою Різниковим належала до кола, пов'язаного зі Святославом Караванським, Ніною Строкатою-Караванською та іншими діячами українського спротиву в Одесі. Перед судом над Караванським, Строкатою та Різниковим у травні 1972 року вона разом із друзями й колегами готувала матеріали для їхнього захисту.

Для нашого перформансу ця інформація стала вельми важливою. Бо Галина Могильницька — це не «локальна постать» у другорядному сенсі. Навпаки: через неї видно, як велика історія українського шістдесятництва проходила крізь конкретні одеські кімнати, університетські коридори, приватні розмови, листи, читання, зустрічі, спроби зберегти мову і передати її далі. Це вагома частина всеукраїнського руху. І хто зна, чи без таких «локальних» діячів відбулося те омрієне, до чого вони прагнули?!

Актори-учасники музично-поетичного перформансу Одеського академічного українського музично-драматичного театру імені Василя Василька «Я помщуся світу любов'ю…» з одним з його героїв — поетом-шістдесятником Олексою Різниковим

Тому ми розказуємо зі сцени і про колядування, і про те, що саме Галина Могильницька запросила Василя Стуса до Одеси, фактично відкривши для нього це українське одеське середовище. Розказуємо і про наслідки такої діяльності. Про так звані «виховні» розмови й погрози. Такі факти життя і натхненні образи мають надихати сучасну молодь. І ми це спостерігаємо на наших заходах.

У нашій виставі образ Галини Могильницької майстерно втілює народна артистка України Діана Мала, на певний час, повертаючи цей сильний голос знову у наше місто. Слово поетки звучить не музейно, не історично, а правдиво, щиро й актуально. Попри те, що самої пані Галини з нами нема вже кілька років.

Не говори… Слова такі пусті!..
Я знаю все, що станеться між нами.
Не перші ми придумали в житті
Від себе боронитися словами.
Дай голову покласти на плече…
Я грішниця. Я жінка. Я — Сивілла!
Моя душа століттями сивіла
Без тебе в чорнім хаосі ночей.

Так. Я пророчиця! Я відьма! Я — біда!
Вселенське лихо в янгольській подобі!
В моїх очах, як весняна вода,
Скресаєш ти. І я — скресаю в тобі.
Не треба слів. Я так тебе люблю…
Так безпорадно, німо пророкую…
Німим пророцтвом душу зачарую
І впертий розум ніжністю присплю.
Ще буде все: і каяття і біль!
Стрімкі провалля й диковисні кручі,
Та тільки я для тебе — неминуча !
Як неминучий ти в моїй судьбі.
Ми просто вік до зустрічі йдучи,
Зустрітись опізнились на часинку.
…Не відьма я. Не гріх…
Я просто — жінка,
Краплинка долі в тебе на плечі

До речі, у 2024 році сценічне прочитання поезій Галини Могильницької народною артисткою України Діаною Малою вийшло за межі Одеси, і звучало у бельгійському місті Гент у межах престижного Gent Festival van Vlaanderen, де було презентовано програму Odessa Classics. Це був особливий мистецький діалог — музика Валентина Сильвестрова, Мирослава Скорика, Йоганна Себастьяна Баха, Антоніо Вівальді у виконанні засновника і президента фестивалю Odessa Classics, народного артиста України Олексія Ботвінова.

Окрема сильна лінія — образ Олекси Різникова, чоловіка пані Галини. Він не лише герой цієї невигаданої історії, а й людина, яка була присутня на нашому перформансі. А коли в залі сидить людина, про чий досвід ти говориш зі сцени, історія перестає бути дистанційною. Вона більше не є матеріалом. Вона має живу пам'ять, власний біль і власне право на точність. І для всієї творчої групи це було особливим рівнем відповідальності.

Олекса Різників — письменник, мовознавець, громадський діяч, людина з дуже складною біографією. Він не народився у нашому місті, але вже навчався в Одеському театральному художньо-технічному училищі, закінчив філологічний факультет Одеського університету, з 1963 року був пов'язаний з Одесою, працював у газеті

«Одеський політехнік», був звільнений з Одеської телестудії з ідеологічних міркувань, двічі був заарештований і відбував покарання в радянських таборах. Його книжка «Вибухає весна» мала вийти в одеському видавництві «Маяк», але була заблокована до чергового ув'язнення автора.

У перформансі звучить його поезія, зокрема вірш, у якому він згадує тих, хто приходив до квартири Ніни Строкатої-Караванської:

Фрагмент перформансу. Заслужена артистка України Діана Малая читає вірш Г. Могильницької

«Важачи майбутнім і кар'єрою,
Покоління юного посли,
На очах у хижої імперії
До квартири Вашої ішли:
Стус Василь, Марія Овдієнко,
Обух Діма, Леонід Тимчук,
Могильницька, Ганна Михайленко,
Барладяну… Хто ще не зайчук?
Кожен ніс, мов бджілка, крихту віри,
Краплю честі, дозу доброти,
Порцію порядності і міру
Гідності чи дрібку красоти.
Ніби й мало в атмосфері здиху,
Підлості, плюгавства, страху.

Це майже фреска одеського середовища — людей, які збиралися, читали, сперечалися, приносили тексти, передавали інформацію, підтримували одне одного. Тому після перформансу слова пана Олекси про те, що він на певний час ніби знову побув поруч зі своїми друзями, стали для акторів однією з найважливіших оцінок цієї роботи.

Є дуже промовистий спогад самої Галини Могильницької про зустріч зі Стусом в Одесі. Вона писала, що все змінилося, коли прийшов Олекса Різників: він майже з порога почав читати Василеві свої вірші, Стус відповів своїми — і так почався незрежисований «вечір поезії». Це була не сцена, не трибуна, не офіційний захід, не «культурна політика», а звичайна квартира, надзвичайна потреба свого, рішучі голоси, вірші — і з цього проростала Україна.

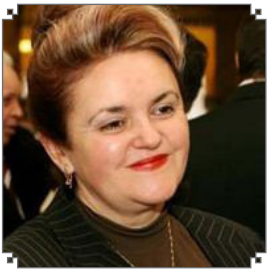
Мені здається, саме тому наш перформанс так впливає на школярів. Вони приходять не на лекцію про «правильних письменників» і не на черговий обов'язковий патріотичний захід. Вони приходять у театр, де ці постаті не такі як у підручниках, а звучать живими голосами: співають, сперечаються, діляться болем. Де поруч із трагічними фактами біографії є кохання, іронія, юність, ризик, сміх, страх, ніжність, виклик. Де радянська репресивна машина показана не як абстрактне зло, а як система, яка брутально втручалася в життя конкретних людей, але так і не змогла знищити головного.

За відгуками педагогів, після перегляду школярі починають шукати більше інформації, читати, запитувати, відкривати для себе тексти, які ще вчора здавалися далекими. Для театру це, мабуть, найцінніший результат: не дати готову відповідь, а запустити внутрішню потребу дізнаватися.

І тут важливо зауважити, що ми зробили цю виставу задовго до того, як тема Розстріляного відродження і шістдесятників стала масово популярною завдяки проєктам МУР — «Ти [Романтика]» та «Ребелія». І це, звісно, не змагання за першість. Навпаки, добре, що ці теми сьогодні виходять на широку аудиторію, стають впізнаваними, звучать у музиці, театрі, кіно, соціальних мережах. Але для нас важливо зафіксувати: Одеський український театр звернувся до цієї теми раніше — ще до тренду, з власної внутрішньої потреби. Що для нашого театру це не «модна історична тема», а частина розмови про місто, в якому ми працюємо, і про українські голоси, які в цьому місті довго залишалися недостатньо почутими.

Для нас ця вистава про те, як пам'ять спричиняє дію. Як театр може бути не пафосним пропагандистом, а місцем теплих зустрічей. Як школяр, який прийшов «бо вчителька сказала», виходить із відчуттям, що українська культура — це жива система координат. І як місто починає краще розуміти себе, коли нарешті чує тих, хто говорив у ньому українським голосом.

Додаток В.10

Спогад Лілії Григорович — народної депутатки України II–VI скликань, кандидатки філософських наук, доцентки кафедри парламентаризму Київського національного університету імені Тараса Шевченка на III Літературно-педагогічних читаннях пам'яті Галини Могильницької (19 травня 2026 року)

Галина Могильницька! Унікальна, неймовірна, талановита і прекрасна жінка, пам'ять якої ми сьогодні вшановуємо. Людина великої внутрішньої сили, шляхетності, краси й української гідності.

Я познайомилася з пані Галиною на з'їздах і зборах Народного Руху України. Це був час, коли українська державність ще тільки виборювала свій справжній зміст, коли Рух був не просто політичною силою, а середовищем людей, які тримали на собі велику моральну відповідальність за майбутнє України. Особливо пам'ятним для мене є 1999 рік. Осінь. Уже було вбито В'ячеслава Чорновола. Народний Рух переживав важкий розкол. І ми — ті рухівці, які залишилися з В'ячеславом Максимовичем, з його ідеєю, з його політичною і моральною лінією, — їздили Україною, щоб рятувати і зберегти Народний Рух України. Пані Галя, звичайно, була у цій команді. Ми повертаємося із Одеси, тому що наступного дня мав відбутися з'їзд Народного Руху України.

День був дуже насичений, непростий, емоційно важкий. Одеса тоді була складним для української справи містом — російськомовним, внутрішньо напруженим, із великим спротивом до всього питомо українського. Пані Галина того дня намагалася зробити все, щоб організаційно кожна деталь була бездоганною.

Увечері ми сіли в потяг на Київ. І раптом я помітила, що у вагоні немає пані Галини. Захвилювалася: може, втомилася, може, їй стало

зле, може, десь відійшла. Нарешті я знайшла її в тамбурі вагона. І досі бачу перед собою цю картину: стоїть у куточку тамбура прекрасна жінка — ми всі пам'ятаємо її дивовижну вроду: не то українка, не то красуня з індійського фільму, — і щось тихо шепоче. Я знала її вірші. Тому запитала:

— Пані Галю, щось нове прийшло?

А вона відповіла:

— Ні, це не вірші. Це проза.

Протягом того дня ми багато говорили про Українську помісну церкву. Для мене ця тема була надзвичайно важливою: я створила й очолювала депутатське об'єднання «Україні — Помісну православну церкву». Ми говорили про Одесу, про засилля російської церковної присутності, про те, як важко українській церковній ідеї пробиватися в місті, де українського церковного простору тоді майже не було.

І, очевидно, щось із тих розмов, із того болю, із того усвідомлення історичної несправедливості вдарило пані Галині просто в серце. Коли я почула її прозу, то зрозуміла: це вже не просто думка, не просто емоція. Вона говорила реченнями, образами, історією. Народжувався текст. Народжувалася велика праця. Згодом з'явилася її знаменита книга «Літос, або Камінь із пращі правди на розбиття митрополичого блудословія», а пізніше — «Хроніка великого ошуканства». Саме ці праці Галини Могильницької стали вагомим внеском у розвінчування імперських міфів, нав'язаних російською церковною й державною ідеологією. «Хроніка великого ошуканства» прямо продовжує проблематику українсько-російських, зокрема міжцерковних, взаємин, порушену в «Літосі».

Мені здається, що тоді, в тому вагонному тамбурі, я була свідком народження цієї унікальної книги. А згодом — і цілої великої просвітницької місії Галини Могильницької. Бо це була праця, якої в Україні, можливо, не зробив ніхто в такій формі. Не лише маститі науковці зі своїми монографіями, не лише церковні діячі, а саме вона — поетеса, педагогиня, рухівка, українська жінка з Одеси — змогла сказати про це так, щоб її почули тисячі людей.

Її книжки виховували водночас і українця, і громадянина. Вони допомагали людям прозрівати. Вони вчили бачити, де історична правда, а де — велике ошуканство. Вони формували здатність роз-

різняти духовне і політичне, віру і маніпуляцію, церкву і імперський інструмент.

І таки виховали.

Бо сьогодні ми маємо Томос. Маємо Помісну церкву. Маємо націю, яка дедалі чіткіше прозріває, доростає до себе, окреслює кордони власної ідентичності й власної відповідальності.

А це означає, що ми є. І будемо.

Низький уклін за це пані Галині Могильницькій.

Світла, вдячна, вічна пам'ять їй. Наша пам'ять — у наших діях, у наших помислах, у нашій праці й у пам'яті поколінь. І я впевнена: так воно і буде.

Додаток В.11

Виступ Ярослави Різникової — заступниці директора Департаменту культури, національностей, релігій та охорони об'єктів культурної спадщини Одеської обласної державної адміністрації, членкині НСЖУ, лавреатки літературних премій ім. Григорія Сковороди та ім. Івана Франка на ІІІ Літературно-педагогічних читаннях пам'яті Галини Могильницької (19 травня 2026 року)

БОРОТЬБА ЗА ДУХОВНУ НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ: ОДЕСЬКИЙ ВИМІР

Окрема, надзвичайно важлива сторінка життя і творчості Галини Могильницької — її діяльність у релігійній сфері. Ідеться не лише про церковну тематику як одну з тем її публіцистики. Ідеться про значно більше: про її розуміння Церкви як простору духовної свободи народу, як невід'ємної частини української державності, історичної пам'яті та національної гідності.

Галина Могильницька належала до тих людей, які дуже рано побачили те, що для багатьох стало очевидним лише після Революції Гідності, після початку російсько-української війни, після Томосу про автокефалію Православної Церкви України. Вона розуміла: питання української Церкви — це не другорядне питання обряду чи юрисдикції, а питання духовної незалежності України.

Її церковна позиція формувалася не в абстрактних кабінетних дискусіях, а в реальному житті. У 1955 році її було виключено спочатку з комсомолу, а згодом і з Одеського фінансово-кредитного технікуму, де вона навчалася, за відвідування храму, спів у церковному хорі та відстоювання права на свободу віровизнання.

Вона творила українську Церкву в Кривому Озері Миколаївської області, декомунізуючи простір навколо себе. З 1989 року стала членкинею РУХу, очолила районну організацію, гуртувала першу релігійну громаду церкви Різдва Пречистої Богородиці УПЦ КП в Кривоозерському районі.

Повернувшись до Одеси у 1994 році, активно включилася в громадське життя міста, працювала в РУСі, входила до низки громадських українських організацій, читала лекції на гострі історичні та політичні теми. І з першого дня в рідному місті була занурена в релігійне життя Одеси. Її діяльність була безпосередньо пов'язана з Одеською єпархією Української Православної Церкви Київського Патріархату, яка лише у листопаді 1992 року отримала офіційну реєстрацію в державних органах влади, а також із храмом Різдва Христового — одним із найстаріших православних храмів Одеси (1804), руїни якого були передані громаді. На той час це була єдина церква УПЦ КП в Одесі — місті, яке традиційно залишалося простором сильного впливу Російської православної церкви.

Єпархія починала свою діяльність майже з нуля, формуючи парафії в регіоні в умовах відсутності власних храмів для богослужінь та спротиву духовенства УПЦ, яке контролювало основні святині. Створення українських церковних осередків відбувалося через напружені переговори, конфлікти навколо церковного майна, публічний тиск і постійну маргіналізацію.

УПЦ називала УПЦ КП «розкольницькою» структурою, а діяльність її активістів — незаконною. Під час візиту Патріарха Філарета до Одеси 4-6 травня 2004 року на запрошення єпископа Паїсія (Дмоховського) для освячення частково відбудованого собору Різдва Христового, його службу намагалися перервати та перекричати групи протестувальників — представників УПЦ, організацій «Единое Отечество», «Союз православных граждан Украины», очолюваних Валерієм Кауровим, та інших проросійських організацій Одеси.

Вже у 2010 році отець Сергій, пресаташе Одеської єпархії УПЦ, пропонував керівництву держави ліквідувати Київський Патріархат для вирішення питання «розколу в Церкві». А ректор Одеської духовної семінарії УПЦ архімандрит Євлогій у статті «Снова Иродиада беснуется», опублікованій на сайті «Православный телеграфъ» стверджував, що «…пани Галина вкупе со всем РУХом берут под

свою защиту унатов (греко-католиков) и созданные шовинистами в XX веке самосвятские секты — филаретовцев и яремовцев, которые для обмана людей называют себя православными».

Попри це, одесити — прихильники УПЦ КП — продовжували розбудову своєї Церкви. Вони уважно стежили й за процесами в інших країнах, зокрема за подіями в Естонії, де після заяв частини парафій Естонської православної церкви про вихід з Московського патріархату 20 лютого 1996 року Вселенський Патріарх Варфоломій I відновив канонічне підпорядкування Естонської Православної Церкви Вселенському патріархату.

Незважаючи на тимчасове припинення канонічного спілкування між РПЦ та Вселенською патріархією і навіть на заяву Державної думи Російської Федерації від 22 березня 1996 року «Про порушення прав православних віруючих в Естонії», ситуацію тоді вдалося залагодити досить швидко. Делегації Московської і Константинопольської патріархій зустрілися в Цюріху, після чого були проведені синоди в Константинополі та Москві, які визнали існування двох паралельних православних юрисдикцій в Естонії. Москва, хоч і постфактум, але все ж змушена була визнати юрисдикцію Вселенського Патріарха.

Для українського церковного середовища це був надзвичайно важливий прецедент. Він засвідчував, що Константинополь здатен повертатися до питань церков, історично пов'язаних із ним, навіть попри різку реакцію Москви.

Саме в цьому контексті особливого значення набуває епізод 1997 року, який показує, що Одеса була не периферією, а одним із важливих нервових вузлів боротьби за Українську Помісну Церкву.

24 вересня 1997 року до Одеського порту увійшло грецьке судно «Елефтеріос Венізелос», на борту якого перебували учасники симпозіуму «Екологія, релігія та довкілля», зокрема й Вселенський Патріарх Варфоломій. Гостей зустрічали митрополит Української Православної Церкви Володимир Сабодан, митрополит Одеський і Ізмаїльський Агафангел Саввін, міський голова Одеси Едуард Гурвіц, голова Одеської облдержадміністрації Руслан Боделан. З морського вокзалу високий гість і особи, які його супроводжували, попрямували до Свято-Успенського чоловічого монастиря. Біля воріт Вселенського Патріарха вже зустрічав Патріарх Московський, предстоятель РПЦ Алексій II. Зовнішньо цей візит відбувався у

цілком контрольованому московською церковною структурою полі.

Однак, отримавши інформацію, що до Одеси прибуде Вселенський Патріарх, Галина Могильницька, яка тоді очолювала Одеське відділення РУХу, підготувала звернення до нього та ініціювала збір підписів одеситів. У зверненні говорилося: «…Ми — не розкольники, бо не можна розколоти те, що не було поєднано. Ми не «антихристи», як часто називають нас з амвонів та у своїх писаннях отці Московської Церкви… Ми не хочемо Церкви, що, виконуючи волю колоніальної влади, упродовж віків виклинала наших національних героїв — борців проти московського рабства. Ми не хочемо Церкви, яка й сьогодні, порушуючи норми Конституції України про недопустимість розпалювання міжконфесійної ворожнечі, дозволяє собі виголошувати анафеми Предстоятелям національних Церков, називати антихристами їхніх вірних… Ми не хочемо Церкви, яка, ігноруючи факт існування незалежної й суверенної України, і далі переконує українських громадян, що вони — «дети единого русского народа», пропагує імперські московські ідеї.

Ми хочемо в самостійній Українській Державі мати свою самостійну Українську Помісну Церкву під егідою Київського Патріархату, як мали колись її наші предки під егідою Київської митрополії. Ми всією душею прагнемо, щоб ця Церква, як рівна серед інших, перебувала в євхаристичній єдності з усіма Церквами православного світу…

Сьогодні це залежить від Вас, Ваша Святосте! Ми звертаємось до Вас, а у Вашій особі — до всіх Патріархів православного світу з благанням визнати і благословити цю багатостраждальну Церкву — промислом Божим збережену й відроджену правонаступницю Київського духовного престолу…».

В Одесі передати звернення, незважаючи на попереднє звернення до голови облдержадміністрації, не вдалося: делегацію з трьох

осіб (ієромонахи Герман і Іларіон, Г. Могильницька) було відгороджено турнікетами[1]. Однак, адресат все ж отримав звернення.

У журналі об'єднання Українських Православних Сестрицтв Української православної Церкви в США «Віра», де було надруковано текст звернення з Одеси до Вселенського Патріарха Варфоломія, зазначалося: «Під цим листом, який ми дістали від його авторки Галини Могильницької, було зібрано близько тисячі підписів[2]. Нам невідомо, чи Вселенський Патріарх отримав цей лист під час конференції в Одесі, але відомо, що переклад його англійською мовою адресатові передали 27 листопада 1997 р. в С. Бавнд-Бруці».

Це звернення стало одним із ранніх публічних сигналів до Вселенського Патріархату про те, що в Україні в Одесі існує жива громада, яка прагне церковної незалежності й апелює до Константинополя як до Церкви-Матері. Такі звернення формували поле видимості українського питання для Вселенського Патріархату. Вони засвідчували, що прагнення української церковної незалежності не є штучною конструкцією, не є лише справою окремих політиків чи церковних діячів, а має глибоке суспільне, мирянське, народне підґрунтя.

З сьогоднішньої точки зору, після Об'єднавчого собору 15 грудня 2018 року, після Томосу і офіційного визнання Православної Церкви України Вселенським Патріархатом, цей епізод читається майже пророчо. Але тоді це було не «очевидною історичною перспективою», а актом великої віри, громадянської мужності й інтелектуальної далекоглядності.

Окремим явищем української релігійної публіцистики стали полемічні праці Г. Могильницької. Вона писала і говорила про те, що настане час, коли Вселенський Патріархат згадає своє право і підтримає Українську Церкву. Її знаменита теза про те, що Російська Церква не має в Україні «жодного квадратного сантиметра канонічних територій», звучала як висновок з історичного й канонічного аналізу. У своїх текстах вона наголошувала: підпорядкування Київської митрополії Москві було здійснене силою імперської влади, а не правом Церкви. Вона апелювала до історії 1686 року, до обставин

---

[1] Про те, як розвивалися події на причалі Одеського порту, дізнаємося зі свідчень учасників подій у розлогій статті в часописі «Віра» об'єднання Українських Православних Сестрицтв Української православної Церкви в США за січень-березень 1998 року, № 1 (89).

[2] Уточнення — 1042 підписи.

так званої передачі Київської митрополії, до Томосу Вселенського Патріарха Григорія VII від 1924 року, де прямо зазначалося, що приєднання Київської Церкви до Московського Патріархату відбулося не за приписами канонічних правил. Вона цитувала церковні канони, зверталася до 8-го правила III Вселенського собору, наголошуючи: те, що було взято силою, має бути повернуте.

Вона пояснювала, звідки насправді бралися культура й духовність у московському церковному просторі, нагадувала про роль українських богословів, просвітителів, діячів Києво-Могилянської традиції, українського бароко. Вона показувала, що Україна не була «молодшою сестрою» в духовній історії православного світу, а навпаки — сама віками несла світло освіти, богословської думки, книжності й церковної культури.

Тут доречно згадати відомого філософа, учасника руху шістдесятництва, політв'язня радянського режиму Євгена Сверстюка — людину, яка також бачила в духовній свободі не приватну релігійну справу, а основу внутрішньої незалежності людини й народу, який назвав полемічні матеріали «криком душі, який завжди з'являється там, де людина потрапляє на страшну фальш» та «класичним зразком релігійної полеміки початку XXI століття».

Її тексти не були «лагідними поясненнями» для байдужого читача — це була гостра, інтелектуально озброєна, історично аргументована полеміка, що розкривала механізми церковної узурпації, імперського привласнення, підміни духовності політичною лояльністю до Москви. Саме тому її книги «Літос, або Камінь правди на розбиття митрополичого блудословія», «Хроніка великого ошуканства», «Міфотворчість як обгрунтування історичного мародерства» та низка брошур мали такий величезний суспільний резонанс. Про них говорили, їх передавали з рук у руки, ними користувалися як аргументом, як просвітницьким матеріалом у боротьбі з міфами «русского мира».

Для видання книг Г. Могильницької за кордоном Олександером Полецем — керівником Асоціації українських інженерів шляхів

сполучення США, одним з фундаторів Української Православної Церкви в Міннеаполісі (США), було створено в 2004 році комітет зі збору коштів.

У архіві Г. Могильницької зберігається лист від 26 січня 2007 року, підписаний Іриною Ващук від імені Організації «Приятелі Київського Патріархату Української Православної Церкви» з повідомленням про «завершення їх проєкту (перекладу на англійську мову і друк) книги «Літос», що є дуже необхідним для української діаспори».

Цікавими є свідчення й митрополита Московсько-Богородського УПЦ КП Адріана (Старини), який розповідаючи про своє перебування в Канаді в 2007 році, зазначає: «Треба відмітити, що весь український народ Канади читає книгу «Літос», яка написана одеською письменницею та істориком пані Галиною Могильницькою… Ця книга була перекладена англійською мовою в Торонто панною Наталкою Ємець, яка буде перекладати й історико-канонічну Декларацію УПЦ Київського Патріархату».

Коли ми говоримо, що ці видання розійшлися вражаючими тиражами — понад 900 тисяч примірників українською, російською та англійською мовами, фактично народним способом, важливо підкреслити: їхня сила була не лише в кількості, а в тому, що вони відповідали на найболючіші питання часу — хто ми, чия наша Церква і чому Україна має право не просити, а відновлювати свою церковну правду.

Минули роки. Як бачимо, українці загалом і одесити зокрема пройшли довгий шлях осмислення власної історії. Відбулася еволюція поглядів і в українському суспільстві, і у Вселенському Патріархаті, і в інших Помісних Церквах.

І сьогодні, коли ми вже маємо Православну Церкву України, коли Томос став історичним фактом, коли сама логіка російської агресії остаточно оголила небезпеку підпорядкування українського духовного простору Москві, ми по-новому перечитуємо Галину Могильницьку, ми бачимо її не лише як поетесу, педагогиню, авторку дитячих книжок, публіцистку, а як інтелектуалку, яка стояла біля витоків великої духовної справи — відновлення української церковної суб'єктності.

ГАЛИНА МОГИЛЬНИЦЬКА: ДОЛЯ, ЩО ТВОРИТЬ МАЙБУТНЄ

У часи криз і випробувань суспільство особливо гостро потребує постатей, які допомагають утримувати внутрішню опору, відчуття сенсу й відповідальності. Саме такою постаттю для багатьох сучасників є Галина Могильницька — поетеса, педагогиня, громадська діячка, людина послідовної української позиції.

Її життєвий шлях — це приклад служіння освіті, українському слову, культурі й громаді. Переслідування, звільнення з роботи, постійний тиск не змусили її відмовитися від власних переконань. Навпаки, ці випробування лише увиразнили силу її характеру, внутрішню свободу та розуміння своєї місії як учителя, митця і громадянина. Доля Галини Могильницької є важливою не лише як біографія окремої людини. У ній віддзеркалено цілу епоху боротьби за право бути собою, говорити рідною мовою, жити відповідно до власних цінностей.

Творча спадщина Галини Могильницької об'єднує людей різних поколінь, професій і життєвого досвіду. Кожен знаходить у її текстах щось своє: надію, відчуття причетності до української культури й історії. Водночас спогади тих, хто знав її особисто — учнів, колег, однодумців, — формують живий простір пам'яті, що підтримує інтерес до її особистості та творчості.

Особливо важливо, що цей інтерес зростає в освітньому середовищі Одещини. Її слово спонукає до творчих пошуків, до відкриття себе через літературу, до розуміння того, що культура — це не лише спадок минулого, а й щоденна праця думки, серця і духу.

Тому спадщина Галини Могильницької присутня в сучасній освітній практиці, у творчості талановитої молоді, у прагненні нових поколінь осмислити своє коріння, цінності й майбутнє.

Водночас інтерес до постаті Галини Могильницької закономірно спонукає до ширшого відкриття літературної спадщини Одещини, до вивчення інших письменників рідного краю, чиї імена, тексти й долі формують багатоголосий культурний образ регіону. Через її творчість молодь входить у ширший простір української літератури Півдня, починає бачити рідний край не лише як географічне місце, а як важливий духовний і культурний простір України.